

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HISTORIE

REGIONÁLNÍ HISTORIE ČESKOKRUMLOVSKA
DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ VE VYUČOVÁNÍ VLASTIVĚDY NA 1. STUPNI ZŠ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Pavλίna Bigasová
Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: Helena Východská, PaedDr.

Plzeň, 2013

Děkuji vedoucí diplomové práce PaedDr. Heleně Východské
za metodické vedení práce, podporu, cenné rady a podněty k přemýšlení.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň

.....
vlastnoruční podpis

OBSAH

1	ÚVOD	3
1.1	CÍL PRÁCE	3
1.2	PRAMENY A LITERATURA, METODY A FORMY ZPRACOVÁNÍ	4
2	VLASTIVĚDNÁ CHARAKTERISTIKA ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ	8
2.1	VYMEZENÍ A POLOHA ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ	8
2.2	ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ	9
3	HISTORIE REGIONU	11
3.1	ČESKOKRUMLOVSKO V PRAVĚKU	11
3.1.1	STARŠÍ DOBA KAMENNÁ - PALEOLIT (do cca 8300 př. n. l.)	11
3.1.2	STŘEDNÍ DOBA KAMENNÁ - MEZOLIT (cca 8300 – 5500 př. n. l.)	12
3.1.3	MLADŠÍ DOBA KAMENNÁ - NEOLIT (cca 5 500 – 4000 př. n. l.)	13
3.1.4	DOBA BRONZOVÁ (cca 2200 – 750 př. n. l.)	13
3.1.5	DOBA ŽELEZNÁ (cca 750 – 50 př. n. l.)	14
3.2	ČESKOKRUMLOVSKO VE STŘEDOVĚKU	14
3.2.1	STŘEDOVĚKÁ KOLONIZACE	15
3.2.2	VÍTKOVCI	16
3.2.3	ROŽMBERKOVÉ	18
3.2.4	DALŠÍ ŠLECHTICKÉ RODY V REGIONU	27
3.2.5	CÍRKEVNÍ ŘÁDY A KOLONIZACE	28
3.2.6	HISTORIE CECHŮ A ŘEMESEL	29
3.2.7	HISTORIE DOPRAVY	30
3.2.8	HISTORIE ŠKOLSTVÍ	33
3.3	ČESKOKRUMLOVSKO V NOVOVĚKU	36
3.3.1	HISTORIE HOSPODÁŘSTVÍ V REGIONU ČESKÝ KRUMLOV	36
3.3.1.1	Historie průmyslu	36
3.3.1.2	Historie zemědělství	42
3.3.2	DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ REGIONU ČESKÝ KRUMLOV	44
3.4	ZAJÍMAVOSTI A PAMÁTKY VE MĚSTĚ ČESKÝ KRUMLOV	45
3.4.1	HISTORICKÝ VÝVOJ ČESKÉHO KRUMLOVA	45
3.4.2	STÁTNÍ HRAD A ZÁMEK ČESKÝ KRUMLOV	47
3.4.3	PAMÁTKY LATRÁNU	50
3.4.3.1	Budějovická brána (Latrán, č. p. 104)	50
3.4.3.2	Nárožní dům č. p. 46	50
3.4.3.3	Minoritský klášter (Latrán č. p. 50)	51
3.4.3.4	Bývalý špitál a kostel svatého Jošta (č. p. 6 a č. p. 13)	51
3.4.3.5	Lazebna (č. p. 1)	52
3.4.4	PAMÁTKY STARÉHO MĚSTA	52
3.4.4.1	Náměstí Svornosti	53
3.4.4.2	Kostel svatého Víta	53
3.4.4.3	Dům v Kostelní ulici č. p. 162	54
3.5	ZAJÍMAVOSTI A PAMÁTKY REGIONU	55
3.5.1	KLÁŠTER ZLATÁ KORUNA	55
3.5.2	CHVALŠINY	57
3.5.3	BOLETICE	57

3.5.4	TŘÍSOV	58
3.5.4.1	Keltské oppidum	58
3.5.5	DÍVČÍ KÁMEN	59
3.5.6	KAPLICE	62
3.5.7	VÍTKŮV KÁMEN, VÍTKŮV HRÁDEK	62
3.5.8	FRYMBURK	64
3.5.9	LIPNO NAD VLTAVOU	65
3.5.10	KÁJOV	66
3.5.11	HOŘICE NA ŠUMAVĚ	67
3.5.12	ROŽMBERK NAD VLTAVOU	67
3.5.13	VYŠŠÍ BROD	70
3.5.13.1	Klášter	70
3.5.13.2	Historie obyvatel kláštera	71
3.5.13.3	Kostel Nanebevzetí Panny Marie	72
3.5.13.4	Klášterní knihovna	73
3.5.13.5	Nekropole Rožmberků	74
3.5.13.6	Další významné vyšebrodské stavby	75
3.5.14	ZÁTOŇ	75
3.5.15	LOUČOVICE	76
3.6	VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI ČESKOKRUMLOVSKÉHO REGIONU	77
3.6.1	ADALBERT STIFTER (1805 – 1868)	77
3.6.2	BOHUSLAV BALBÍN (1621 – 1688)	78
3.6.3	EGON SCHIELE (1890 – 1918)	78
3.6.4	JIŘÍ MAŘÁNEK (1891 – 1959)	79
3.6.5	ARNOŠT PORÁK (1849 - 1918)	79
3.6.6	JOSEF SEIDL (1859 – 1835)	79
4	DIDAKTICKÉ ZPRACOVÁNÍ TÉMATU	81
4.1	CHARAKTERISTIKA VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU VLASTIVĚDA	81
4.2	VLASTIVĚDNÁ VYCHÁZKA - PRACOVNÍ LIST	83
4.2.1	PRACOVNÍ LIST – VLASTIVĚDNÁ VYCHÁZKA	85
4.3	ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST - ROŽMBERSKÉ VÁNOCE	92
4.4	VÝUKOVÉ MATERIÁLY NA INTERAKTIVNÍ TABULI	96
4.4.1	ULÍČKAMI ČESKÉHO KRUMLOVA PO STOPÁCH ROŽMBERKŮ	98
4.4.2	AZ KVÍZ	101
5	ZÁVĚR	105
6	SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	107
7	SUMMARY	111
8	PŘÍLOHY	I
8.1	POVĚSTI ČESKOKRUMLOVSKÉHO REGIONU	I
8.1.1	O VZNIKU HRADU DÍVČÍ KÁMEN	I
8.1.2	ČERTOVA STĚNA	I
8.1.3	POVĚST O ZALOŽENÍ LOUČOVICKÝCH KOSTELÍKŮ	II
8.1.4	PERCHTA Z ROŽMBERKA	IV
8.1.5	BÍLÁ PANÍ	VI
8.1.6	O ZALOŽENÍ VYŠEBRODSKÉHO KLÁŠTERA	VIII

1 ÚVOD

1.1 CÍL PRÁCE

Českokrumlovsko patří mezi nejatraktivnější regiony České republiky. Nabízí širokou škálu turistických zajímavostí od přírodních krás Šumavy až po řadu významných historických stavebních památek. Svědectvím minulých věků v regionu jsou četné památky církevní i světské. Mimořádnou uměleckohistorickou hodnotu mají kláštery ve Zlaté Koruně a ve Vyšším Brodě, kolébka panského rodu Rožmberků - hrad Rožmberk nad Vltavou nebo jedna z největších hradních zřícenin v Čechách - Dívčí Kámen. Největším „skvostem“ regionu je však unikátní urbanistický a architektonický celek - město Český Krumlov, zapsané od roku 1992 na Seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO. Město a zároveň celý region jsou proto dnes čilým centrem cestovního ruchu, kulturního a společenského dění. Tento kout naší vlasti navštěvují turisté z celého světa.

Místní obyvatelé se přesto o kulturu a historii příliš nezajímají a všechny zdejší pamětihodnosti berou jako samozřejmost. Je zde patrná velmi nízká sounáležitost obyvatel s regionem. Myslím, že je potřeba výchovy v tomto směru již u malých dětí. V dnešní době počítačů a jiných multimediálních technologií si děti sice mohou najít všechny potřebné informace, ale vzhledem k tomu, že jsou určeny téměř všechny dospělým a turistům, je na učiteli, aby dětem vybral vhodné a zajímavé kapitoly zdejší historie a přizpůsobil je jejich věkovým zvláštnostem. Neméně důležité je zvolit vhodné a zajímavé metody.

Téma své diplomové práce – Regionální historie Českokrumlovska a její didaktické využití ve výuce vlastivědy na 1. stupni ZŠ – jsem si tedy zvolila jak z profesních, tak i z osobních důvodů. Chtěla bych se tématu věnovat důkladněji ve své pedagogické činnosti, nejen proto, že je výuka zaměřená na problematiku místního regionu jedním z hlavních vlastivědných témat probíraných na 1. stupni základní školy. Bývá sice zařazena do 4. nebo 5. ročníku (dle ŠVP školy), ale prolíná celým primárním vzděláváním jak přímo ve výuce, například v hodinách přírodovědy, vlastivědy, literatury či prvouky, tak i nepřímo při cestě do školy, různých výletech atd. Děti by měly především dobře znát své bydliště a jeho okolí. Na základě vlastní zkušenosti však musím konstatovat, že nejen děti, ale

bohužel i někteří dospělí netuší, jaké pamětihodnosti a zajímavosti se zde v regionu nacházejí.

Toto učivo bývá mnohdy opomíjené mimo jiné i proto, že existuje velmi málo materiálů (pracovních listů, učebních textů...), se kterými by mohly děti, či vyučující pracovat. Přestože je obsaženo v kurikulárních dokumentech, nejsou zde specifikovány úkoly a obsah učiva, chybí metodické příručky, odborné texty, mapové materiály a další pomůcky. Učebnice vlastivědy se samozřejmě ani nemohou každým regionem zabývat. Pokud tedy chce učitel toto téma podrobněji probírat, je nucen si veškeré získané informace a materiály zpracovat tak, aby je mohl při práci s dětmi použít. Získání takových pomůcek je ovšem velice náročné z časového i z odborného hlediska. Učitelé proto mnohdy od místní regionální výuky raději upouští a zabývají se výukou vyšších regionů, která je v učebnicích vlastivědy důkladněji zpracována. Záleží tak na každém jednotlivém učiteli, jak si s tímto tématem poradí. Ideálním řešením by tedy bylo vypracování regionálních učebnic vlastivědy. O něco podobného se pokouším ve své diplomové práci.

Cílem mé práce je tedy vytvořit co nejkomplexnější vlastivědnou charakteristiku českokrumlovského regionu zaměřenou především na historii, poté zpracovat tyto informace pro potřeby pedagoga na 1. stupni ZŠ a navrhnout různé didaktické moduly, hlavně ty s využitím moderních edukačních technologií, pro využití ve výuce vlastivědy. Přála bych si, aby má práce inspirovala nejen učitele na Českokrumlovsku, ale aby byla modelem nebo inspirací pro učitele vlastivědy z ostatních regionů.

1.2 PRAMENY A LITERATURA, METODY A FORMY ZPRACOVÁNÍ

V přípravné fázi mé práce jsem kromě důkladného prostudování výše uvedených dokumentů získávala informace hlavně z dostupné literatury. O historickém vývoji řešeného území jí existuje poměrně dostatečné množství a je možné z ní získat i velmi podrobné informace. Kniha *Pravěk jižních Čech* (Dubský, 1949) se velice podrobně zabývá vývojem celých jižních Čech i dílčími oblastmi tohoto regionu od doby kamenné až do doby slovanského osídlení jižních Čech. Kniha *Šumava od A do Z* (Záloha, 1972) je sestavena jako abecední seznam pojmů a míst týkajících se Šumavy, a to nejen z oboru geografie. Je zde popis jednotlivých zajímavých míst a popis historie osídlení. Informace o turistických stezkách, možnostech turistiky, poskytovaných službách, atd. jsou již zastaralé, ovšem mohou sloužit pro srovnání se současným stavem. Dalším titulem je dílo

Hrady, zámky a tvrze království českého, díl třetí – Budějovsko (Sedláček, 1994), které je reedicí původního vydání z roku 1884. Hned na začátku třetího dílu jsou popsány jednotlivé části krumlovského hradu, dále je zde zařazen i plán hradu s vysvětlivkami, korespondence krumlovských pánů a rodokmen Vítkovců. Historie krumlovského hradu je v knize popsána velice podrobně, autor se také soustředil na osobnosti jednotlivých krumlovských pánů a s nimi spjaté události. Velice podrobně autor popisuje ale i další významná místa, např. hrady Dívčí Kámen nebo Vítkův Hrádek.

Většina dostupné literatury se zabývá především samotným městem Český Krumlov a další místa regionu jsou zmiňována pouze zběžně. Kniha *Výlety za zajímavostmi Českokrumlovska* (Podhola, 2003) přehledně mapuje 85 zajímavých míst v okolí Českého Krumlova, která podle autora dosud stála ve stínu města Český Krumlov, o němž se v knize nepíše. Kniha je doplněna o 108 historických fotografií a pohlednic. Popis každého místa obsahuje informace o vzniku a historii, jeho poloze, obyvatelstvu a správním uspořádání. Nejobsáhlejší použitou publikací je *Šumava* (Anděra, Zavřel, 2003), která se zabývá územím Šumavy jak z hlediska zeměpisného, tak i historického. Autoři podrobně popisují např. zdejší ekosystémy, zvířenu, lidovou kulturu, zvyky, tradice, vývoj průmyslu a zemědělství, tajemná místa či rozvoj dopravy. Přestože se jedná o velmi nákladnou publikaci, objevila jsem v ní některé nepřesnosti. Například zde autor uvádí, že městyň Frymburk leží 708 m. n. m. Tato informace je ale nepřesná, protože výška hladiny lipenské přehrady je 725 m. n. m. Autor zde zřejmě použil zastaralou informaci z doby před vybudováním přehrad. Výšková značka 708 m. n. m. byla udávána na mostě, který je dnes již zcela zatopen.

Mimo dostupné současné literatury jsem čerpala i z historických pramenů. V Březanově kronice *Životy posledních Rožmberků* zachytil autor dějiny rodu od počátku až po poslední Rožmberky - Petra Voka a Viléma z Rožmberka. Vytvořil celkem pět svazků, ale dochovaly se pouze poslední dva. Ty obsahují nejdůležitější události jak ze života Petra Voka a jeho bratra Viléma, tak také mapují obraz celé společnosti v letech 1546 až 1612. Velkým přínosem pro mne byla i *Kronika městyse Vyšší Brod*. Jedná se o kopii přeloženou Vladislavem Klementem z německého originálu. Originál je uložen v Okresním archivu v Českém Krumlově. Kronika popisuje události od doby prvních Rožmberků až do období 2. světové války. Obsahuje například pověst o založení místního kláštera, popis událostí v době husitského hnutí či období třicetileté války. Zabývá se nejen

samotným Vyším Brodem, ale i okolními obcemi, které kdysi patřily do poddanství vyšebrodského kláštera.

Další podstatnou metodou pro získání faktů a dalších informací pro mne byly rozhovory s fundovanými osobami. Nejvíce mi přispěl rozhovor s Janem Račákem, pracovníkem Vlastivědného muzea v Českém Krumlově, který se zabývá pravěkem v regionu a pro děti z místních škol pořádá různé výukové programy a projekty. Další důležitou osobností z téhož muzea byla Mgr. Miloslava Caisová, která se zabývá historií Českého Krumlova, místními pověstmi, historií jednotlivých domů. Pro děti z 1. stupně základních škol organizuje vlastivědné vycházky městem s využitím pracovních listů.

Od Jana Justina Berky, převora vyšebrodského kláštera, jsem se dozvěděla mnoho nových a zajímavých informací nejen o klášteře. Naše škola má s převorem velice dobré vztahy. Již několikrát jsme zde vystavovali práce našich žáků a např. pěvecký sbor často účinkuje na různých akcích zde pořádaných. Na oplátku mají děti možnost podívat se do míst, kam se nedostane běžný návštěvník a převor ochotně odpovídá dětem na všetečné otázky týkající se např. soukromého života místních mnichů, rožmberské hrobky, či uložení místního pokladu – Závišova kříže.

V neposlední řadě byl pro mne důležitým zdrojem informací vlastní výzkum. Navštívila jsem všechna místa v regionu o kterých píšu ve své práci. Vybrala jsem vhodné konkrétní lokality pro exkurze, výlety a vlastivědné vycházky. Zpracovala jsem důležité informace a nafotila zajímavé objekty pro jejich využití ve výuce vlastivědy.

K mému výzkumu patří samozřejmě i přímá aplikace konkrétních didaktických aktivit ve výuce. Vycházela jsem z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, ve kterém jsou vymezeny konkrétní cíle, obsahy učiva o regionu v jednotlivých ročnících či očekávané výstupy. Vytvořila jsem čtyři výukové materiály. Prvním z nich je pracovní list na vlastivědnou vycházku ve Zlaté Koruně a okolí, který obsahuje úkoly pro žáky 4. a 5. tříd. Druhý materiál je určen k rozvoji čtenářské gramotnosti. Obsahuje učební text ze života Rožmberků a úkoly související s tímto textem.

Další dva materiály jsou výukové programy na interaktivní tabuli. První z nich je vytvořen jako prezentace renesanční historie regionu s interaktivními prvky. Žáci se seznamují s typickými prvky renesance jako je například freska, sgrafito, krakorec či prampouch přímo na ukázkách konkrétních domů v Českém Krumlově. Druhý výukový program je obdobou známé soutěže AZ kvíz a je ukázkou toho, jak lze regionální učivo zakomponovat

do celkového opakování vlastivědného učiva. Oba programy jsou vytvořeny ve formátu Smart Notebook 11 a jsou v plné verzi umístěny na příloženém CD.

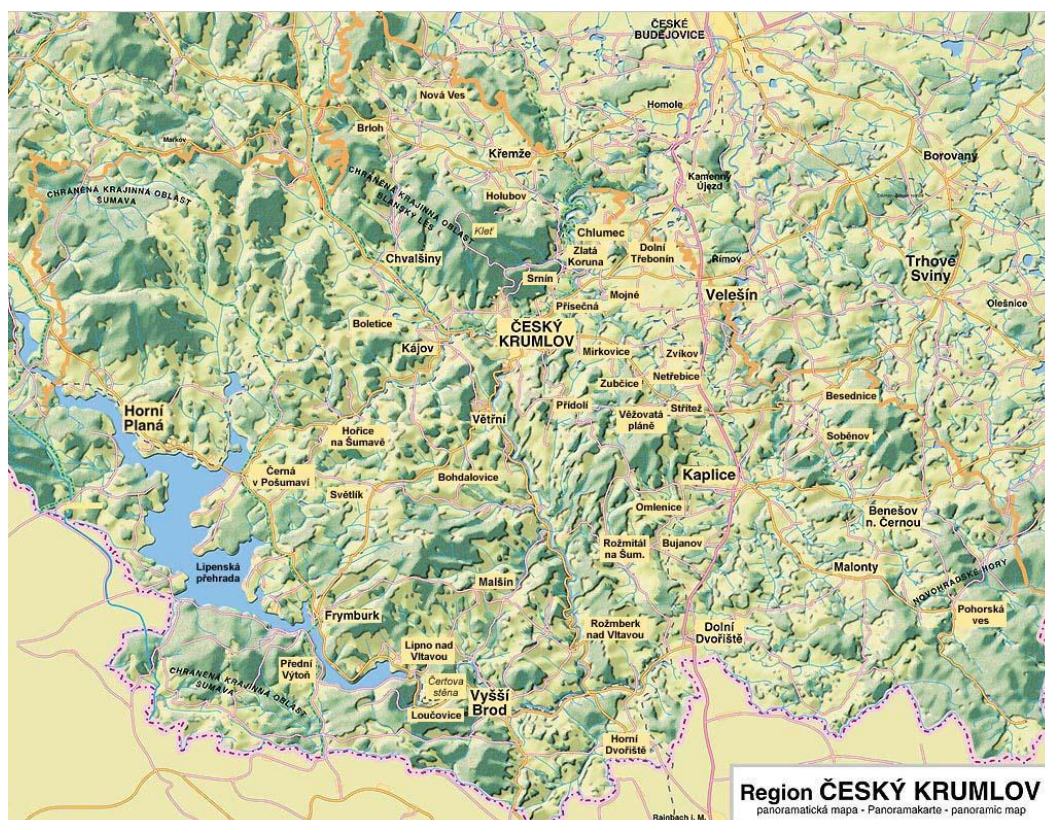
Příloha obsahuje šest nejznámějších pověstí Českokrumlovského regionu.

2 VLASTIVĚDNÁ CHARAKTERISTIKA ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

2.1 VYMEZENÍ A POLOHA ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

Českokrumlovský okres je typicky příhraničním regionem, který leží v nejjižnějším cípu České republiky. Jeho jihozápadní, jižní a jihovýchodní hranice je tvořena státní hranicí s Rakouskem v délce 80 kilometrů. Na severu a severovýchodě sousedí s okresem České Budějovice a na severozápadě s okresem Prachatice. Rozloha okresu je 1 615 km², je třetím největším okresem v Jihočeském kraji a šestým v celé České republice. Ve 46 obcích žije celkem 62 tisíc obyvatel. Hustotu obyvatelstva (39 obyvatel na km²) má okres nejnižší nejen v Jihočeském kraji, ale i jednu z nejnižších v celé České republice.

Okres Český Krumlov je rozdělen na dvě správní oblasti obcí s rozšířenou působností Český Krumlov a Kaplice. Obce s pověřeným obecním úřadem jsou Vyšší Brod a Horní Planá. Počet dalších obcí je 46, z toho je 6 se statutem města.¹

1 Panoramatická mapa regionu Český Krumlov (c.krumlov.info, 15. 3. 2012)

¹ Dostupné z: http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_ck_15_3_2012

2.2 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

Geomorfologicky je Českokrumlovsko součástí podsoustavy Šumava, která jako celek náleží horopisně k soustavě Jihočeské vysočiny s podcelky Českokrumlovskou vrchovinou a částí Prachatické hornatiny na severu, z jihu pak přiléhá pásmo Šumavy a východní stranu tvoří Novohradské podhůří s podcelky Kaplickou brázdou a částí Soběnovské vrchoviny zvané Slepíčí hory. Nejvyšším místem okresu je hora Smrčina (1332 m n. m.). Nejnižším bodem je místo, kde Vltava opouští region (420 m n. m.)²

Jihem Českokrumlovska probíhá hlavní evropské rozvodí Severní moře – Černé moře. Převážná část regionu patří k povodí Severního moře, do povodí Černého moře patří pouze některé potoky ze Svatotomášského pohoří. Hlavní řekou, která odvodňuje téměř celé území, je Vltava. Do regionu přitéká ze severozápadu a vtéká do Lipna. Nedaleko pod přehradní hrází teče přes nejromantičtější a nejdivočejší úsek Vltavy – Čertovy proudy pod Čertovou stěnou. Svůj jihovýchodní směr toku mění na severní u městečka Rožmberk. Odtud teče přes Český Krumlov až do Českobudějovické pánve. Ve východní části regionu je významným tokem řeka Malše, která sbírá vody z Novohradských hor. Protéká Kaplicí a u Říмова byla na jejím toku vybudována přehrada, kde je upravována pitná voda pro část Českokrumlovska, Kaplicka a Českobudějovicka. V Českých Budějovicích se vlévá do Vltavy. Na západě pramení další známá řeka Blanice. Ta ale po několika kilometrech opouští region a později se vlévá do Otavy. K významným tokům regionu patří i potoky. Mezi nejznámější patří potok Křemežský, Chvalšinský a Polečnice. Rybníků je zde pouze několik, největší je Olšina (133 ha), která je nejvýše položeným rybníkem v České republice (731 m n. m.). Lipenská přehrada je nejvýznamnější údolní nádrží nejen regionu, ale i kraje.³

Celé jižní Čechy jsou charakteristické velmi vysokou úrovní čistoty životního prostředí. Nejlepší kvalitu mají hlavně příhraniční okresy, mezi něž patří též okres Český Krumlov. Pestrost přírodních poměrů na Českokrumlovsku dokládá skutečnost, že zde byly vyhlášeny Národní park a Chráněná krajinná oblast Šumava, Chráněná krajinná oblast Blanský les a řadu let je již navrženo vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Novohradské hory. Chráněná území jsou doplněna více než čtyřiceti přírodními rezervacemi

²DEMEK, Jaromír a Peter MACKOVČIN. *Zeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny*. 2. vyd. Brno: Academia, 2006. ISBN 80-86064-99-9, s.

³ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. *Šumava: příroda - historie - život*. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9, s. 145.

a památkami včetně národních, např. Čertova stěna a Luč, Národní přírodní rezervace Vyšenské kopce. Nejstarším chráněným územím v České republice s vysokou přírodovědnou hodnotou je veřejnosti nepřístupný Žofínský prales, založený roku 1838.

Region Český Krumlov je svojí skladbou hospodářství průmyslově zemědělský. Mezi nejvýznamnější odvětví patří průmysl papírenský (Jihočeské papírny, a.s. Větrní), strojírenský (Jihostroj, a.s. Velešín), dále stavebnictví a lesnictví. Z nerostného bohatství se zde těží grafit a granulit, v menší míře rašelina.

Zemědělství má k dispozici zhruba 58 000 ha zemědělské půdy, z toho je 34 000 ha půdy orné. V současné době zde hospodaří převážně soukromí zemědělci, kteří se zaměřují hlavně na chov skotu v živočišné výrobě a na pěstování obilovin a píce v rostlinné výrobě.

Lesní půda zaujímá přes 70 000 ha, což je 47% z celkové plochy území.

Celková délka silniční sítě je asi 700 kilometrů. Okresem prochází mezinárodní silnice E 55, vedoucí ze severních Čech do Dolního Dvořiště, kde se nachází hraniční přechod s Rakouskem. Další dopravní spojení zajišťují dvě železniční tratě, a to z Českých Budějovic do Černého Kříže a z Českých Budějovic do Horního Dvořiště, kde se nachází železniční přechod do Rakouska. Z Rybníka odbočuje elektrifikovaná trať směrem do zastávky Lipno nad Vltavou. V letní sezóně je možno využít služeb lodní dopravy a tří převozu na Lipně.⁴

⁴ Dostupné z: http://www.ckrumlov.cz/cz1250/region/soucas/i_zchrck.htm (24. 8. 2012)

3 HISTORIE REGIONU

Region Český Krumlov je z historického hlediska součástí zemí Koruny české. Díky své poloze na samém jihu Čech, na hranicích Čech, Rakouska a Německa sehrál region se svým sídelním městem Český Krumlov významnou úlohu v dějinách českého státu. Sřetávaly se zde hospodářské, kulturní a politické podněty z různých stran a vytvořily tak osobité kulturní prostředí.⁵

3.1 ČESKOKRUMLOVSKO V PRAVĚKU

Region Český Krumlov v pravěku nikdy nepatřil k typickým zemědělským oblastem s velkou hustotou obyvatelstva. Důvodem byla větší nadmořská výška, horší klimatické podmínky i velká členitost terénu. Význam vycházel spíše z polohy regionu na rozhraní dvou kulturně-politických oblastí – Podunají a české kotliny. Osídlení se vázalo na procházející komunikace a vodní toky. Po stezce z Podunají se již počátkem doby bronzové dopravovala do Čech měď. Ta se těžila v Alpách a k nám se dovážela v podobě tzv. žeber. Další významnou roli v osidlování mohly hrát i zdejší surovinové zdroje. Jedná se hlavně o naleziště grafitu, železné rudy a předpokládá se i rýžování zlata.⁶

3.1.1 STARŠÍ DOBA KAMENNÁ - PALEOLIT (DO CCA 8300 PŘ. N. L.)

Nejstarším archeologickým nalezištěm v regionu Český Krumlov a zároveň i v jižních Čechách je Dobrkovická jeskyně. Místo při soutoku Polečnice a Vltavy bylo objeveno v roce 1933, kdy si chtěl nedaleko bydlicí majitel domu vykopat v jeskyni jámu na hašení vápna. Nalezl zde velké množství velkých kostí. Nález ohlásil archeologům, kteří tu našli kostěné, kamenné a rohovcové nástroje a zbytky dřevěného uhlí prokázaly přítomnost ohniště. Kosterní pozůstatky např. čtvrtohorního nosorožce, jeskynního medvěda, vlka a hyeny, mamuta, jelena a koně, nesly známky řezání, štípání a opálení. Tyto nálezy spadají do období 50 000 – 35 000 let př. n. l. Většina z nich je k vidění v Regionálním muzeu v Českém Krumlově.⁷ Jeskyně byla později bohužel pro další případný

⁵Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_hireck.xml (22. 7. 2012)

⁶ DUBSKÝ, Bedřich. *Pravěk jižních Čech*. Blatná: Jihočeské nakladatelství bratří Římsové, 1949, s. 15.

⁷ DUBSKÝ, Bedřich., s. 22.

archeologický výzkum znehodnocena, když z její podlahy byly odstraněny všechny nánosy a podlaha byla urovnána a vybetonována.

Další ojedinělé nálezy nástrojů z doby 40 000 – 10 000 let př. n. l. jsou z Dolní panské zahrady v Českém Krumlově. Ze starší doby kamenné pocházejí také nálezy z prostoru dnešního Latránu a tzv. Nového města, kde bylo nalezeno několik kamenných nástrojů z křišťálu, opálu a křemene. Jsou pravděpodobně pozůstatkem krátkodobého sídliště, které tu zřídili lovci a sběrači lesních plodů již někdy před dvanácti až čtrnácti tisíci lety. Na tomtéž místě byly také objeveny zlomky keramických nádob, které dokládají sídliště neolitické kultury s lineární keramikou z průběhu 5. tisíciletí př. n. l.⁸

3.1.2 STŘEDNÍ DOBA KAMENNÁ - MEZOLIT (CCA 8300 – 5500 PŘ. N. L.)

Nejvýznamnější naleziště z tohoto období jsou v okolí Lipenské přehradní nádrže nedaleko Dolní Vltavice, Horní Plané, Frymburku a Černé v Pošumaví. Lokality zde byly objeveny zcela náhodně při poklesu hladiny vody. Ve Vltavické brázdě v oblasti dnešní údolní nádrže Lipno v nadmořské výšce 720 m n. m bylo postupně shromážděno 2620 kusů štípaných artefaktů z 15 lokalit na území táhnoucího se od Horní Plané po Horní Vltavici. Soubory artefaktů byly tvořeny jak nástroji, tak technologickým odpadem při jejich výrobě. Část nástrojů tvořila škrabadla, využívaná většinou ke zpracování kořisti a dřeva, dále malé štípané nástroje většinou trojúhelníkovitého tvaru, které mezolitičtí lovci užívali jako součást ostří. Tyto lokality představují první zjištěné horské mezolitické osídlení na území českého státu. Jejich stáří jsme schopni určit pouze intervalem mezi lety 10 000 – 5 000 př. n. l.⁹

2Sekerky z Černé v Pošumaví, Regionální muzeum (Pavčina Bigasová, 20. 6. 2012)

⁸ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_praosi.xml (6. 4. 2012)

⁹ ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9, s. 360.

3.1.3 MLADŠÍ DOBA KAMENNÁ - NEOLIT (CCA 5 500 – 4000 PŘ. N. L.)

Nečetné pozůstatky z této doby známe výhradně z území hradu a města Český Krumlov.

3.1.4 DOBA BRONZOVÁ (CCA 2200 – 750 PŘ. N. L.)

Ve starší době bronzové se v jižních Čechách usídlili nositelé únětické kultury. Archeologické nálezy z této doby jsou střídme. Tři mohyly byly nalezeny u Holubova, výšinná opevněná sídliště na místě hradů Dívčí Kámen, Český Krumlov a Velešín. Tzv. depot, hromadný nález bronzových předmětů, byl objeven v roce 1904 u Chvalšín. Ze střední doby bronzové pochází i další ojedinělé nálezy bronzových předmětů, např. bronzová sekerka z Kájova a meč z okolí Boletic. Unikátním je nález dvou bronzových mečů mohylové kultury z Vítkova Hrádku. I když je jejich zařazení do mladší doby kamenné nesporné, jde zřejmě o předměty různého původu, shromážděné ve středověku, kdy mohly sloužit k blíže neznámým magickým účelům. Mladší doba bronzová je v regionu reprezentována nálezy několika sídlišť v oblasti Kájovska, Boletic a Chvalšinska. V Novosedlech byly objeveny zlomky keramiky, drtidlo na obilí, hliněné přesleny a stopy po hrnčířské peci.¹⁰ Jedním z nejpozoruhodnějších nálezů bronzových předmětů je depot z Hořic na Šumavě. Zde byly při stavebních pracích v roce 1948 objeveny ve svahu skalnatého vrchu nad domem čp. 94 bronzové předměty. Soubor tvoří osm náramků, tři tyčinky ve tvaru D, jedna jehlice a dvě další části ozdobných jehlic, čepel meče, dva zlomky srpů a pět kusů drátu. Depot zlomků bronzů, který byl zřejmě určen k dalšímu roztavení, zde byl ukryt kolem roku 1400 př. n. l.¹¹

3Havalda u Chvalšín - ukázka žeber z depotu.
(encyklopedie.ckrumlov.cz, 10. 4. 2012)

¹⁰DUBSKÝ, Bedřich. *Pravěk jižních Čech*. Blatná: Jihočeské nakladatelství bratří Římsové, 1949, s.25.

¹¹ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. *Šumava: příroda - historie - život*. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9. s. 362

3.1.5 DOBA ŽELEZNÁ (CCA 750 – 50 PŘ. N. L.)

Starší doba železná – halštatská patří k vrcholu pravěkého osídlení na Českokrumlovsku. Z této doby se dochovala mohylová pohřebiště, několik pozůstatků opevněných hradišť a stopy vesnických sídlišť hlavně v okolí Kájova, Chvalšín, Boletic, Zlaté Koruny a Přísečné. Mladší doba železná byla dobou Keltů. Ti sem přicházeli postupně od 3. – 2. století př. n. l. zřejmě za zdejšími surovinovými zdroji – železná ruda, grafit a zlato. Neméně důležitá byla i strategická poloha poblíž obchodní stezky. Z této doby pochází nejznámější archeologická lokalita regionu – keltské oppidum v Třísově. Keltové toto místo opustili v 1. století př. n. l.

Doklady o osídlení z **doby římské a stěhování národů (cca 50 př. n. l – 600 n. l.)** chybí. Dva ojedinělé nálezy mincí přesto naznačují občasný pobyt Germánů v této části předhůří Šumavy a jejich využívání zdejších obchodních stezek ke spojení s Podunajím.¹²

3.2 ČESKOKRUMLOVSKO VE STŘEDOVĚKU

Raný středověk započal v Čechách a zároveň tedy i v regionu Český Krumlov v 1. polovině 6. století n. l. Nejstarší známou lokalitou z tohoto období je přímo území města Český Krumlov. Zdejší slovanské sídliště patří k nejstarším nejen v regionu, ale i na území jižních Čech. Byly zde nalezeny pozůstatky zahloubené chaty, tzv. polozemnice a zlomky keramických nádob. Další typickou raně středověkou památkou jsou mohylová pohřebiště, například u Besednice a u Boletic.

Typické raně středověké hradiště se na území regionu nacházelo pouze jedno a to v západní části Křemežské kotliny nedaleko od Kuklova a pochází z 2. poloviny 8. stol. n. l. Hustotou i charakterem osídlení se region v raném středověku velmi podobal předchozímu pravěku. Významnými změnami bylo, že Český Krumlov se poprvé ve svých dějinách objevuje v psaných pramenech a že z konce 12. století se dochovaly dodnes i nejstarší stavební památky – románské kostely postavené z kamenů spojených maltou. V regionu Český Krumlov se nachází jedna ze dvou nejstarších písemně zmiňovaných lokalit v jižních Čechách - Zátoň (Ottau). Je to jediná lokalita, o které se píše před koncem 12. století. Dle záznamů daroval Zátoňský újezd kníže Břetislav I. (1037 – 1055) benediktinskému klášteru v Ostrově. Předpokládané pozůstatky románské stavby ze

¹² Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_praosi.xml (23. 3. 2012)

12. nebo 11. století se dosud nepodařilo nalézt.¹³ Jedinou památkou raně románské architektury je kostelík sv. Mikuláše v Boleticích. Jedinou dochovanou pozdně románskou stavbou je hranolová věž hradu Rožmberk. Tato stavba ale již spadá do následujícího období – středověku. Osídlení regionu bylo v raném středověku určitě hustší. Dokazují to nálezy z posledních let (pozůstatky středověkých sídlišť mezi městečkem Zlatá Koruna a Kamenným Újezdem.)¹⁴

3.2.1 STŘEDOVĚKÁ KOLONIZACE

Od poloviny 12. století probíhala v zemích Koruny české tzv. středověká kolonizace. V této době vznikaly stovky nových klášterů a hradů, osad, měst a městeček. V průběhu staletí jich celá řada zanikla a do dnešních dnů se dochovaly pouze jejich zříceniny, pomístní názvy nebo krátké písemné zmínky. Velký vliv na kolonizaci hraničního území českého království měly obchodní stezky a cesty. Podél těchto cest vznikala postupem doby důležitá střediska, z nichž pak vycházelo další osidlování. Osady ležící na těchto cestách bohatly, měnily se v prosperující města a městečka. S nárůstem populace stoupala potřeba soli, šlechta a měšťané bohatli a tak rostla poptávka po luxusním zboží. O kolonizaci řídce osídleného regionu se zasloužili zvláště šlechtické rody a církevní řády. V 9. století patřilo území českokrumlovského regionu českému knížecímu rodu Slavníkovců. Po jejich vyvraždění v roce 995 získali toto území Přemyslovci.

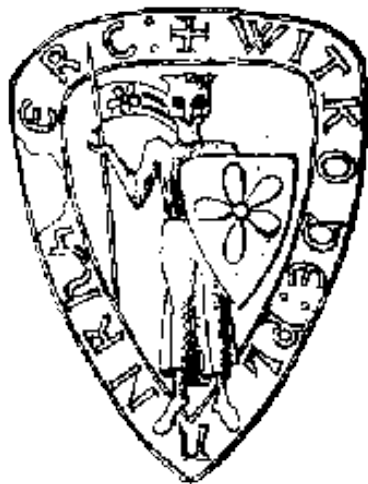
Do konce 13. století se na Českokrumlovsku objevuje celá řada nově založených vsí a osad. K soustavnější kolonizaci tohoto území ale docházelo především v průběhu 14. století. Tehdy vznikly desítky dalších osad převážně s osídlení německého prostředí. Podle prvních písemných zpráv existovalo na území regionu ve 13. století asi 50 osad. V průběhu 14. století jich přibýlo dalších 90. Z osad, které se nacházely v blízkosti obchodních stezek, klášterů nebo panských hradů, se postupně vyvinula města a městečka s právy konat týdenní a výroční trhy, užívat vlastní pečeti, provozovat vlastní řemeslnou cechovní výrobu nebo vařit pivo. Statut města měly v této době Krumlov a Rožmberk. Poddanskými městečky, která vznikla z osad v průběhu 14. století, byly například Vyšší Brod, Kaplice, Velešín, Dolní Dvořiště, Chvalšiny, Frymburk a Křemže.¹⁵

¹³ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny Českokrumlovska*. Český Krumlov: Okresní komise regionálních dějin, 1983. ISBN 54-403/16-83, s. 2.

¹⁴ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_rastos.xml (9. 4. 2012)

¹⁵ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_stkore.xml (9. 4. 2012)

3.2.2 VÍTKOVCI

4Kresba pečeti Vítka z Prčice
(encyklopedie.ckrumlov.cz)

Nejznámější a nejmocnější šlechtou, která pronikla na Českokrumlovsko, byl rod Vítkovců, Dějiny prvních Vítkovců nejsou dosud zcela jasné. Za zakladatele rodu je považován **Vítek z Prčice** (? – 1194), ale nejspíš je rod mnohem starší, jméno Wittigo (Vítek) je německého původu a předci Vítkovců zřejmě pocházeli z rodu SchönheringBlankenberg v německém Bavorsku. Nejstarší zmínka o Vítkovi z Prčice pochází z listiny datované rokem 1169, v níž je uváděn zakladatel rodu jako stolník na dvoře Vladislava II. Poté přijal funkci kastelána na hradu Prácheň, údaj o zastávání úřadu se vztahuje k roku 1184. Deset let poté se podle rodové pověsti Vítkovci rozdělili na několik majetkově samostatných, ale rodovou politikou spjatých linií. Od Vladislava II. zřejmě získal toto území za dobré služby. O výjimečnosti postavení tohoto šlechtice vypovídá i to, že jeho majetky nepodléhaly tzv. právu odúmrtí a mohl si s nimi volně nakládat.¹⁶

Podle rodové pověsti, která byla v pozdější době zobrazena (obraz Dělení růží v zámecké obrazové galerii v Českém Krumlově), rozdělil Vítek rodový majetek mezi své syny do několika větví, jejichž erbovním znamením byla planá pětilistá růže. Často se uvádí, že planá růže byla oblíbenou květinou Vítkovy manželky. Nejstarší syn Vítka z Prčice, **Jindřich**, se stal zakladatelem rodu pánů z Hradce. Ve znaku měli zlatou pětilistou růží na modrém poli. Druhý syn, **Vítek II.**, založil rod pánů z Krumlova, jenž měl ve znaku zelenou pětilistou růží na stříbrném poli. Třetí syn, který se jmenoval po otci **Vítek III. z Prčice**, se stal zakladatelem rodu pánů z Rožmberka s červenou růží na stříbrném poli ve svém erbu. Další syn, **Vítek IV. z Klokot**, se stal prvním z rodu pánů z Landštejna a Třeboně, kteří měli ve znaku stříbrnou růží na červeném poli. Pátý, zřejmě nemanželský syn **Sezema** (Sezima), založil rod pánů ze Sezimova Ústí a Stráže nad Nežárkou s tmavě modrou nebo černou růží na stříbrném poli ve svém znaku. Páni z Hradce vymřeli po meči roku 1604, páni z Landštejna mizí z dějin na konci 14. století, pánové z Krumlova vymřeli

¹⁶DOLEŽALOVÁ, Jiřina. *Děti pětilisté růže*. Praha: Regia, 2002. ISBN 80-86367-23-1, s. 14 – 20.

po meči smrtí Závaše z Falkensteina v roce 1290 a páni z Rožmberka vymírají jako poslední Petrem Vokem z Rožmberka 16. 11. 1611.¹⁷

Zřejmě nejstarším vítkovským sídlem se stal hrad Rožmberk. První písemné zprávy jsou z roku 1250, ale je jasné, že v té době již hrad stál a byl vystavěn někdy v 1. pol. 13. století. Prvním doloženým majitelem byl Vok z Rožmberka, který začal s promyšlenou kolonizací horního Povltaví. Ve stejném období byl postaven krumlovský hrad, který je poprvé zmíněn v roce 1253. Hrad, jenž byl tvořen malým hrádkem s věží, byl také zřejmě vystavěn v 1. pol. 13. století. Osada kolem něj je již v roce 1309 uváděna jako město. Význam krumlovského hradu se výrazně změnil v roce 1302 po vymření pánů z Krumlova, kdy sem bylo přeneseno hlavní sídlo rožmberského rodu. V polovině 13. století je v pohraničních lesích založen strážní hrad Vítkův Hrádek. Nejmladším ze středověkých hradů, které založili Rožmberkové, je Dívčí Kámen z roku 1349.¹⁸

Vítkovci položili základy velkorysé vnitřní i zahraniční politiky. Rozšiřovali svá území, upevňovali moc a vedli si všeobecně úspěšně. Brzy patřili k nejmocnějším osobnostem české historie. Všechny jejich rody se nesmazatelně zapsaly do historie Českých zemí, nejvíce však páni z Hradce a Rožmberka, svého času nejbohatší a nejmocnější velmoži království.

SDělení růží. Antonín Streer, 1742. (castle.ckrumlov.cz)

¹⁷ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972, s. 175.

¹⁸KLIMEK, Hynek. *Neznámé Čechy: Šumava - Českokrumlovsko*. Praha: Regia, 2011. ISBN 978-80-87531-00-6, s. 42 – 46.

3.2.3 ROŽMBERKOVÉ

Rožmberkové patřili mezi nejurozenější, nejstarobylejší, nejvýznamnější a nejvlivnější šlechtické rody v Čechách. Jeho představitelé zastávali významné funkce jak u českého královského dvora, tak i u říšského císařského dvora. V důsledku svých ambicí se často dostávali do sporu s českými králi (mj. Přemyslem Otakarem II., Václavem II. nebo Václavem III.). Často se tak velmi výrazně zapsali do dějin nejen českého státu, ale hlavně do dějin českokrumlovského regionu. S jejich znakem, červenou pětilistou růží na stříbrném poli, se dodnes setkáváme na mnoha místech celých jižních Čech.

Rod Rožmberků, jak už bylo výše řečeno, vznikl jako jedna z rodových větví Vítkovců. Zakladatelem byl **Vítek III.**, jehož syn **Vok I.** založil před rokem 1250 u řeky Vltavy hrad Rožmberk, sídlo rodu. Vok byl rádcem a služebníkem krále Přemysla Otakara II. a byl po jeho boku i v bitvě na Moravském poli. V roce 1250 byl Vok zemským sudím v Horních Rakousích a v letech 1260 až 1262 zemským hejtmanem ve Štýrsku. V roce 1259 založil také cisterciácký klášter ve Vyšším Brodě, kterému daroval ze svého majetku rozsáhlé pozemky v jeho okolí. S Hedvikou ze Šaumberku měl dva syny, Jindřicha a Vítko. Zemřel 3. června 1262 a jeho ostatky byly uloženy ve vyšebrodském klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie.¹⁹

6 Rožmberk nad Vltavou (lipno.cz, 20. 5. 2012)

¹⁹KLIMEK, Hynek. *Neznámé Čechy: Šumava - Českokrumlovsko*. Praha: Regia, 2011. ISBN 978-80-87531-00-6, s. 157.

Rožmberkové využívali tuto rodovou hrobku po dalších deset generací až do vymření rodu v roce 1611. Po vymření pánů z Krumlova v roce 1302 převzal syn Voka I. **Jindřich z Rožmberka** se svolením královým jejich majetek a přenesl sem sídlo svého rodu. Toto dědictví napomohlo k tomu, že vzrůstala moc a majetek Rožmberků. Dělení majetku bránila také zásada dědičnosti statku pro nejstaršího syna. Postupem času došlo ke vzniku tzv. dominia, které mělo vlastní purkrabství a urbář a bylo největším a nejucelenějším šlechtickým dominiem v Českém království. Vznikla zde nejstarší česky psaná odborná práce právního charakteru – Rožmberská kniha.²⁰

Jindřichův syn **Petr I.** který v mládí vstoupil do vyšebrodského kláštera, z něj později vystoupil, aby se ujal vlády po svém otci. Za jeho vlády došlo ke značnému rozvoji rožmberského panství, v Krumlově založil kostel sv. Víta a špitál s kostelem sv. Jošta. Působil jako nejvyšší komorník na dvoře Jana Lucemburského. Oženil se s Violou Těšínskou, vdovou po králi Václavu III. Petr měl pět synů, jeho nejstarší syn Jindřich zemřel po boku krále Jana Lucemburského v bitvě u Kresčaku. Otcovský majetek zdědili **Jošt, Petr, Jan a Oldřich**. Tito bratři založili společně s matkou Kateřinou z Vartemberka v roce 1350 minoritský klášter a v roce 1367 klášter klarisek v Českém Krumlově, v roce 1367 kláštery v Třeboni a v Přední Výtoni a v roce 1349 hrad Dívčí Kámen. Veškerý rodový majetek pak získal Oldřichův syn **Jindřich**, který se stal roku 1394 členem Panské jednoty a přechodně věznil krále Václava IV. na Dívčím Kameni a v Českém Krumlově.

Z druhého manželství z Eliškou z Kravař se Jindřichovi narodil syn **Oldřich II.** (1403 – 1462), jedna z nejvýznamnějších a zároveň nejrozporuplnějších postav rodu. Zastával funkci nejvyššího purkrabího a od roku 1438 byl jmenován hejtmanem českého království. Po předčasné Jindřichově smrti se Oldřichovým poručíkem stal Čeněk z Vartemberka, pod jehož vlivem Oldřich sympatizoval s Husovým učením. Záhy se však obrátil a stal se opět pravověrným katolíkem a nepřitelem husitství.²¹

Politická podpora krále Zikmunda a vojenské neúspěchy ve válce s husity donutily Oldřicha zastavit a prodat část rodových panství. Přesto v době husitských válek stoupla moc Rožmberků, protože dokázal využít oslabení královské moci. Ovládl skoro celé jižní Čech s výjimkou silného královského města České Budějovice a kláštera Zlatá Koruna. Období bezvlády v době husitských válek využil k falšování úředních dokumentů, s jejichž

²⁰DOLEŽALOVÁ, Jiřina. *Děti pětileté růže*. Praha: Regia, 2002. ISBN 80-86367-23-1, s. 20 – 31.

²¹ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972, s. 142 – 143.

pomocí se pak zmocňoval cizího majetku. Založil dokonce falzátorskou dílnu, ze které se zachovalo 33 falešných listin. Jedná se tak o největší padělatelský podvod ve středověkých českých dějinách. Neváhal dokonce zfalšovat výsadu z roku 1360 podepsanou Karlem IV., která stvrzovala nedělitelnost rožmberského dominia a funkci jediného představitele rodu, „vladaře“. Tato nařízení byla dokonce zanesena roku 1493 do zemských desek a byla dodržována až do vymření rodu.

Oldřich II. byl také zřejmě původcem pověsti o původu rodu z italského rodu Orsini. Roku 1451 se vzdal z neznámých důvodů vladařských povinností ve prospěch svých synů, ale dál zasahoval do jejich vlády. Po smrti Ladislava Pohrobka roku 1457 se stal silným protikandidátem Jiřího z Poděbrad. Neúspěch ve volbě byl pro něj těžkou ranou. Nejvíce ho zasáhla aktivní účast syna Jana II., nového vladaře rodu, při volbě Jiříka z Poděbrad novým českým králem. Další ránu mu způsobila smrt nejstaršího syna v témže roce. Poté se definitivně stáhl z veřejného života do ústraní na hrad Dívčí Kámen. Do Krumlova zavítal pouze sporadicky, ale přesto zde zemřel. Za Oldřichova panování na Krumlově byl v letech 1444 až 1447 vybudován trojkřídlý palác navazující na Horní hrad, tak že vzniklo druhé hradní nádvoří.²²

August Sedláček o Oldřichovi II. zaznamenal: *„řídil dějiny české, arci že jen jako pod záclonou a nepřímou, uměv chytrostí neobyčejnou zatáčeti vším, oč se jednalo, k úmyslu svému zvláštnímu. Požívaje u cizinců větší důvěry, než kterýkoli jiný Čech, ve všech poradách přední dával hlas, a přímlovou u svých přátel i u těch, ku kterým sněm český se obracel, rozhodoval naprosto v každém jednání.“*²³

7Oldřich II. (ckrumlov.info, 20. 5. 2012)

²²NĚMEC, Bohumír. *Životopisná encyklopedie panského rodu: Rožmberkové*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2001. ISBN 80-903040-0-1, s. 60 – 63.

²³SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl III: Budějovsko*. 3. vydání. Praha: Argo s r. o., 1994. ISBN 80-85794-27-6, s. 30.

8 Perchta z Rožmberka (ckrumlov.info, 20. 5. 2012)

Oldřich II. měl ze svého manželství šest dětí. Nejznámější z nich je **Perchta z Rožmberka** (1429 – 1476), která je ztotožňována s tzv. bílou paní. Perchta byla roku 1449 proti své vůli provdána za Jana z Lichtenštejna. Zdlouhavé vyplácení věna otcem Oldřichem z Rožmberka bylo zřejmě jednou z příčin nešťastného manželství. Manžel Jan odvezl svou ženu hned po svatbě na své panství. Perchtě zde odměřovali i nejzákladnější prostředky, tak že se nakonec uchýlila k otci s prosbou, aby jí vypomohl. Ten jí

občas malou pomoc poskytl, ale s těmito drobnými pomocemi nic nespravil.²⁴

Z tohoto svazku se přesto narodily dvě děti – syn a dcera, které záhy zemřely. Nejpravděpodobněji proto, že žily ve stejném nedostatku jako jejich matka. Paní Perchta se uchýlila ke psaní dopisů. Tuto skutečnost dokládá 32 zachovaných dopisů otci a bratrům. Protože neuměla psát, diktovala své dopisy písaři Jindřichovi, který jí byl jediným věrným služebníkem.

Oldřich II. nakonec litoval svého neuváženého kroku, ale stejně nic nenapravil. Přestože Perchta sama velmi strádala, snažila se pomáhat tam, kde bylo třeba. Zavedla to, čemu my dnes říkáme dobročinné nadace a starala se, pokud jí finanční síly stačily, aby se ti nejchudší mohli alespoň občas dosyta najíst. Ze všeho utrpení ji vysvobodila až smrt manžela, kterého ale přežila pouze o čtyři roky. Zemřela ve Vídni a je pochována v rodinné hrobce Lichtenštejnů. V jižních Čechách ale zůstala a to hlavně na obrazech a v mnoha pověstech.²⁵

Další významnou osobností rožmberského rodu z přelomu 15. a 16. století byl **Petr IV. z Rožmberka** (1462 – 1523), který v mládí studoval v italské Bologni. Po svém návratu ze studií zastupoval svého staršího bratra Voka II. ve funkci jednoho ze čtyř hejtmanů Království českého. Hejtmany jmenoval Vladislav II. Jagellonský na dobu, kdy nepobýval v zemi. Do čela rožmberského rodu se dostává v roce 1493 a ve stejném roce je zároveň jmenován zemským hejtmanem. Tato pozice se rovná pozici místokrále. Přesto se Petr

²⁴ZÁLOHA, Jiří. *Český Krumlov a okolí*. České Budějovice: České Budějovice, 1964. ISBN 43-20-64, s. 12

²⁵DOLEŽALOVÁ, Jiřina. *Děti pětileté růže*. Praha: Regia, 2002. ISBN 80-86367-23-1, s. 252 – 254.

v roce 1499 rozhodl na tento vysoký úřad rezignovat. Téměř se stáhl z veřejného života a začal se věnovat správě rožmberského dominia. Dominium začalo nebývale vzkvétat, a to zejména hospodářsky. Rozvíjí se hlavně rybníkářství, které prosperovalo díky osobnosti Štěpánka Netolického, a těžba stříbrné rudy v okolí českého Krumlova.

Král Vladislav II. Jagellonský vydal v této době dokument, ve kterém potvrdil rožmberskému rodu i každému stávajícímu vladaři první místo nejen mezi českým panstvem, ale i mezi zemskými stavy. Výsostné postavení Rožmberského rodu uzákonilo v roce 1500 i zemské řízení krále Vladislava. Stárnoucí, bezdětný a psychicky zlomený Petr IV. se stále častěji dostával do sporu se svými synovci – **Janem III., Joštem III., Jindřichem VII. a Petrem V., řečeným Kulhavý.** Značnou část svého majetku odkázal svému příteli Zdeňku Lvů z Rožmitálu, což vyvolalo mezi dědici nevoli a spory. Ohrozil tím existenci rožmberského panství. Závěť se podařilo synovcům, hlavně zásluhou Jindřicha VII., zrušit, ale museli zaplatit odškodné, které činila částka 126 000 zlatých. Padl na ni celý rožmberský poklad a několikaleté výnosy z panství a dolů. Rožmberský rod se z toho finančně vzpamatovával dalších dvacet let.²⁶ Konec rožmberského rodu je spjat se jmény Viléma a Petra Voka z Rožmberka, syny Jošta III.

Vilém z Rožmberka (1535 – 1592) patřil mezi nejvýznamnější osobnosti rožmberského rodu. Václav Březan o jeho narození napsal: „*Pan Vilém z Rožmberka narozen. Čtvrtý, Vilém, narozen léta Páně 1535 dne 10. měsíce března v čtvrtú hodinu před polednem, jakož paní máté (Anna z Rogendorfu) poznamenala i kancléř Albín, na znamení blíženců na zámku Šicendorfu v Rakousích. Jemuž kmotrem byl a jej při svatém křtu držel pan Jan Hofman...*“²⁷

Chodil krátce do školy v Mladé Boleslavi, další vzdělání získal na dvoře biskupa v Pasově. Zde se naučil velmi dobře latinsky. Od roku 1550 pokračoval ve studiích na císařském dvoře v Augsburgu. Jeho životním heslem bylo *Festina lente* – spěchej pomalu. Vilém se již ve svých 16 letech ujal správy rodového majetku a věnoval se jí pak déle než čtyřicet let.²⁸

²⁶NĚMEC, Bohumír. *Životopisná encyklopedie panského rodu: Rožmberkové*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2001. ISBN 80-903040-0-1, s. 68 – 71.

²⁷BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků, I. díl: Život Viléma z Rožmberka*. Praha: Svoboda, 1985. ISBN 25-028-85, s. 14.

²⁸PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové: Velmoži české renesance*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 11-103-89, s. 86.

První období jeho vlády ovlivnila významná událost. Společně se zástupci české, moravské, uherské a rakouské šlechty se zúčastnil výpravy do Itálie, kde došlo 13. 11. 1551 v Janově k slavnostnímu uvítání Maxmiliána II. a jeho manželky Marie Španělské. Pobyt v Itálii a kontakt s renesanční kulturou nezůstal bez odezvy a stal se inspirací pro mladého Rožmberka. Vilém poté proslul jako milovník umění a celkově změnil svůj životní styl. To se nejviditelněji promítlo v architektuře, především přestavbou starých rodových sídel Českého Krumlova a Třeboně. Mezi novostavby patřily zámky Kratochvíle, Červený Dvůr a nedochovaný rožmberský palác na Pražském hradě. Za své sídlo si zvolil českokrumlovský hrad, který nechal přebudovat na renesanční zámek. V Českém Krumlově založil jezuitskou kolej (dnešní hotel Růže), spojil do té doby dvě samostatné městské části – Latrán a Staré město – v jeden celek.²⁹

Dbal na hospodářský rozvoj celého panství, kde se opíral hlavně o schopnosti svého regenta Jakuba Krčina z Jelčan. Vilém zakládal pivovary, ovčiny a poplužní dvory. Odbyt piva zajišťoval nařízením, že se na rožmberském panství nesměla prodávat jiná, než na panství vařená. Prioritní postavení mezi českými stavy Vilém demonstroval změnou rodového erbu, který rozšířil o erb domnělých příbuzných, italského rodu Orsini. Také začal užívat titul „vysoce urozený“ a tím se zviditelňoval mezi ostatními urozenými. V roce 1553 se stal hejtmanem Prácheňského kraje, v roce 1560 přijal úřad nejvyššího komorníka českého království. V roce 1570 získal nejvyšší zemský úřad a stal se nejvyšším pražským purkrabím. V roce 1575 nesl při korunovaci nového českého krále Rudolfa II. svatováclavskou korunu a poté se stal členem tajné rady, nejvyššího vládního orgánu monarchie. Ve službách Habsburků se vypracoval na diplomata mezinárodního významu. Jako jediný Rožmberk se stal čtvrtým nositelem Řádu zlatého rouna českého království. Řád přijal od španělského krále Filipa II. prostřednictvím arcivévody Ferdinanda Tyrolského 3. června 1585 v Praze.³⁰ Březan ve své kronice napsal: „*Ferdinand arcikníže zlaté rouno rozdával, císař Rudolf, Karel a Arnošt přijímali, pan vladař rožmberský a Linhart z Harrachu též...*“³¹

²⁹ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny Českokrumlovská*. Český Krumlov: Okresní komise regionálních dějin, 1983. ISBN 54-403/16-83, s. 38 – 39.

³⁰NĚMEC, Bohumír. *Životopisná encyklopedie panského rodu: Rožmberkové*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2001. ISBN 80-903040-0-1, s. 89 - 90.

³¹BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků, I. díl: Život Viléma z Rožmberka*. Praha: Svoboda, 1985. ISBN 25-028-85, s. 320.

Starost o zachování rodu vedla Viléma postupně k několika sňatkům, s žádnou z manželek se však potomka nedočkal. První tři manželky zemřely v mladém věku. V roce 1584 se počtvrté oženil s Polyxenou z Pernštejna (1566 – 1642) v katedrále sv. Víta. Toto manželství zůstalo také bezdětné.

Přestože byl Vilém muž s neobyčejným rozhledem, nechal se po léta klamat pochybnými alchymisty a jinými podvodníky. Stáli ho mnoho peněz, a přesto nebyli schopni dodat mu nápoj života zvaný *aurumpotabile*, který měl Vilémovi přinést věčné mládí a napomoci mu k získání dědice. Mezi nejznámější podvodníky patřili Edward Kelley a Antonín Michael z Ebersbachu, který skončil svůj život ve vězení.³²

Vilém z Rožmberka zemřel 31. srpna 1592 na Pražském hradě. Odtud se smuteční průvod vydal do Českého Krumlova, kde byly uloženy Vilémovy ostatky v kostele sv. Víta vedle jeho třetí manželky Anny Marie Bádenské.³³

9 Vilém z Rožmberka (encyklopedie.ckrumlov.cz, 20. 5. 2012)

Václav Březan v závěru rukopisu Vilémova životopisu napsal: *"Sumou byl pán všech ctností plný, střídmy, pobožný, mírný, pokojný, udatný, milosrdný a spravedlivý, abstemijs (abstinent), nelakomý, rozumný, štedrý, však s dobrým rozmyslem, dobrý politicus"*³⁴

V roce 1592 přešla tedy správa rožmberského majetku do rukou posledního Rožmberka, Vilémova mladšího bratra, **Petra Voka** (1539 – 1611).

³²ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny Českokrumlovská*. Český Krumlov: Okresní komise regionálních dějin, 1983. ISBN 54-403/16-83, s. 39.

³³DOLEŽALOVÁ, Jiřina. *Děti pětileté růže*. Praha: Regia, 2002. ISBN 80-86367-23-1, s. 288 – 296.

³⁴BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků, I. díl: Život Viléma z Rožmberka*. Praha: Svoboda, 1985. ISBN 25-028-85, s. 368.

Narodil se čtrnáct dní před smrtí svého otce Jošta III. Jeho poručníkem se stal Petr V. z Rožmberka. S tím měla Petrova matka neustálé rozpory, a tak odjela ke svým příbuzným do Rakouska. Proto byl Petr Vok v letech 1542 – 1546 i se svými sestrami vychováván příbuznými v Jindřichově Hradci. Po smrti Petra V. se Anna vrátila zpět na Krumlov a ujala se opět výchovy svých dětí. Na rozdíl od bratra Viléma získával Petr Vok vzdělání od domácích učitelů na zámku v Krumlově. Např. Březan píše: „*Pan Petr studoval v klášteře Vyšebrodském (1549). Paní Její Milost Petříčka do kláštera vyšebrodského odeslati ráčila. Neboť neumenšovalo se morové povětrí, nýbrž táhlo se až na druhý rok. A nejprve přestalo na Třeboni, potom i na Krumlově.*“³⁵

V deseti letech uměl malý Petr Vok tak dobře latinsky, že byl schopen psát dopisy nebo pronést jednoduchou řeč. Již v mladém věku opustil katolickou církev a konvertoval k církvi luteránské, což mu znemožňovalo uplatnit se na císařském dvoře. Velké spory měl proto i se svým starším bratrem. V šedesátých letech 16. století působil jako komorník následníka trůnu Maxmiliána II. V letech 1562 – 1564 absolvoval cestu po západní Evropě. Navázal blízký kontakt s Vilémem Oranžským, při veřejné audienci byl přijat královnou Alžbětou I. V roce 1565 mu postoupil bratr Vilém panství Choustník, Želeč a Vimperk. V roce 1569 koupil bechyňské panství a zdejší zámek nechal renesančně přestavět. Bechyně se poté stala na 23 let jeho rezidencí.³⁶

Ve svých jednačtyřiceti letech se poprvé oženil s téměř o třicet let mladší Kateřinou z Ludanic. Manželství zůstalo bezdětné, neblahou roli sehrál jak velký věkový rozdíl, tak blíže neurčená Kateřinina duševní porucha. Přesto jí projevoval úctu až do její smrti v roce 1601.³⁷

Petr Vok žil celých padesát let ve stínu svého bratra Viléma. Sám o sobě na veřejnosti prohlašoval, že trpí komplexem mladšího, méně schopného a odstrčeného sourozence. Nevěnoval se příliš politice, ale zajímal se o vědu, literaturu, umění a kulturu vůbec. Vybudoval rozsáhlou knihovnu a její správou pověřil archiváře Václava Březana. Jeho sbírka uměleckých předmětů byla srovnatelná se sbírkami Rudolfa II. na Pražském hradě. V Krumlově při severním vjezdu do města nechal postavit jedinou dodnes existující

³⁵BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků II. díl: Život Petra Voka z Rožmberka*. Praha: Svoboda, 1985. ISBN 25-028-85, s. 48.

³⁶PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberk: Životní příběh Petra Voka*. Praha: Brána spol. s r. o., 1997. ISBN 80-7176-629-1, s. 135.

³⁷NĚMEC, Bohumír. *Životopisná encyklopedie panského rodu: Rožmberkové*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2001. ISBN 80-903040-0-1, s. 74.

Českobudějovickou bránu (1598). Po smrti Viléma převzal těžce zadlužené dominium. Přesto pokračoval v díle svého bratra, zvláště se věnoval těžbě stříbra ve svých dolech, mezi nimi i českokrumlovských. Pokračoval v úpravách zámeckých interiérů.³⁸

Během následujících devíti let musel však prodat větší polovinu rodových držav včetně Krumlova. V roce 1596 prodal okrajová panství Bechyni a Stráž. O rok později postoupil hrad a panství Rožmberk svému synovci Janu Zrinskému. Po své smrti mu odkázal i panství Třeboň a Vyšebrodský klášter. Tímto chtěl zabránit, aby nejvýznamnější panství přešla do cizích rukou. V roce 1601 podepsal smlouvu o prodeji českokrumlovského panství císaři Rudolfovi II. Habsburskému. Zabránil tak hospodářskému kolapsu, ale za cenu značného zmenšení dominia. Za dluhy se skrývaly především obrovské náklady na Vilémovu reprezentaci a kariéru. Přesto Petr Vok nezvyšoval daně a staral se o chudé a nemocné, např. podporoval finančně Karlovu univerzitu.³⁹ „Roku 1602, když Karlova kolej hrozila zřícením a stavové poskytovali pomoc, všechny překonal urozený pán a vladař pan Petr Vok z Rožmberka.“⁴⁰

„Petr Vok zemřel 6. 11. 1611 na zámku v Třeboni. V pohřebním průvodu nesli korouhve s rožmberským erbem obráceným dolů na znamení, že rod zaniká. A vedli v průvodu koně v černém aksamitu s drahocenně vyšitými erby a všechny ty erby byly obrácené dolů. I halapartny nesli obrácené dolů. Obrácené erby a zbraně směřující k zemi hlásaly, že smrt obrátila osud rožmberského domu a ukončila jej. Cínovou truhlu s panem Petrem Vokem z Rožmberka dovezli za vysokého sněhu na samém počátku měsíce února do vyšebrodského kláštera. Tu otevřeli rožmberskou rodinnou hrobku. Bylo v ní prý místo právě jen pro jednu truhlu. Pro poslední truhlu posledního Rožmberka.“⁴¹

³⁸ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny Českokrumlovska*. Český Krumlov: Okresní komise regionálních dějin, 1983. ISBN 54-403/16-83, s. 42.

³⁹PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberk: Životní příběh Petra Voka*. Praha: Brána spol. s r. o., 1997. ISBN 80-7176-629-1, s. 127.

⁴⁰BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků II. díl: Život Petra Voka z Rožmberka*. Praha: Svoboda, 1985. ISBN 25-028-85, s. 347.

⁴¹PETIŠKA, Eduard. *Čtení o hradech, zámcích a městech*. 4. vyd. Praha: Euromedia Group k. s. Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-0923-3, s. 190.

10 Petr Vok, foto: Národní památkový ústav (Praha.idnes.cz, 20. 5. 2012)

Románová, filmová a operní tvorba nám představila Petra Voka jako příkladného kavalíra, milovníka žen a dobrodruha. Ve skutečnosti však byl proslulým mecenášem kultury a největším bibliofilem české renesance, velmožem, který završil slávu rožmberského rodu.⁴²

3.2.4 DALŠÍ ŠLECHTICKÉ RODY V REGIONU

Na Krumlovsku nesídlily pouze tyto dva významné šlechtické rody, ale i četné zemanské a vladycké rody, které žily na svých hrádcích a tvrzích. Značný vliv i majetek měli ve 13. století Bavorové, původem ze Strakonice. S nimi byly úzce spjaty vladycké rody z Křemže, Chlumu a Pořešína. Další z rodů, který se zasloužil o kolonizaci zdejšího kraje, byli páni z Michalovic. Těm patřily hrady Sokolčí, Velešín a tvrz v Benešově nad Černou. Mezi další vlivné rody patřili Višňové z Větrní, vladykové z Cipína nebo Pouzarové z Michnic.

Během 14. a 15. století začali Rožmberkové v rámci upevnění své pozice v kraji skupovat či jiným způsobem získávat tato sídla. To vedlo k jejich opouštění, chátrání a postupnému zániku. Některé tvrze a hrádky jsou dokonce bořeny, aby nemohly sloužit potenciálním protivníkům Rožmberků, a přilehlé pozemkové vlastnictví je připojeno k jejich panství. Takový osud potkal například hrad Velešín, klášter Kuklov, hrádek Pořešín a Louzek. Tento trend vyvrcholil za vlády Oldřich II. Znáмым příkladem je zboření hrádku Křemže,

⁴²PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberk: Životní příběh Petra Voka*. Praha: Brána spol. s r. o., 1997. ISBN 80-7176-629-1, s. 210.

který získal lší od svého nepřítele a přívržence husitů, Jana Smila z Křemže, jehož nechal tajně popravit. V 16. století udržují mnozí příslušníci drobné šlechty intenzivní kontakty s Rožmberky, které spočívaly jak v přímé službě, tak ve vyměňování zdvořilostních listů a návštěvách. Rožmberkové jim za loajalitu poskytovali pomoc při majetkových sporech a zajišťovali ochranu vdov a sirotků.

V průběhu 16. století mnohé rody zchudly, jako například Višňové z Větrní, kteří museli prodat svůj majetek městu Český Krumlov. Některé tvrze získali do svých držav Eggenberkové, ale mnoho tvrzí ztratilo svou sídelní funkci. Význam nižší šlechty v 17. století významně poklesl.⁴³ Jak už bylo výše řečeno, odkázal poslední Rožmberk Petr Vok zámek Rožmberk a přilehlé panství svému synovci Janu Zrinskému ze Serynu. Ten však náhle zemřel o několik měsíců později, a tak v roce 1612 přešlo panství Rožmberk do rukou rodu Švamberků. Petr ze Švamberka byl ale jednou z vůdčích postav stavovského povstání proti císaři Ferdinandu II., a proto byl majetek rodu konfiskován a přenechán generálu císařských vojsk Karlu Bonaventurovi Buquoyovi. Během třicetileté války došlo k dalším významným převodům bývalého rožmberského majetku. V roce 1622 získal krumlovské panství i se zámkem rod Eggenberků. Ti v 18. století vymírají a jejich rozsáhlé panství připadlo příbuznému rodu Schwarzenberků, kteří tento majetek vlastnili až do roku 1947. Rožmberský zámek vlastnili od roku 1620 až do roku 1945 Buquoyové.⁴⁴

Všechny tyto významné i méně významné rody se zasloužily více či méně o kolonizaci a celkový rozvoj dosud jen řídké osídleného území na samém jihu Čech

3.2.5 CÍRKEVNÍ ŘÁDY A KOLONIZACE

O středověkou kolonizaci se kromě šlechtických rodů zasloužily i církevní řády. Proto byl významnou součástí kolonizace vznik cisterciáckých klášterů ve Vyšším Brodě a Zlaté Koruně v polovině 13. století. První písemné zmínky o Vyšším Brodě jako o osadě jsou již z roku 1257, klášter zde založil Vok z Rožmberka až v roce 1259 údajně jako poděkování za záchranu života v rozvodněné řece Vltavě. Kolonizace tohoto území nebyla vedena pouze Vítkovci, ale také českým panovníkem Přemyslem Otakarem II., který chtěl v této oblasti zamezit dalšímu pronikání Vítkovců do vnitrozemí a proto zde založil roku 1263 cisterciácký klášter Zlatá Koruna. Nesmiřitelný postoj Vítkovců vyvrcholil vyplněním

⁴³ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_stkore.xml (9. 4. 2012)

⁴⁴ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_slerod.xml (9. 4. 2012)

zlatokorunského kláštera v roce 1276 a Českých Budějovic v roce 1278. Oba kláštery se ale záhy staly významnými centry vzdělanosti a duchovní kultury.⁴⁵

3.2.6 HISTORIE CECHŮ A ŘEMESEL

V souvislost s rozvojem regionu a zvyšováním počtu obyvatelstva se začalo rozvíjet hospodářství, zvláště řemesla. Ve větších městech existoval pro jednotlivá řemesla samostatný cech. Vydavatelem cechovních privilegií byla hlavně světská vrchnost. Nejvíce privilegií se dochovalo z doby vlády Rožmberků. V menších městečkách se buď sdružovala příbuzná řemesla, nebo byli řemeslníci přijímáni do cechů ve větších městech. Písemné prameny uložené ve Státním okresním archivu v Českém Krumlově dokládají působnost cechů ve dvou městech a to v Českém Krumlově a v Rožmberku nad Vltavou a dále ve čtrnácti městečkách, např. ve Frymburku, Chvalšínách, Kaplici, Velešíně, Vyším Brodě nebo Horní Plané. V městečkách se nacházela řemesla potravinářská – řezníci, pekaři, mlynáři, a textilní – tkalci a krejčí. Nezbytní pro rozvoj hospodářství byli kameníci, kováři, koláři, zedníci, bednáři a tesaři. V čele stál cechmistr, po jeho boku nejstarší. Každý cech měl vlastní hospodu, cechovní truhlu, cechovní skříň, cechovní krouhevy atd. Cechy vedly též vlastní knihy, do nichž se zapisovali mistři, tovaryši a učedníci.⁴⁶

Ve Frymburku jsou doloženi k roku 1587 tkalci, mlynáři, k roku 1785 cech ševců, kovářů, kolářů, řezníků a bednářů a k roku 1814 cech pekařů. Činnost řezníků zde potvrdil roku 1597 Petr Vok z Rožmberka.

V Horním Dvořišti je k roku 1630 nestarším písemně doloženým cechem cech řezníků. Písemné prameny dokládají, že pekaři, mlynáři, krejčí a tkalci byli začleněni do cechů v Rožmberku nad Vltavou a osamostatnili se až v 1. pol. 18. století. Vydavatelem cechovních pořádků byl v Hořicích na Šumavě klášter Vyšší Brod, do jehož majetku obec patřila. Působil zde například cech tkalců, krejčích, pekařů a mlynářů.⁴⁷

V Rožmberku nad Vltavou je nejstarším doloženým cechem cech krejčích z roku 1553, k roku 1583 cech pekařů, mlynářů a perníkářů. Do tohoto cech byli začleněni i mistři

⁴⁵ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972, s. 181, 193.

⁴⁶ Kronika: kronika města Vyšší Brod, překlad německého originálu z roku 1878, vydalo Vyšebrodské sdružení historické roku 1994, 3. vydání, nestránkováno

⁴⁷SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-29-6, s. 147.

z Cetvin, Horního a Dolního Dvořiště a z Vyššího Brodu. Dále zde byl cech řezníků, kameníků, zedníků, tesařů, ševců, koželuhů, sladovníků a tkalců. Ve Vyšším Brodě je k roku 1554 nejstarším cechem cech kamnářů, dále pak k roku 1568 cech tkalců, ševců krejčích, pekařů a mlynářů, v roce 1648 cech řezníků, v 1724 cech hamerníků, podkovářů a kovářů...atd.⁴⁸ Dochované písemnosti nás přesvědčují, že naši předkové se při každodenním boji o obživu zabývali stejnými problémy jako my. Všechny cechy řešily problémy s dodržováním mílového práva a s prosazováním svých pravomocí v dané oblasti. Výhodná zeměpisná poloha umožňovala i spolupráci s řemeslníky z Horních Rakous.⁴⁹

11Dobový pohled do ševcovské dílny, zdroj:
Toulky českou minulostí II, Petr Hora, 1991,
ISBN - 80 - 208 - 0111 - 1, s. 121

3.2.7 HISTORIE DOPRAVY

České země byly odedávna protkány hustou sítí dálkových obchodních cest, spojujících Čechy s ostatními evropskými zeměmi. Jedním z prvních spojení byla jízdní pošta „*cursus publicus*“, která využívala dávnou stezku římských legií. Zemské stezky byly zpočátku jen úzké pěšiny, po kterých se mohli pohybovat pouze nosiči nebo soumaři se zbožím. Oblastí Českokrumlovsko vedla Česká neboli Linecká stezka používaná již od

⁴⁸ Kronika: kronika města Vyšší Brod, překlad německého originálu z roku 1878, vydalo Vyšebrodské sdružení historické roku 1994, 3. vydání, nestránkováno

⁴⁹ Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_cechy.xml (19. 4. 2012)

pravěku jako spojnice Čech a rakouských zemí. Vycházela od břehů Dunaje u Lince v Rakousku, vedla přes Leonfelden směrem k Vyššímu Brodu, kde překročila Vltavu, pokračovala na Rožmberk a odtud po pravém břehu Vltavy do Českého Krumlova. Dále směřovala přes Boletice a Chvalšiny ke Zlaté stezce nebo do Českých Budějovic.

Zahraniční kupci k nám přiváželi zejména sůl, kvalitní látky, víno, tropické ovoce, zámořské koření a další zboží. Z Čech se naopak vyvážel dobytek, pivo, med, vosk, sladkovodní ryby, obilí a různé řemeslné výrobky.⁵⁰ První písemné zmínky o této stezce jsou z roku 906 n. l. V pozdější době vznikla v Leonfeldenu odbočka na Frymburk, kde stával dřevěný most přes Vltavu. Zlatá stezka patřila k nejstarším a nejfrekventovanějším cestám. Byla používána již od 11. století a vedla z Pasova do Prachatic a odtud dále přes Písek do Prahy. Další stezka vedla pravděpodobně od konce 13. století z Haslachu v Rakousku do Svatého Tomáše, Frymburku a Českého Krumlova. Celé území jižních Čech bylo protkáno celou sítí dalších stezek. Správa silnic a jejich udržování patřila k zemským povinnostem vrchnosti i poddaných, kteří vybírali mýtné poplatky. Výběrčí je vybírali na povolených cestách. Pokud někdo celní stanici obešel a byl později dopaden, bylo mu zabaveno zboží i povoz. Polovina ze zabaveného majetku připadla městu, druhá králi.⁵¹

V 14. století docházelo k rozšiřování zemských stezek a věnovala se větší pozornost jejich úpravě a především bezpečnosti cestování. Pro přehlednost a předejití přepadům vyšlo

12 Karavana soumarů na Zlaté stezce, rekonstrukce, kresba Jiří Petráček, 26. 5. 2012

⁵⁰ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972, s. 56

⁵¹ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny Českokrumlovská*. Český Krumlov: Okresní komise regionálních dějin, 1983. ISBN 54-403/16-83, s. 3.

v roce 1361 nařízení, že se mají vymýtí obě strany silnic „co by kamenem dohodil“ a v roce 1578 na „šířku lesního provazce“, což bylo přibližně 32 metrů. Formanství bylo od 15. století provozováno jako samostatná živnost.⁵²

13Schwarzenberský plavební kanál, dřevaři při vázání dřeva, historické foto (encyklopedie.ckrumlov.cz, 26. 5. 2012)

14Josef Rosenauer, portrét (encyklopedie.ckrumlov.cz, 26. 5. 2012)

Již ve středověku, v době vlády Karla IV., vznikla myšlenka na výstavbu umělé vodní cesty spojující Dunaj s Vltavou. K uskutečnění těchto plánů ale došlo až v 18. století. **Schwarzenberský plavební kanál** byl postaven podle plánů ing. Josefa Rosenauera. První úsek byl zprovozněn v roce 1791, druhá část byla postavena v letech 1821 – 1822. Tak mělo hlavní město monarchie zajištěno zásobování palivovým a stavebním dřívím ze Šumavy. Celý kanál měřil původně 45 kilometrů. Během doby na něm byly provedeny různé úpravy, zastavila se doprava dřeva. Některé části kanálu byly v posledních letech zrestaurovány a vyhlášeny technickou památkou. Podél části kanálu z Jelení do Nové Pece vede naučná stezka přibližující historii splavování dřeva na Šumavě.⁵³

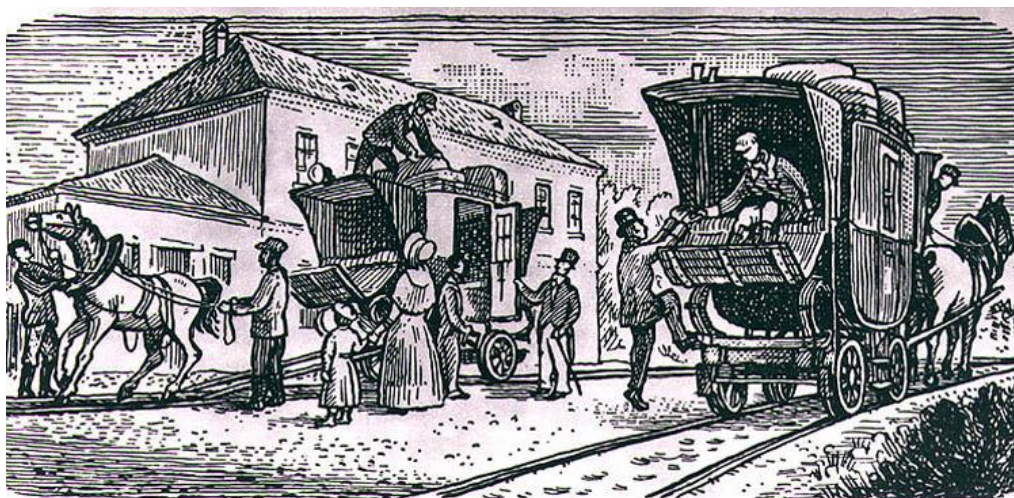
Schwarzenberský kanál sloužil svému účelu téměř sto let, dokud nebyl nahrazen výkonnější železniční dopravou.

V letech 1825 – 1832 byla postavena na území regionu **první železnice** na evropském kontinentu vedoucí z Českých Budějovic do Lince. Návrh na její stavbu podal Josef Gestner. Původně byla železnice určena k dopravě soli z Rakouska do Čech. Trať vedla na našem území z Českých Budějovic přes Velešín, Kaplici, Omlenice, Bujanov a Horní

⁵²SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-29-6, s. 82.

⁵³ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972, s. 148.

Dvořiště k zemským hranicím. Délka trati byla 128,7 km. Vlak tahala koňská spřežení. Osobní vlaky vyjížděly vždy v pět hodin ráno a to jeden z Českých Budějovic a druhý z Lince. Cesta trvala asi 14 hodin. Nákladní vlaky jezdily častěji. V roce 1871 byla koňská spřežení nahrazena parními lokomotivami. Vlaky jezdily podle jízdního řádu, přičemž nákladní jezdily celoročně, osobní pouze od dubna do října. Dodnes se zachovaly zděné objekty, které koněspřežce sloužily. Některé dosud slouží jako nádraží, v Bujanově je v bývalé přeprahací stanici zřízeno malé muzeum. Česká část Koněspřežné železnice byla prohlášena národní kulturní památkou.⁵⁴

15 Koněspřežná dráha, dobová ilustrace z 19. století (encyklopedie.ckrumlov.cz, 26. 5. 2012)

3.2.8 HISTORIE ŠKOLSTVÍ

Počátky historie školství v regionu jsou spjaty s církevními institucemi. Školy vznikaly při farních kostelech nebo kláštřích, např. klášter Zlatá Koruna nebo klášter Vyšší Brod, kde získal své vzdělání i Petr I. z Rožmberka. Ve městě Český Krumlov spadají počátky školství do 2. poloviny 14. století, kdy se stal střediskem vzdělanosti kostel sv. Víta. Latinská škola zde prožívala rozkvět v druhé polovině 15. století a na počátku 16. století, kdy zde působili vzdělaní kněží.⁵⁵ K dalšímu rozvoji vzdělanosti došlo za vlády Viléma z Rožmberka, který povolal do města jezuitský řád. Prvním rektorem jezuitské koleje se stal Václav Šturm. Nejvýznamnějším pedagogem, který zde působil, byl Bohuslav Balbín, významný český historik, vzdělanec a literát. Podle Tereziánské reformy z roku 1774 byly

⁵⁴ ZÁLOHA, Jiří, s. 198.

⁵⁵ SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-29-6, s. 164.

v každém kraji zřizovány kromě škol triviálních i školy hlavní. Ta byla v Českém Krumlově zřízena v roce 1779 (Horní ulice č. p. 152). Kromě trivia se zde učilo základům latiny, zeměpisu, geometrii, kreslení, slohu a základům hospodářství. Se zavedením povinné školní docházky souvisí činnost dvou zcela ojedinělých vzdělávacích ústavů a to vzorové industriální školy v Kaplici založené Ferdinandem Kindermannem a normální zlatokorunské školy založené opatem kláštera Bohumírem Bylanským. Kromě základních předmětů se zde děti poddaných učily zeměpisu, dějepisu a přírodopisu. Velký důraz zde byl kladen na získávání praktických dovedností v různých oborech. Pozornost byla věnována hlavně názornosti ve výuce dle zásad Jana Amose Komenského. Jak vyplývá z dobových záznamů, obdobnou náplň měla např. škola v Kájově.⁵⁶ Další školy vznikaly i v menších městech.

Ve Frymburku je škola u fary připomínána v německých pramenech již v roce 1474, kdy je zmiňován bezejmenný kantor. Prvním jménem známým kantorem byl od roku 1586 Kašpar Liebewein, který plnil zároveň funkci zvoníka v kostele a městského písaře. Jako učitel sloužil 48 let. 3. listopadu 1777, na začátku nového školního roku, vstoupila i zde v platnost povinná školní docházka. Škola byla jen pro chlapce, dívky byly ze vzdělávání vyloučeny. Společenské postavení učitele bylo v této době na „úrovni pastýře“. Aby si kantor přilepšil, vybíral od rodičů různé poplatky, například potraviny či dřevo na otop vždy v sobotu, tzv. sobotáles, nebo za svíčky na zimu tzv. kandedales. Děti zde seděly při vyučování na zemi a v zimním období muselo každé z dětí přinést polínko na topení.⁵⁷

Ve Vyšším Brodě je první zmínka o zdejší škole z roku 1530, kdy učitel Nikolaus učil děti ve svém vlastním domě. Profesor Schmidt ale uvádí, že se ve městě učilo již mnohem dříve. V roce 1569 dům kantora vyhořel a škola byla přestěhována do domku, který stával u presbytáře kostela svatého Bartoloměje. Na vyšebrodskou školu nezapomíná ani řád města Vyšší Brod z roku 1608, kde se píše: „*Měšťané mají dbát na to, aby jejich děti pilně do školy chodily a učily se a nemají je nechat volně pobíhat. A to pod pokutou dvou kop zlatých*“.⁵⁸

⁵⁶ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_skolst.xml (19. 4. 2012)

⁵⁷ SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-29-6, s. 135.

⁵⁸ Kronika: kronika města Vyšší Brod, překlad německého originálu z roku 1878, vydalo Vyšebrodské sdružení historické roku 1994, 3. vydání, nestránkováno

Školní rok začínal 3. listopadu a končil 20. září. Vyučování probíhalo dvě hodiny dopoledne a dvě hodiny odpoledne. O Vánocích byly tři dny volna, o masopustu čtyři a o Velikonocích dva týdny. V roce 1774 nastoupil do zdejší školy kantor Anton Hall, žák reformátora rakouského školství Kindermanna z Kaplice. Ten ve škole zavedl praktické pěstování ovoce a zeleniny, chov včel, zpracování vlny, šití a pletení. I tehdy ale platilo pořekadlo, že metla vyhánila děti z pekla a tak k běžným pomůckám patřila i rákoska. Anton Hall byl zároveň obecním písařem a kronika města Vyšší Brod uvádí, že byl i „výborný rytec a mnoho náhrobních kamenů bylo od něj vyzdobeno.“⁵⁹

V Rožmberku je první škola zmiňována v roce 1705, kdy ji navštěvovalo 120 dětí. Roku 1780 to bylo 240 dětí. Až do roku 1826 byla škola řešena jako jednotřídka, poté byla rozdělena do dvou tříd. Roku 1861 školu již navštěvovalo 300 dětí včetně přespolečných a byla rozdělena na tři třídy. Do roku 1945 zde byla škola pouze německá.⁶⁰

Až za Josefa ze Schwarzenberka se v 19. století začalo rozvíjet i střední odborné školství. Ve Zlaté Koruně byla založena Lesnická škola a v Českém Krumlově Schwarzenberský hospodářský ústav. 1. 11. 1871 byla otevřena v budově bývalého jezuitského semináře první třída tehdy soukromého reálného gymnázia s německým vyučovacím jazykem.⁶¹

16 Zlatokorunská škola, učební pomůcka z 18. století, (klaster-zlatakoruna.eu, 26. 5. 2012)

⁵⁹ Kronika: kronika města Vyšší Brod, překlad německého originálu z roku 1878, vydalo Vyšebrodské sdružení historické roku 1994, 3. vydání, nestránkováno

⁶⁰ PODHOLA, Roman. *Výlety za zajímavostmi Českokrumlovska*. Česká Krumlov: Roman Podhola vlastním nákladem, 2003, s. 140.

⁶¹ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_skolst.xml (19. 4. 2012)

3.3 ČESKOKRUMLOVSKO V NOVOVĚKU

Po odchodu Rožmberků dochází na Českokrumlovsku ke stagnaci, což bylo ovlivněno i vypuknutím třicetileté války roku 1618, jež negativně poznamenala život celé společnosti. V 17. století přišly do regionu nové šlechtické rody ze zahraničí. Roku 1622 obdrželi českokrumlovské panství Eggenberkové a rožmberské panství Buquoyové. Tyto rody významně přispěly k rozvoji barokní kultury. Došlo k barokním úpravám zámku i úpravám a stavbám nových kostelů, kaplí a poutních míst. Českokrumlovsko představovalo tradičně katolickou oblast a tak zde v pobělohorské době proběhla rekatolizace rychle a nenásilně. V roce 1710 vymřeli Eggenberkové a jejich majetek zdědil rod Schwarzenberků. Ti byli politicky i kulturně orientováni na císařský dvůr ve Vídni. Od konce 18. století dochází v celé oblasti k postupnému hospodářskému a kulturnímu útlumu. Schwarzenberkové přesídlili na zámek Hluboká a Český Krumlov ztratil charakter rezidenčního města. Industrializace v 19. století nepoznamenala region tak silně jako jiné oblasti v Čechách, neboť zde chyběli zdroje nerostných surovin i dopravní spojení. Výroba se orientovala hlavně na zpracování dřeva a výrobu papíru.⁶²

3.3.1 HISTORIE HOSPODÁŘSTVÍ V REGIONU ČESKÝ KRUMLOV

Po hospodářské stránce patřilo Českokrumlovsko vždy k chudším oblastem s převažující řemeslnou malovýrobou a zemědělstvím. Ve 13. století vznikala podél tzv. Linecké stezky městečka, města vesnice a osady. Pro města byla typická cechovní výroba a na venkově převládala zemědělská produkce.

3.3.1.1 Historie průmyslu

K nejstarším z nepočtených druhů významnějšího průmyslového podnikání v této oblasti patří **sklářství**. Základem výroby zde byl dostatek vhodných surovin a zároveň i laciné topivo ve zdejších rozsáhlých lesích. Rozvoj sklářské výroby podstatně přispěl k osídlení těžko přístupných míst. Jednu ze skláren dokládá jméno poplužního dvora Glashof u Hořic, připomínaného v majetku kláštera Vyšší Brod. Další známá sklárna stála na panství hradu Vítkův Hrádek. Na území zlatokorunského kláštera jsou uváděny dvě vesnice stejného názvu – Stará Huť. Jedna stála u Horní Plané, druhá u ryčty Ktiš.

Poměrně primitivní úroveň výroby šumavského skla se podstatně zlepšila v 17. století díky tlaku na dokonalost výrobků ze strany kupujících, znalých kvality skla zahraničního.

⁶² Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_hireck.xml (12. 6. 2012)

Počátkem 18. století však došlo k ochabnutí prodeje, ze kterého se šumavské sklářství vzpamatovávalo několik desítek let. V této době vrcholila poslední vlna kolonizace, vznikala řada dřevařských osad a skláři byli nuceni zakládat své hutě v nepřístupných místech. Archeologický výzkum šumavských skláren umožnil bližší poznání výrobního sortimentu, který byl z dochovaných písemností známý jen útržkovitě. Vyrábělo se hlavně sklo užitkové, jako byly lahve, flakony, prysky (lahve na rosolku) apod. Na rozdíl od předešlého období bylo v úpadku sklo malované emailem. Tabulové sklo se vyrábělo stále primitivním způsobem, ale začaly vznikat hutě specializující se výhradně na toto sklo. Tabule tu foukali specialisté, tzv. tabuláři. Zbytky tabulového skla se pak používaly k podmalbě, která se provozovala hlavně podomácku.⁶³

17 Podmalby na skle, Šumava, 2. polovina 19. století, foto: Josef Prokopec

Ve druhé polovině 19. století nastal postupný zánik skláren z důvodu vyčerpání dřevních zásob a neschopnosti konkurovat velkým sklárnám. V současné době v regionu není žádná sklárna.

V 15. a 16. století se v okolí Českého Krumlova těžilo stříbro a tak velký rozkvět zažilo **hornictví**. Těžba zlata a stříbra má na Českokrumlovsku bohatou historii a tradici. Nejstarší zmínka o dobývání těchto drahých kovů je z roku 1475. V polovině 16. století

⁶³ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9, s. 620 – 626.

byla v Krumlově postavena tavárna, kde se rudy zpracovávaly. Dolování stříbra kulminovalo v době vlády posledních Rožmberků. Eggenberkům se na krátkou dobu podařilo těžbu zlata a stříbra obnovit, ale toto produktivní období bylo přerušeno třicetiletou válkou.⁶⁴

Během dalších staletí došlo k útlumu, ale v 19. století hornické podnikání opět ožilo, protože se zde začala těžit tuha. Historie těžby grafitu sahá ale až do doby před dvěma tisíci lety, kdy grafit dobývali Keltové a používali ho na výrobu žáruvzdorné keramiky. V novodobé historii se objevuje první zmínka o dolování grafitu v roce 1767. V této době se začala tuha využívat k výrobě tužek. Grafitová ložiska se nacházela v okolí Černé v Pošumaví a v okolí Českého Krumlova. Největšího rozkvětu dosáhla těžba v sedmdesátých letech 19. století, kdy v dolech pracovalo téměř tisíc horníků.⁶⁵

V současné době se zde již grafit netěží. Důl v Českém Krumlově je zpřístupněn veřejnosti a většina dolů v okolí Černé v Pošumaví je zatopena Lipenskou vodní nádrží.

18 Český Krumlov, grafitový důl, horníci ve svátečních uniformách, historické foto

⁶⁴ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972, s. 132.

⁶⁵ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/mesto_histor_dolova.xml (14. 6. 2012)

Velmi příznivé podmínky mělo na Českokrumlovsku **zpracování dřeva**. Pro řadu nově vznikajících menších i větších osad a pro první sklárny bylo potřebné stále větší množství dřeva. Namáhavé klučení lesa nutilo šlechtu v období vrcholného středověku poskytovat osadníkům určité výhody. Nejvýznamnější byla „lhota“, tj. období několika let, po které byli osadníci osvobozeni od placení všech feudálních dávek. Těžba dřeva byla vždy náročným a také nebezpečným zaměstnáním. Dřevaři byli lákáni výhodnou mzdou, deputáty dřeva a příspěvky na postavení domu.⁶⁶

Nejdelší tradici domácí rukodělné výroby měla výroba hospodářského nářadí, nástrojů a některých nádob. Této práci se podomácku věnovali výměnkáři, přes zimu lesní dělníci, kteří vyráběli i další předměty denní potřeby, jako byly cepy, topírka seker, dřevěné lopaty hrábě a dlabané nádoby různých velikostí. Neméně starou a dlouhou tradici, ještě z doby předhusitské, mělo vyrábění šindelů. V horských krajích byly šindele základní střešní krytinou. V neposlední řadě dřevo sloužilo i ke zhotovování jednoduché obuvi. Vyráběli se dlabané dřeváky z jednoho kusu měkkého dřeva, vystlané při práci senem nebo slámou. Druhý typ dřeváků měl dřevěnou podrážku s koženým svrškem.

19Štípání dřeva a výroba dřeváků, zimní práce obyvatel Šumavy - historické foto (encyklopedie.ckrumlov.cz, 23. 5. 2012)

Nejstarším druhem dopravy dřeva v oblasti Šumavy bylo plavení polenového dříví. Jeho počátky sahají až do konce 15. století, kdy je zaznamenáno v úseku Vltavy od Vyššího Brodu do Českého Krumlova. Během 17. století se plavení dřeva rozšířilo dále po proudu

⁶⁶ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9, s. 573.

horní Vltavy až do Horní Plané. V roce 1802 se dříví plavilo až do Českých Budějovic a v polovině 19. století bylo možné plavení dřeva až do Prahy.⁶⁷

Stále nové dříví potřebovaly vznikající mlýny, hamry a papírny. **Výroba papíru** má v regionu také dlouholetou tradici. Příznivé podmínky pro její rozvoj byly dány jak hydrologickými poměry, tak značným bohatstvím dřeva. První zmínky o českokrumlovských papírních pocházejí už z roku 1572 a z roku 1579 je další o prodeji krumlovské papírny městu Český Krumlov. Po třicetileté válce se připomíná papírna v Blansku, která však brzy podlehla konkurenci českokrumlovské papírny.⁶⁸

Původně byly papírny stavěny v oblastech hustěji zalidněných. Bylo to dáno spotřebou starých hadrů, které papírny zpracovávaly jako základní surovinu dodávanou sběrači hadrů. Hady byly po vytřídění na bílé a černé, vyčištění a případném vyprání na řezacím stroji rozřezány a pak dány do kádí, kde se změkčovaly hnitím. Poté byly drceny a takto získaná vláknina byla bělena vápnem.

Roku 1866 českokrumlovská papírna vyhořela, oheň zničil všechny stroje, zásoby surovin i papíru. Její tehdejší majitel koupil mlýn u obce Větrní, kde postavil brusírnu dřeva a roku 1881 celulózku, kterou doplnil papírenským strojem. Tím skončila stará tradice výroby papíru z hadrů a ve Větrní vznikla moderní papírna, kde se vyrábí papír v omezené míře dodnes. Další celulózku s papírnou postavil roku 1885 v Loučovicích Arnošt Porák. Tato papírna patřila svého času k největším v celém Rakousku - Uhersku. V současné době je uzavřena.

Ve 2. polovině 19. století došlo v souvislosti se vznikem moderních papíren k zániku téměř všech papíren vyrábějících ruční papír a tím se uzavřela jedna z kapitol významných hospodářských dějin Šumavy.⁶⁹

⁶⁷ ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9, s. 573 – 583.

⁶⁸ ZÁLOHA, Jiří. Šumava od A do Z. České Budějovice: Růže, 1972, s. 125.

⁶⁹ ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9, s. 633 – 638.

Dlouhou historii má v regionu **pivovarnictví**.

„Když si chceš něco na dlouho zapamatovat, napiš to na papyrus, ten vlož do piva a pivo vypij“ (Starý Egypt)

Pivo se vaří od nepaměti. Původně se vařilo v domácnostech, kláštorech či feudálních sídlech a to především z ječného nebo pšeničného sladu. Bylo nechmelové, zato se do něj pro chuť přidávaly různé bylinky. Chmelové pivo je známo v českých zemích až v 11. století. Nově založeným městům byly udělovány různé výsady a mezi nejvýznamnější patřilo právo várečné, což bylo právo vařit pivo. Těchto výsad si měšťané vážili a dbali na jejich dodržování, neboť vaření piva tehdy vynášelo víc než rybníkářství. Především si měšťané velice pečlivě hlídali svá odbytíště v okolí města (daná právem mílovým). Na vylepšení várky používali pivovarníci mnohdy postupy hraničící s magií.

20 Vaření piva, zdroj: Dějiny českých zemí, Josef Harna, Rudolf Fišer, 1995, ISBN - 80 - 7168 - 285 - 3, s. 37

Když například sládek várku zkazil, bylo pivo postupně vylito do stoky a prostory v nichž se vařilo, dal vykropit svěcenou vodou. Pivovarnictví se z domácností postupně soustřeďovalo do malých pivovarů. V roce 1786 bylo nařízeno, aby se pivo vařilo pouze v pivovarech a tak bylo vaření v domácnostech zcela zrušeno.⁷⁰

V Českém Krumlově lze předpokládat vaření piva pro potřeby vrchnosti již ve 13. století současně se vznikem hradu. Pivovar a sladovna stávaly do roku 1560 na IV. hradním nádvoří. Ty přestaly vzrůstající spotřebě vyhovovat a tak byl Vilémem z Rožmberka založen zámecký pivovar v předhradí čp. 27, k němuž vybuďoval nový vodovod Jakub Krčín z Jelčan. Vařilo se zde pivo pšeničné i ječné. Roku 1622 získali panství Eggenberkové, kteří přesunuli výrobu piva do prostor Zbrojnice. Roku 1869 pivovar z poloviny vyhořel, byl znovu obnoven a modernizován. V roce 1950 byl znárodněn, od roku 1993 vlastní pivovar samostatná společnost Eggenberg. Objekty pivovaru jsou památkově chráněné a jsou zaneseny v seznamu UNESCO.⁷¹

Městský pivovar byl postaven v roce 1578 v Široké ulici čp. 71. Kolem roku 1900 byl tento pivovar uváděn jako Měšťanský. Byl zrušen v roce 1949.

Mezi další významné pivovary v regionu patřil knížecí pivovar v Černé v Pošumaví, který založil a postavil v roce 1568 Jakub Krčín z Jelčan. Byl majetkem rodu Schwarzenberků a vařilo se zde pivo Schwarzbach. V roce 1949 byl pivovar zrušen a objekt dále sloužil jako sodovkárna.

Občanům městečka Frymburk uděluje právo vařit bílé a ječné pivo (jen) pro vlastní potřebu Vilém z Rožmberka v roce 1577. Nový pivovar zde byl postaven v roce 1636, zcela uzavřen byl v roce 1915 a poté bylo pivo dováženo z pivovaru v Černé.

V roce 1380 byl založen klášterní pivovar ve Vyšším Brodě a v majetku kláštera zůstal až do roku 1945. V roce 1948 byl zrušen.⁷² V současné době uvažují cisterciáckí mniši o jeho obnovení.

3.3.1.2 Historie zemědělství

Koncem 15. století se sice snížil počet zakládaných osad, ale zároveň se začala rozšiřovat plocha zemědělské půdy osad již existujících. V porovnání s ostatními regiony patřilo

⁷⁰ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9. s. 653 - 660

⁷¹ Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_pivova.xml (16. 9. 2012)

⁷²ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL 2003, s. 653 - 660

českokrumlovské panství k těm méně úrodným. Přesto se na zemědělských usedlostech i v panských dvorech pěstovaly všechny běžné plodiny. Strategickou plodinou pro výrobu sladu se tehdy stala pšenice. Dalšími hojně pěstovanými plodinami byly ječmen a oves, který byl důležitý zvláště jako krmivo pro koně, základní dopravní prostředky. Běžné bylo pěstování lnu, pohanky, hrachu a konopí. Uplatňoval se zde tzv. trojpolní systém, kdy se měnila osevní plodina na třech dílech pole. Jeden díl vždy zůstal ležet ladem (tzv. úhor) a sloužil jako pastvina pro skot.

Třicetiletá válka změnila obraz celého regionu. Půda nebyla obdělávána, protože na ní neměl kdo pracovat. Hlavním předmětem hospodářství byl obchod, dřevařství a sklářství. Zemědělství tedy netvořilo hlavní část hospodářství a pro obyvatele nebylo ani rozhodující jako zdroj příjmů. O obnovu zemědělství se zasloužily ochranné vrchnosti, tj. majitelé panství a statků – Český Krumlov, Rožmberk nad Vltavou, Vyšší Brod, které poskytly ze svých sýpek poddaným obilí na osev a mladý dobytek na chov.

V 17. století docházelo k rozšiřování osídlení směrem k hranicím a tím i k obdělávání půdy tam, kde byly dříve lesy. Výnos obilovin nebyl nijak vysoký, činil maximálně šest zrn z jednoho vysetého. V 19. století se však dosahovalo vyšších výnosů obilí z důvodu zdokonalování zemědělského náčiní a účinným hnojením pozemků.⁷³

Základním kamenem zemědělského hospodaření v šumavských oblastech se postupně stával chov skotu. Pastva byla zajišťována v každé obci najímáním obecního pastýře. Ten měl na starosti i obecního býka. Mléko bylo většinou využíváno ke spotřebě v rodině rolníka. Výjimku tvořil pouze prodej přepuštěného másla, které mělo vyšší trvanlivost. Chov skotu byl i cenným zdrojem hnoje potřebného pro hnojení velmi chudé orné půdy. Kromě skotu se chovaly také ovce kvůli produkci vlny, méně již prasata a kozy. Uvádí se dokonce, že výborným tržním artiklem byly šumavské husy.

I v zemědělství se však projevíly politické změny následující po odsunutí obyvatel německé národnosti. Zpočátku bylo dosídlení zajištěno přílivem jednotlivých hospodařících rolníků, nicméně během 50. – 60. let 20. století došlo k jejich likvidaci a k jejich zařazení do organizací typu státního statku a jednotného zemědělského družstva.⁷⁴

⁷³ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_zemede.xml

⁷⁴ ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9. s. 561 - 566

3.3.2 DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ REGIONU ČESKÝ KRUMLOV

Za panování Rožmberků žil v Čechách asi jeden milion obyvatel. V dávné minulosti žilo tedy v Čechách mnohem méně lidí, než je tomu dnes. Jejich počty se zvyšovaly postupným osidlováním území nebo se snižovaly vlivem válečných konfliktů nebo různých epidemií. Tento vývoj je doložen v mnoha archivních dokumentech. Počátkem 16. století žilo na patnácti jihočeských velkostatech Rožmberků asi 70 000 osob. Z toho jedna třetina žila ve městech. Nejlidnatějším městem v té době byl Český Krumlov, kde v roce 1585 žilo v 331 domech pravděpodobně 2000 obyvatel. První ucelený seznam pochází z roku 1653. Je v něm zapsáno 2010 obyvatel rozdělených do několika skupin: měšťanstvo, podruzi, děti starší a mladší dvanácti let a čeledí. Současně bylo evidováno 325 domů obydlených a 8 pustých. Zhruba poloviční než Krumlov byla Kaplice se 155 domy, Rožmberk měl domů 99, Benešov nad Černou 120 s devíti sty obyvateli, Horní Planá měla domů 64, Horní Dvořiště 63 a Frymburk 41. Odhaduje se, že populaci měst a městeček tvořilo ze dvou třetin obyvatelstvo v produktivním věku mezi 14 – 49 lety. Zbývající třetinu obyvatelstva tvořily děti do 14 let. Muži a ženy ve věku nad padesát let byli v populaci zastoupeni pouze mizivě. Zajímavé je, že v rodinách se počet dětí pohyboval od jednoho do tří. Délka života byla v té době o mnoho kratší než dnes a velmi vysoká byla i dětská úmrtnost.

Až do konce 18. století byl postupný nárůst obyvatel zabezpečen přirozenou obměnou obyvatelstva. Poté nastala vlna migrací v důsledku zrušení nevolnictví. V roce 1797 žilo v Krumlově 3 183 obyvatel, ale v roce 1847 to bylo již 5 165 osob. Další nárůst obyvatel nastal v souvislosti s průmyslovým rozvojem města. Vzestupný trend kulminoval v roce 1921, kdy počet obyvatel dosáhl 9 120 osob. Následný úbytek nastal před druhou světovou válkou a hlavně po jejím skončení v důsledku odsunu německého obyvatelstva. Opětovný nárůst obyvatel byl ovlivněn připojením několika okolních obcí k městu. V roce 1991 byl počet obyvatel 14 108, ale v současné době dochází opět k jeho poklesu.⁷⁵

⁷⁵ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9, s. 375.

3.4 ZAJÍMAVOSTI A PAMÁTKY VE MĚSTĚ ČESKÝ KRUMLOV

3.4.1 HISTORICKÝ VÝVOJ ČESKÉHO KRUMLOVA

21 Český Krumlov, meandry řeky Vltavy, letecký pohled, foto: Lubor Mrázek

Jméno města je odvozeno z německého výrazu „Krumme Aue“, což znamená „Křivý luh“. Název je odvozen z tvaru území, na němž se město rozkládá esovitě zakřivené meandry Vltavy. Na latinských listinách je město nazýváno Crumlovia nebo Crumlovium.⁷⁶

Počátky města Krumlova jsou spjaty s rodem Rožmberků. V historických pramenech se Krumlov poprvé objevuje v roce 1253, kdy je připomínán jako sídlo pánů z Krumlova. Ti vystavěli na skalnatém ostrohu nad řekou Vltavou hrádek a na meandrovitých záhybech řeky, které poskytovaly vhodné podmínky k obraně, postupně vznikaly tři relativně samostatné celky – na levém břehu na výšině hrad, na pravém vlastní město a podhradní městečko Latrán. Z nejstarší doby pochází jádro věže, dominující dodnes celému městu. Věž původně spojoval s palácem padací most.

Město samotné vznikalo ve dvou stavebních etapách. Jeho první část vznikala spontánně pod krumlovským hradem. Nazývala se Latrán a osídlili ji především lidé, jejichž existence

⁷⁶ Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_himeck.xml (25. 9. 2012)

byla důležitá pro zajištění hospodářského chodu hradu. Druhá část města byla typickým příkladem osídlení založeného na "zelené louce", tzn. v místech, kde dosud žádné sídliště nestálo. Tím byla umožněna dispozice města ve tvaru typického kolonizačního půdorysu tzv. šachovnicovým způsobem, s kvadratickým náměstím v centru, z jehož rohů vybíhají ulice směřující k městským hradbám. Tato část města byla jako obchodní osada poprvé zmíněna roku 1274.⁷⁷

Roku 1302 vymřel rod pánů z Krumlova a vlády nad městem se ujal Jindřich z Rožmberka. Ve 14. století se o rozvoj Krumlova zasloužil Petr I. z Rožmberka. Městu poskytl řadu privilegií, roku 1309 dal rozšířit kostel svatého Víta a u řeky na Latránu založil roku 1347 špitál s kostelem svatého Jošta, klášter františkánů a klarisek, na hradě pak kapli svatého Jiří. Roku 1357 bylo založeno Nové Město a společně s Latránem bylo obeháno hradbami. V době husitských válek dokázal Oldřich II., řečený Kulhavý, diplomatickým vyjednáváním uchránit rodový majetek od husitů. Za jeho vladaření se do Krumlova dostala i pověstná Krumlovská madona. Další rozkvět panství přinesl až Petr IV., který se ujal vlády v roce 1493, o čemž svědčí rozsáhlá stavební aktivita v této době.⁷⁸

Zlatý věk rozkvětu Krumlova nastal za vladaření Viléma z Rožmberka ve 2. polovině 16. století. Město i zámek získaly v této době renesanční ráz, v roce 1555 se spojil Latrán s vnitřním městem v jeden samosprávný celek. V souvislosti s pověstí o spřízněnosti s italským rodem Orsiniů byl na zámku zřízen tzv. Medvědí příkop, v němž jsou doposud medvědi chováni. Vilém z Rožmberka dal nákladně přestavět zámek, vystavěl nový pivovar a povolal do města jezuity. Město i hrad zaznamenaly za vlády Rožmberků největší rozkvět. Rozvíjela se řemesla, obchod, byly postaveny honosné měšťanské domy, masné krámy, pivovary, dvakrát ročně se zde konal jarmark. Město bylo nadáno nejrůznějšími právy, např. mílovým, trhovým a válečným.⁷⁹

V roce 1601 byl nucen Petr Vok prodat Krumlov Rudolfovi II., v roce 1622 obdrželi město od císaře Ferdinanda II. Habsburského za své služby Eggenberkové. Ti měli město v držení po tři generace. Ale až ve třetí generaci, osobností Jana Kristiána I. z Eggenberku, tento rod výrazněji ovlivnil vzhled města rozsáhlou stavební činností a bohatým kulturním děním. Roku 1719 přechází město do rukou Schwarzenberků. V té době dochází

⁷⁷ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972, s. 23.

⁷⁸ZÁLOHA, Jiří. *Český Krumlov a okolí*. České Budějovice: České Budějovice, 1964. ISBN 43-20-64 s. 3

⁷⁹KLIMEK, Hynek. *Neznámé Čechy: Šumava - Českokrumlovsko*. Praha: Regia, 2011. ISBN 978-80-87531-00-6. s. 60 - 63

k nejrozsáhlejším barokním úpravám. Za knížete Adama ze Schwarzenberka je postaven např. letohrádek Bellarie, divadlo, jízdárna, most „na plášti“. Krumlov se v této době zařadil na úroveň předních šlechtických sídel ve střední Evropě. V 80. letech 18. století jsou ve městě zrušeny kláštery. Jezuitská kolej se proměnila v kasárna, sekularizován (zsvětštěn) byl i kostel svatého Jošta. Byly zrušeny městské hradby a až na jednu (Budějovickou) i městské brány.⁸⁰

V 19. století ztratil Český Krumlov svůj charakter šlechtické rezidence, a protože nebyl ani průmyslovým centrem, zachoval si svůj renesančně barokní charakter dodnes. Už v této době docházelo k častým potyčkám mezi českým a německým obyvatelstvem. Po vyhlášení Československé republiky vyhlásila část německého obyvatelstva samostatnou šumavskou župu, která měla být součástí nového rakouského státu. Toto hnutí ale bylo vojensky potlačeno. Výnosem ministerstva vnitra z 30. 4. 1920 byl dosavadní název Krumlov nahrazen názvem Český Krumlov, který byl používán už v roce 1439. Za druhé světové války nedocházelo ve městě k žádným výrazným bojům a po válce bylo německé obyvatelstvo odsunuto. Od 60. let 20. století je věnována mimořádná péče o zachování památkové hodnoty města. V roce 1963 zde byla vyhlášena městská památková rezervace, která byla v roce 1992 zařazena na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.⁸¹

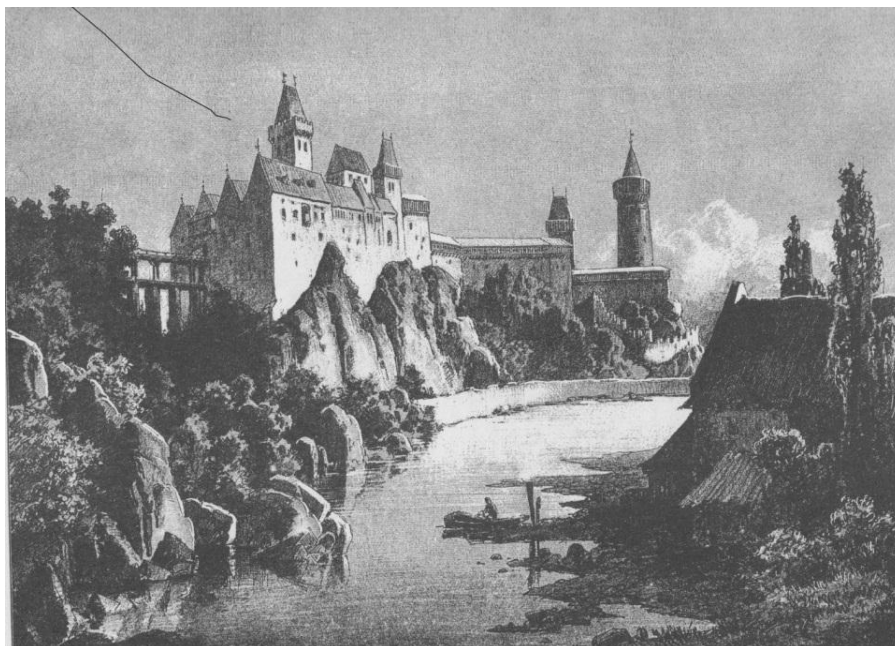
3.4.2 STÁTNÍ HRAD A ZÁMEK ČESKÝ KRUMLOV

*„Zámek Krumlovský patří k největším a nejpamátnejším zámkům v Čechách, skládá se z množství domův a stavení rozličných. K snadnějšímu přehledu rozdělujeme jej na čtyři části, dolní, střední, horní zámek a místnosti za pláštěm. Poněvadž se na něm od 13. století až do nynějška stavělo a opravovalo, spatřuje se na něm směsice všelijakých slohův, ale cokoliv se tu starožitného nachází, to vše se s pečlivostí vzornou opatruje“.*⁸²

⁸⁰ ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9, s. 424.

⁸¹ Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_himeck.xml (25. 9. 2012)

⁸² SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl III: Budějovsko*. 3. vyd. Praha: Argo s r. o., 1994. ISBN 80-85794-27-6, s. 2.

22 Krumlov před 400 lety, zdroj: A. Sedláček. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl III: Budějovsko*. 1994. ISBN 80-85794-27-6.

Komplex českokrumlovského hradu a zámku je po Pražském hradu největší u nás a jeden z největších ve střední Evropě. Během šesti století zde vyrostlo na čtyřicet budov a palácových objektů, soustředěných kolem pěti nádvoří a zahrady. Hrad a zámek Český Krumlov je situován na protáhlém skalnatém návrší, které z jihu obtéká řeka Vltava a na severní straně potok Polečnice.⁸³

Jádrem a nejstarší částí celého areálu je Dolní hrad neboli Hrádek z poloviny 13. století s mohutnou okrouhlou věží zakončenou renesančním ochozem a helmicí. Západně od něj – přístupný po zděném mostě přes příkop – je Horní hrad z 1. poloviny 14. století rozšířený pozdně goticky kolem roku 1440. Jeho budovy, postupně výškově sjednocené, s malovanými fasádami, obklopují dvě menší nádvoří.⁸⁴

Do zámeckého areálu se vstupuje z Latránské ulice tzv. Červenou branou na první nádvoří s budovami rožmberského purkrabství, staré a nové lékárny, pivovaru a solnice, s renesančními konírnami a gotickou, renesančně upravenou věží. Nádvoří sloužilo jako hospodářský dvůr. Této části se říká rejdiště, protože tu byly původně výběhy pro koně a dobytek. V 16. století zde vznikla parková úprava s kašnou z roku 1561. Průchod k druhému nádvoří lemují mohutné bastiony, pozůstatky opevnění z roku 1620. Most,

⁸³DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *Velká cestovní kniha: Hrady, zámky a kláštery Česká republika*. Praha: Marko Polo, 2003. ISBN 80-86050-75-0, s. 160.

⁸⁴DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *Velká cestovní kniha: Hrady, zámky a kláštery Česká republika*. Praha: Marko Polo, 2003. ISBN 80-86050-75-0, s. 161.

spojující obě nádvoří vede přes Medvědí příkop, byl postaven v roce 1647 na místě někdejšího padacího mostu.

Nejvýznamnější budovou na druhém nádvoří je tzv. Hrádek s věží, který je nejstarší původní částí hradu. Nejstarší podoba věže je zachycena na obraze zvaném Dělení růží z konce 16. století. Celý plášť věže namaloval v roce 1589 krumlovský malíř Bartoloměj Jelínek. Na věži bydlel hlásný, v dolní části věže bývalo vězení, do něhož byli vězni spouštěni na kladce. S Hrádkem sousedí budova Nového purkrabství z roku 1578, v níž od roku 1931 sídlí pobočka Státního archivu a zámecká knihovna se čtyřiceti tisíci svazky. Prostor sklepů je využit jako zámecké lapidárium, které je přístupné veřejnosti. Jsou zde uloženy originály soch z krumlovského zámku. Jižní stranu nádvoří uzavírá mincovna, která pochází z 80. let 17. století. Nechal ji postavit Jan Kristián z Eggenberku, ale svému účelu nikdy nesloužila. V severním křídle druhého zámeckého nádvoří bývala v letech 1800 – 1850 první odborná zemědělská střední škola v Čechách.⁸⁵

Z druhého nádvoří do Horního hradu vede cesta kolem věže, tzv. máselnice, která je zajímavá především svou renesanční sgrafitovou fasádou a slunečními hodinami. V nejstarších dobách se tudy vcházelo do hradu. Horní hrad tvoří palácový komplex soustředěný kolem třetího a čtvrtého nádvoří, který byl postupně budován od počátku 14. století až do století 19. Budovy si uchovaly renesanční charakter z dob panování Viléma z Rožmberka. Fasády budov na obou nádvořích pokrývají renesanční sgrafitové malby z 16. století. Rozsáhlé třípodlažní sklepy na čtvrtém nádvoří se nazývají Václavské, protože zde byl vězněn v letech 1394 a 1402 vězněn český král Václav IV. Hlavním architektonickým prvkem na čtvrtém nádvoří je arkýř z roku 1513 s kamennými znaky Petra z Rožmberka a jeho manželky. V rohu nádvoří stávala kdysi věž, jejíž existenci připomíná zazděný oblouk z předchozího vstupu.⁸⁶

Do prostoru pátého nádvoří se dostaneme z Horního hradu přes Plášťový most. Ten byl původně dřevěný. Nad ním dali Eggenberkové zřídit roku 1686 dřevěnou chodbu vedoucí z obrazárny do zámecké zahrady. Později byla postavena chodba spočívající na zděných pilířích. Roku 1748 byl Maškarní sál spojen s divadlem chodbou třetí. Ve druhé polovině 18. století byly chodby přestavěny do současné podoby. Za mostem stojí zámecké divadlo, které je unikátní scénou, kde se dochovala ukázka slohově a technicky vyspělého

⁸⁵TRÍSKA, Karel. Dr. Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Svoboda, 1986. ISBN 25-026-86, s. 48.

⁸⁶TRÍSKA, Karel. Dr. s. 49.

barokního divadla a které patří mezi nejstarší (v původním stavu zachované) v Evropě. Z původního divadelního fondu se dochovala budova, hlediště, orchestřiště, jeviště, jevištní technika (tzv. mašinerie), dekorace, kostýmy, rekvizity, osvětlovací technika, hasicí prostředky a také bohatá archivní dokumentace - libreta, scénáře, texty, partitury, notový materiál, inventáře, účty a jiné informace o divadelním životě 17. - 19. století.⁸⁷

V zámeckém komplexu je na 300 pokojů a sálů. Mezi nejvýznamnější a nejznámější patří kaple svatého Jiří, Rožmberské pokoje, Eggenberský sál, zámecká obrazárna a Maškarní sál s iluzivní malbou J. Lederera z roku 1748. V parku se na terasovité plošině nachází kaskádová fontána s barokními plastikami a letohrádek Bellarie.⁸⁸

3.4.3 PAMÁTKY LATRÁNU

Historické jádro dnešního města se dělí na dvě části a to Latrán a Staré město. Osou Latránu je stejnojmenná ulice, která začíná Budějovickou branou a končí Lazebnickým mostem.

3.4.3.1 Budějovická brána (Latrán, č. p. 104)

Vznikla jako nejmladší z někdejších devíti bran města v letech 1598 – 1602. Postavit ji nechal Petr Vok z Rožmberka. Nejzajímavější na Budějovické bráně je její dvojitý výraz, různý na severním a jižním průčelí. Vnější severní kvádrované průčelí s cimbuřím mělo vytvářet dojem masivního opevnění a tím odradit nepřítele. Naopak jižní průčelí vypadalo přívětivě. Dosud jsou na něm sluneční hodiny a dekorativní malba vytvářející iluzi oken.⁸⁹

3.4.3.2 Nárožní dům č. p. 46

V tomto domě původně bydleli rožmberští služebníci, později lékař a v roce 1913 byla v přízemí zřízena zámecká lékárna, která fungovala až do padesátých let. Proto se domu říká Nová lékárna. Renesanční průčelí domu se sgrafitovým členěním jsou zakončená atikou. Západní částí domu prochází bývalá spojovací chodba ze zámku do kostela minoritského kláštera, která odtud dále pokračuje v sousední Červené bráně.⁹⁰

⁸⁷ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972 s. 23

⁸⁸ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. *Šumava: příroda - historie - život*. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9. s. 142

⁸⁹ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/mesto_histor_minkla.xml (5. 11. 2012)

⁹⁰ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/mesto_histor_minkla.xml (5. 11. 2012)

23 Latrán č. p. 104, Budějovická brána, pohled směrem do města Český Krumlov, foto: Ladislav Pouzar (encyklopedie.ckrumlov.cz) 25. 5. 2012

24 Latrán č. p. 104, Budějovická brána, pohled směrem z města Český Krumlov, foto: Ladislav Pouzar (encyklopedie.ckrumlov.cz), 25. 5. 2012

3.4.3.3 Minoritský klášter (Latrán č. p. 50)

Původní klášter založil v roce 1350 Petr I. se svou manželkou Kateřinou. Součástí kláštera byl dům pro laické společenství žen, tzv. bekyň. Minorité byli v klášteře až do roku 1950, působení klarisek ukončily reformy císaře Josefa II. v roce 1782. Kostel Božího těla a Panny Marie Bolestné byl v 17. století barokně přestavěn. Hlavní oltář dal zřídit v letech 1779 až 1782 Jan Kristián z Eggenberka se svou manželkou Eleonorou. Nejvýznamnější částí klášterních budov je pozdně gotická křížová chodba se síťovou klenbou z doby kolem roku 1500. Součástí systému chodeb je i spojovací latránská chodba spojující klášter a zámek, na jejímž průčelí jsou namalovány erby Viléma z Rožmberka a jeho třetí manželky Anny Marie Bádenské.⁹¹

3.4.3.4 Bývalý špitál a kostel svatého Jošta (č. p. 6 a č. p. 13)

Založil je Petr I. z Rožmberka okolo roku 1330. Špitál sloužil nemocným a chudým obyvatelům města. V letech 1594 – 1599 byl kostel přestavěn a byla vybudována nová věž. Ještě před tím, než byl kostel v roce 1788 zrušen v rámci reformy Josefa II., byla věž barokně přestavěna. Zrušený kostel byl přestavěn na obytný dům a špitál sloužil svému účelu až do roku 1922.⁹²

⁹¹ Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/mesto_histor_minkla.xml (5. 11. 2012)

⁹² Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/mesto_histor_minkla.xml (5. 11. 2012)

26 Kostel sv. Jošta v Českém Krumlově, v pozadí zámek, v popředí vory na řece Vltavě, historické foto, foto: Wolf (encyklopedie.ckrumlov.cz, 3. 6. 2012)

25 Český Krumlov - bývalý kostel sv. Jošta, foto: Archiv Vydavatelství MCU s.r.o.

3.4.3.5 Lazebna (č. p. 1)

V tomto gotickém domě bývala lazebna, o které se zmiňuje už městské privilegium z roku 1347. Dům byl přistaven k městské hradbě a Latránské bráně. V 16. století ji vlastnil Zikmund Pichler, jehož dcera Markéta se stala obětí Julia d' Austria, levobočka Rudolfa II. Habsburského.⁹³

3.4.4 PAMÁTKY STARÉHO MĚSTA

Staré město je spojeno s Latránem Lazebnickým mostem. Po stranách mostu jsou sochy z 19. století. Na Lazebnický most navazuje Radniční ulice, která se dříve jmenovala Sýrová. Na rohu Radniční a Dlouhé ulice stojí dům č. p. 29, v jehož interiéru byly odkryty gotické nástěnné malby, patrně nejstarší ve městě Český Krumlov.

⁹³ZÁLOHA, Jiří. *Český Krumlov a okolí*. České Budějovice: České Budějovice, 1964. ISBN 43-20-64 s. 4- 5

3.4.4.1 Náměstí Svornosti

Náměstí čtvercového půdorysu je přirozeným centrem města. Jeho dominantou je renesanční budova radnice, která vznikla roku 1580 spojením dvou původně samostatných domů. Zvon zavěšený na nároží kdysi svolával městskou radu na zasedání., později upozorňoval na požár. Na protilehlé straně stojí Mariánský morový sloup s kašnou z doby kolem roku 1715, zdobený sochami světců.

3.4.4.2 Kostel svatého Víta

28 Město Český Krumlov, kostel sv. Víta
(encyklopedie-ckrumlov.cz. 3. 6. 2012)

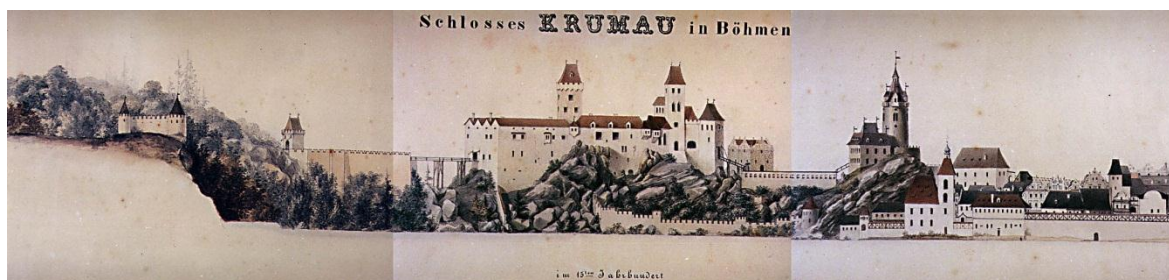
27 Kostel sv. Víta,, Čechy, II. díl
Vltava, kol. autorů

Je nejvýznamnější církevní památkou ve městě. Jeho věž tvoří vedle zámecké věže druhou dominantu v horizontu města. Původně raně gotický kostel byl po roce 1402 zcela přestavěn. Interiér kostela se skládá ze tří lodí, jejichž síťová klenba je jednou z nejstarších v Evropě. Hlavní barokní oltář z roku 1683 je ozdoben obrazy patronů kostela – svatého Víta a Panny Marie. Na severní straně je k levé lodi přistavěna kaple svatého Jana Nepomuckého. U jejího vstupu se nachází náhrobní kameny Viléma z Rožmberka a jeho třetí manželky Anny Marie Bádenské, které byly původně součástí hrobky. V rámci novogotických úprav na konci 19. století byla původní kostelní věž s barokní bání nahrazena dnešní štíhlou věží.⁹⁴

⁹⁴ Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_kosvit.xml (12. 10. 2012)

3.4.4.3 Dům v Kostelní ulici č. p. 162

Stojí napravo od kostela svatého Víta. Školní tradice tohoto domu sahá až do roku 1410. V roce 1545 tu Vilém z Rožmberka založil latinskou školu. Později tu byla jezuitská škola a od roku 1780 až dodnes je zde hudební škola. Původní gotická budova byla postavena v místě městského opevnění.⁹⁵

29 Dobové vyobrazení stavebního vývoje zámku Český Krumlov 16. stol. (castle.ckrumlov.cz, 16. 5. 2012)

31 Dobové vyobrazení zámku Český Krumlov, 17. století (castle.ckrumlov.cz, 16. 5. 2012)

30 Dobové vyobrazení zámku Český Krumlov, 19. století (castle.ckrumlov.cz, 16. 5. 2012)

⁹⁵ZÁLOHA, Jiří. *Český Krumlov a okolí*. České Budějovice: České Budějovice, 1964. ISBN 43-20-64, s. 7.

3.5 ZAJÍMAVOSTI A PAMÁTKY REGIONU

3.5.1 KLÁŠTER ZLATÁ KORUNA

Klášter Zlatá Koruna se nachází ve stejnojmenné obci asi 6 km severně od Českého Krumlova. Areál kláštera je obehnan hradbami se třemi branami. Cisterciácký klášter ve Zlaté Koruně založil roku 1263 král Přemysl Otakar II. a traduje se, že tak učinil jako výraz díků za vítězství v bitvě u Kressenbrunn, kde české vojsko porazilo uherské v čele s uherským králem Belou IV. Tato bitva se odehrála roku 1260. Po tomto vítězství daroval francouzský král Ludvík IX. Přemyslu Otakarovi II. vzácnou relikvii, trn údajně pocházející s trnové koruny Ježíše Krista při jeho ukřižování na Golgotě. Český král trn svěřil do úschovy nově založenému klášteru a přál si, aby byl klášter pojmenován Svatá trnová koruna. Tento název byl později zkrácen na název Trnová Koruna a v době rozkvětu kláštera nově pozměněn na název současný. „*Na vhodném místě v nezapadlejším údolí, vzdáleném od běhu světských věcí, na západním břehu Vltavy, vzdáleném půl míle od Krumlova, dosažitelném po řece, zřídil pro slávu Boží a Panny Marie český král Přemysl*

32Klášter Zlatá Koruna, kaple Andělů strážných, gotický portál (encyklopedie.ckrumlov, 3. 6. 2012)

Otakar II. klášter cisterciáckého řádu,“ zaznamenal v kronice jeden ze zdejších mnichů.⁹⁶ V jiných pramenech se píše, že klášter založil Přemysl Otakar II. na ochranu svých zájmů před pronikáním Vítkovců z jihu do vnitřních Čech.⁹⁷

Jisté je, že zlatokorunský klášter je dnes pokládán za jeden z nejcennějších komplexů gotické architektury ve střední Evropě. Nejstarší stavbou kláštera, která se dochovala, je raně gotická kaple Andělů strážců z osmdesátých let 13. století.

Velmi cenný je její dochovaný sloupkový vstupní portál, svého druhu nejstarší na jihu Čech.

V nádherném gotickém klášterním kostele Nanebevzetí Panny Marie je gotické růžicové

⁹⁶KLÍMEK, Hynek. *Neznámé Čechy: Šumava - Českokrumlovsko*. Praha: Regia, 2011. ISBN 978-80-87531-00-6, s. 33 – 35.

⁹⁷ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972, s. 193

okno z poloviny 14. století. Na stavbě kláštera se v roce 1369 podílel Michal Parlář, bratr slavného Petra Parláře. Nejstarší částí kostela je presbytář s příčnou lodí z doby kolem roku 1300. Ke kostelu přiléhá rovněž trojkřídlý konvent s křížovou chodbou. Zde je Kapitulní síň postavená v letech 1280 až 1300. Proslulá je i zdejší knihovna s historickými unikáty. V době husitských válek byl klášter dvakrát vyplněn a vypálen husity.

Na nádvoří před kaplí Andělů strážných roste dodnes lípa stará přes 400 let. Její listy mají pozoruhodný kornoutovitý tvar připomínající mnišskou kápi. Podle pověsti je tomu tak od doby, kdy na lipách v klášteře byli při drancování husity pověšeni mniši. Říká se jí lípa Kapucínka.⁹⁸ Ve skutečnosti je tvar listů daný onemocněním stromu.

33 Lípa kapucínka (klaster-zlatakoruna.eu, 3. 6. 2012)

V roce 1772 byla zdejším posledním opatem Bohumírem Bylanským, rodákem z Prachatic, v klášteře založena škola pro děti místních poddaných. Učilo se zde česky základním předmětům, ale i dějinám, hudbě, přírodopisu a řadě praktických předmětů, například pečení, pletení a šití. Opat měl o školu velký zájem, kladl důraz na názornost výuky a tak ji vybavil různými pomůckami, nástěnnými obrazy, mapami, založil sbírky minerálů, přírodnin i zvířat. Dnes je zde instalována zajímavá expozice školní třídy z 18. století. Za vedení opata Bylanského byly dokončeny opravy klášterního kostela a pořízeny varhany. Klášterním poddaným, kteří byli povinni klášteru robotovat, přeměnil robotu na peněžitě platy. Pečoval o pěstování chmelu, lnu a ovocných stromů a zavedl

⁹⁸KLIMEK, Hynek. *Neznámé Čechy: Šumava - Českokrumlovsko*. Praha: Regia, 2011. ISBN 978-80-87531-00-6, s. 36, 39.

chov bource morušového. V roce 1785 byl výnosem císaře Josefa II. klášter zcela neočekávaně zrušen a mniši se rozešli po okolních farách jako duchovní správci.⁹⁹

V roce 1787 koupili klášter v dražbě Schwarzenberkové, připojili ho ke svému českokrumlovskému panství a až do roku 1909 ho pronajímali různým podnikatelům.

V prostorách kláštera byla například výroba hedvábí, továrna na kartóny, přádelna bavlny, sirkárna, výroba tužek a tzv. tyglíkárna (výroba slévárenských forem). Klášter v té době značně zchátral. V roce 1940 zabavilo klášter gestapo, po válce ho zkonfiskoval stát. Bývalé opatství, pivovar a malý konvent byly přestavěny na byty. V současné době je ve správě Státní vědecké knihovny v Českých Budějovicích. V roce 1995 byl celý areál kláštera prohlášen národní kulturní památkou.¹⁰⁰

3.5.2 CHVALŠINY

Městečko leží 8 kilometrů severozápadně od Českého Krumlova. V roce 1904 zde byl na nedalekém poli nalezen depot, který je datován do střední doby bronzové a obsahoval 165 kusů měděných žeber o váze 35 kg. První písemná zmínka o obci je z roku 1263, kdy ji Přemysl Otakar II. věnoval právě založenému zlatokorunskému klášteru. Po husitských válkách přešla do rukou Rožmberků. Nejvýznamnější památkou je zde kostel sv. Máří Magdalény v pozdně gotickém slohu z konce 15. století. Na náměstí stojí několik domů, které si i navzdory mnoha požárům, zachovaly pozdně gotický ráz. Ve Chvalšínách se narodil ing. Josef Rosenauer, stavitel Schwarzenberského kanálu.¹⁰¹

3.5.3 BOLETICE

Bývalá obec ležela 7 kilometrů západně od Českého Krumlova. Historie jejího osídlení sahá až do 5. století př. n. l. do doby laténské, kdy zde bylo založeno opevněné hradiště. Lokalita byla nejdříve osídlena keltskými, později slovanskými kmeny. Název je zřejmě odvozen od slovanského kmene Boleticů.¹⁰² Jiný zdroj uvádí, že název místa má

⁹⁹ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny Českokrumlovská*. Český Krumlov: Okresní komise regionálních dějin, 1983. ISBN 54-403/16-83, s. 53.

¹⁰⁰PODHOLA, Roman. *Výlety za zajímavostmi Českokrumlovská*. Česká Krumlov: Roman Podhola vlastním nákladem, 2003, s. 196.

¹⁰¹ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972. s. 67

¹⁰²ZÁLOHA, Jiří, 1972, s. 14

pravděpodobně keltský původ, kde základ slova „ bol“ znamená silný a mocný.¹⁰³ První písemná zmínka je z roku 1263, kdy byly Boletice věnovány Přemyslem Otakarem II. klášteru ve Zlaté Koruně. Původně románský kostelík sv. Mikuláše, jehož původ se klade na konec 12. století, je považován za nejstarší stavební památku jižních Čech.¹⁰⁴ Po vzniku boletického vojenského prostoru byl kostel opuštěn, odsvěcen a zařízení bylo buď odstěhováno anebo zničeno. Zůstala jen holá stavba, která je v současné době v dezolátním stavu a je nepřístupná veřejnosti.

34 Kostel sv. Mikuláše v Boleticích (encyklopedie.ckrumlov.cz, 3. 6. 2012)

3.5.4 TŘISOV

Vesnice je vzdálena 8 kilometrů od Českého Krumlova a je částí obce Holubov. Zde začíná asi 3 kilometry dlouhá naučná stezka kolem památné třísovské lípy, barokní kapličky a keltského oppida, kolem hradu Dívčí Kámen až do Holubova.

3.5.4.1 Keltské oppidum

Opevněné sídliště městského typu pochází z pozdní doby laténské, kultury stradonické. Třísovské oppidum s důmyslnou stavbou opevnění je jedním z nejrozsáhlejších na našem území. Zaujímá plochu 26 hektarů. Počátky oppida klademe do 2. století př. n. l., největšího rozkvětu dosáhlo v 1. století př. n. l. Dochována zůstala velká část valů a příkopů, dobře rozeznatelné jsou i zbytky dvou akropolí a brány. Při archeologickém průzkumu zbylo zjištěno, že se zde vyráběla keramika z grafitové hlíny. Tzv. tuhová

¹⁰³ PODHOLA, Roman, s. 15

¹⁰⁴ Dostupné z: <http://data.ckrumlov.cz/katalog/atr/prilohy/15/0-cz.pdf> (15. 3. 2012)

keramika, jejíž střepy se zde nacházejí dodnes, byla velmi odolná proti vlhkosti, a proto byla vhodná na přepravu soli na vorech po Vltavě do vnitrozemí. Velký rozvoj zažívalo sklářství – výroba korálků a perel, kovářství a železářství, o čemž svědčí nálezy různých druhů nářadí, zbraní a nástrojů.

Někteří archeologové uvádějí, že oppidum mělo název Abilunon a ztotožňují ho s městem zakresleným v Ptolemaiově mapě (abilon = země, dunon = hrad), jiní uvádějí název Magdunum = opevněné město. Oppidum bylo řemeslnickým a obchodním centrem. Jsou doloženy nálezy výrobků z římských provincií. Třísov v té době býval zastávkou na obchodní cestě z Podunají do Čech, kterou se dovážela sůl z Alp. Zároveň plnilo náboženskou a obranou funkci. Oppidum, které Keltové obývali pouze 60 let, bylo opuštěno v 2. polovině 1. století př. n. l. a jeho konec souvisí zřejmě s úpadkem keltské moci v Čechách. Mimo jiné tady byla nalezena také neolitická sekyrka z doby 600 let př. n. l. a tři bronzové spirálové terče z doby asi 1300 let př. n. l.¹⁰⁵

Model třísovského oppida a některé nálezy jsou umístěny v Regionálním muzeu v Českém Krumlově. Na území celého opevněného sídliště byla vyhlášena archeologická památková rezervace.

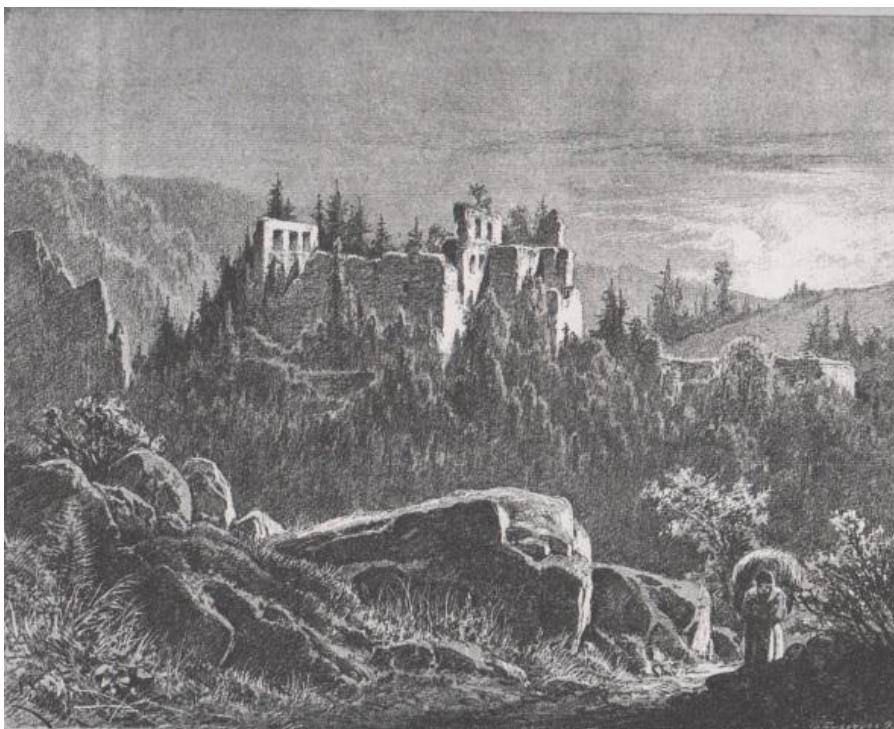
Mezi dvěma valy oppida stojí kaplička Panny Marie Sedmibolestné a „prastará“ lípa srdčitá, která je jedním z nejstarších českých památných stromů. Její stáří bylo podle bioenergetické metody určeno na 650 let. Byla tedy zasazena v době, kdy se začal budovat nedaleký hrad Dívčí Kámen.

3.5.5 DÍVČÍ KÁMEN

„Nejpohodlněji přichází se ke zříceninám těmto, jímž lid jako předkové Menštein říká, jdeme – li od Zlaté Koruny k Plešovicím a odtud po silnici k Třísovu. Po cestě se můžeš bavit pěkným okolím, jda na úpatí Blanského lesa. Za Třísovem přichází se ke dvojím valům starodávným z kamenů a ze země nasypaným, kteréž zřídili předkové naši dávno před založením Menšteina. Scházejíce cestou k řece, spatřujeme lesní výšiny podél břehů Vltavských, pak se objeví žluté zříceniny Menšteina vynikající z černého stromoví,

¹⁰⁵ KLIMEK, Hynek. *Neznámé Čechy: Šumava - Českokrumlovsko*. Praha: Regia, 2011. ISBN 978-80-87531-00-6, s. 30 – 31.

*konečně sestoupivše spatřujeme před sebou hradiště celé...Obraz, který se nám tu naskytuje, patří k nejkrásnějším partiím v Čechách“.*¹⁰⁶

35 Dívčí kámen, zdroj: A. Sedláček. Hrady, zámky a tvrze království českého, díl III: Budějovsko. 1994. ISBN 80-85794-27-6, s. 132

Zřícenina hradu se nachází 10 kilometrů severně od Českého Krumlova. Dívčí Kámen (Menštejn) náleží k nemnoha hradům v českých zemích, o nichž se dochovala zakládací listina. K jeho stavbě dal souhlas r. 1349 král Karel IV. bratrům Petru, Joštu, Oldřichu a Janu z Rožmberka. „*Karel, z boží Milosti římský král, vždy rozmnožitel říše a český král. Oznamuje všem, že po přihlédnutí k mnohým důkazům poctivosti, čistoty a vytrvalé věrnosti urozeného Jošta z Rožmberka, věrného našeho milého, jimiž se až dosud naší Milosti se zjevnou pílí hleděl a v budoucnosti se ještě s většími důkazy věrnosti a dobrých vlastností bude moci zalíbiti, dovolili jsme ze zvláštní přízně našeho majestátu, aby zmíněný Jošt, jehož bratři a jejich dědicové směli a mohli postavit v království Českém hrad, nazvaný v českém jazyku Dívčí Kámen, a zesílit i opevnit jej zdmi, příkopy, věžemi a jinými prostředky, jakož i stále pokračovati nepřerušnými pracemi v jejich budování a zdokonalování bez ohledu na odpor nebo překážky kteréhokoliv člověka.*“¹⁰⁷

¹⁰⁶SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl III: Budějovsko*. 3. vyd. Praha: Argo s r. o., 1994. ISBN 80-85794-27-6, s. 60.

¹⁰⁷ČÍFKA, Stanislav a Jindřich PECKA. *Pověsti Českokrumlovska a Kaplicka*. Český Krumlov: Odbor školství ONV Český Krumlov, 1969, s. 67.

**36 Zřícenina hradu Dívčí Kámen, Ferdinand Runk, počátek 19. století
(encyklopedie.ckrumlov.cz, 12. 6. 2012)**

Hrad byl vystavěn v letech 1350-1360 na skalnatém ostrohu před ústím Křemežského potoka do řeky Vltavy a je chráněn soustavou příkopů, hradeb a věží. Jediný přístup byl od jihu branou na předhradí, kde stály hospodářské budovy a stáje. Druhá brána vedla do latránu, na jehož konci byla čtyřhranná dvoupatrová věž zasazená do opevnění vlastního hradu. Na nádvoří stál dvoupatrový palác. Kromě účelu vojenského plnil hrad také funkci správního střediska území. V roce 1394 se hrad stal místem krátkého pobytu krále Václava IV. na jeho nedobrovolné cestě do Rakouska. Po odchodu Oldřicha II. z veřejného života do ústraní se hrad stal jeho stálým sídlem.¹⁰⁸

V průběhu 16. století byl hrad opuštěn. Na svahu rozsáhlé hradní zříceniny, kde se zachovaly zbytky obvodových zdí a příček, byl v roce 1972 proveden archeologický průzkum, který prokázal, že toto území bylo osídleno již v pravěku. Nejstarší nálezy pochází z pozdní doby kamenné, další z rozhraní starší a střední doby kamenné. Zřícenina hradu je jednou z největších a nejzachovalejších středověkých památek na území Českého státu.

¹⁰⁸ TRÍSKA, Karel. Hrad, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Svoboda, 1986. ISBN 25-026-86, s. 53 – 54.

3.5.6 KAPLICE

Bývalé okresní město leží 15 km jihovýchodním směrem od Českého Krumlova. První písemná zmínka o osadě tohoto jména je z roku 1258. Osada byla vybudována na významné obchodní stezce vedoucí z Cáhlova (dnešního Freistadtu) přes Doudleby do Českých Budějovic na levém břehu řeky Malše na panství pánů Bavorů ze Strakonic. Město v letech 1387 – 1911 celkem jedenáctkrát vyhořelo. Nejničivější požár v roce 1718 zcela zničil historický ráz města. Kaplice byla několikrát vydrancována v době husitských válek, ale i ve válce třicetileté. Nejvýznamnějšími památkami jsou kostel sv. Petra a Pavla z roku 1257 a kostel sv. Floriána z přelomu 15. a 16. století.¹⁰⁹

3.5.7 VÍTKŮV KÁMEN, VÍTKŮV HRÁDEK

„Od Frymburka a Výtoně na západ na levém břehu Vltavy zdvihá se pohoří vonnými lesy a svěžími palouky pokryté. Na jižním jeho boku pod samým vrcholem leží veska sv. Tomáš, tak nazvaná po starém kostelíčku, při níž se nový, vkusně postavený zámek lovčí spatřuje. Na trávníku nade vsí a na temeni pohoří vypíná se u vysokém, malebném položení šedá čtverhranná věž, ač zrušená a sbořená, přece ještě velebná a krásná. Sutiny hradeb a dvořiště starou travou a lesními květinami obrostlé a kamením poseté obklopují toto staré stavení....“ Původní český název hradu tohoto je Vítkův Hrádek, jakož i německý Witigstein (někdy i po česku Vítkův Kámen překládány)....¹¹⁰

37 Vítkův Kámen, zdroj: A. Sedláček. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl III: Budějovsko*. 1994. ISBN 80-85794-27-6, s. 143

¹⁰⁹PODHOLA, Roman. *Výlety za zajímavostmi Českokrumlovská*. Česká Krumlov: Roman Podhola vlastním nákladem, 2003, s. 46 – 48.

¹¹⁰SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl III: Budějovsko*. 3. vyd. Praha: Argo s r. o., 1994. ISBN 80-85794-27-6, s. 73 – 74.

Jak naznačuje ne zcela ujednocený krajo­vý název, byl zakladatelem tohoto hradu některý z příslušníků šlechtického rodu Vítkovců. Jedná se zřejmě o Vítku z Krumlova, který žil v letech 1220 až 1277. Hrad plnil funkci pevnosti a správního střediska na procházející obchodní stezce. V roce 1302 se jeho majiteli stali Rožmberkové. Na konci 14. století patřilo k hradu 15 vesnic a sklářská huť. Vítkův Kámen byl jedním z míst, kde byl vězněn Václav IV. Po vymření Rožmberků se o jeho vlastnictví vedly neustálé spory a nakonec byl hrad po požáru v roce 1725 zcela opuštěn.¹¹¹ Dodnes se dochoval zbytek hranolové věže, palác s věží a schodištěm, zdivo některých hradních stavení a hradeb. Obytná věž obdélníkového půdorysu o rozměrech 13,7 krát 17,5 metrů patří mezi největší stavby svého druhu u nás. Vyznačuje se poměrně slabým zdivem - 140 centimetrů. Interiér nad přízemím osvětlovaný pouze štěrbinovými okénky obsahoval dvě obytná patra s prevety a třetí podstřešní patro. Vcházelo se do něj pomocí malého padacího můstku, který spojoval hrad se sousedním skalním blokem.¹¹²

38 Vítkův Hrádek (treking.cz, 12. 6. 2012)

V letech 1869 – 1875 se Schwarzenberkové (tehdejší majitelé hradu) pokusili o rekonstrukci hradní věže, která měla sloužit jako rozhledna. Poslední opravy pokračovaly před II. světovou válkou. V roce 1880 byly v zemi před branou hradu nalezeny dva

¹¹¹TRÍSKA, Karel. Hrad­y, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Svoboda, 1986. ISBN 25-026-86, s. 209.

¹¹²ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9, s. 440.

bronzové meče pocházející z doby 1500 až 1200 let př. n. l. Tento nález vedl některé literáty a amatérské historiky k domněnce, že počátky osídlení zde byly již v době bronzové. Meče ale byly patrně nalezeny někde jinde a jejich zakopání před branou hradu mohlo být symbolickým aktem, který měl vést k nedobytnosti hradu.¹¹³

Vítkův Hrádek, založený ve značně extrémní poloze, nebyl pochopitelně sídelním objektem svých zakladatelů. Měl podobně jako jiné královské strážní hrádky funkci mocenského opěrného bodu, k níž zde přibyla i funkce správní v rámci rožmberských držav v širším okolí.

V době totality sídlila vedle zříceniny posádka pohraniční stráže a ta využívala hradní věž jako pozorovatelnu. Celé území vsi Svatý Tomáš i s hradem bylo v hraničním pásmu. Dnes hrad spravuje Spolek za záchranu hradu a zrekonstruovaná věž slouží opět jako rozhledna. Vítkův Kámen je nejvýše položenou zříceninou v Čechách (1032 m n. m.).

3.5.8 FRYMBURK

Městys Frymburk leží přibližně 18 km severozápadně od Českého Krumlova. Prehistorické nálezy osídlení v nedalekém okolí dokazují přítomnost člověka již před 12 000 lety. Byl zde nalezen např. sekeromlat z pozdní doby kamenné. Novodobá historie městečka začíná v roce 1197, kdy byl v písemnostech zmiňován strážný hrad Fitburg. První písemná zmínka o osadě je z roku 1277. Původně Frymburk patřil rodu Vítkovců, od roku 1305 byl majetkem Rožmberků. Významnou památkou je kostel sv. Bartoloměje z roku 1277, který je postaven v pozdně gotickém slohu, hlavní oltář je barokní. Město několikrát postihl požár.¹¹⁴ „*Frymburk městečko vyhořelo, též Rožmberk i Dvořiště. Ve středu před hodem Soslání Ducha svatého (21. 5. 1561) asi hodinu před večerem v Frymburce, městečku náležícím k panství krumlovskému, z stodoly kladený oheň vyšel, kterýmž devět domů do gruntu spáleno, za kterouž příčinou veliký strach na lidech byl a o paličích řeč vůbec šla.*“¹¹⁵ Další požár v roce 1856 téměř zcela zničil všechny staré domy na náměstí.

¹¹³KLIMEK, Hynek. *Neznámé Čechy: Šumava - Českokrumlovsko*. Praha: Regia, 2011. ISBN 978-80-87531-00-6, s. 205 – 206.

¹¹⁴SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-29-6, s. 140.

¹¹⁵BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků, I. díl: Život Viléma z Rožmberka*. Praha: Svoboda, 1985. ISBN 25-028-85, s. 182.

Na náměstí se nachází kamenná kašna, pranýř a Mariánský sloup, vše z 1. poloviny 17. století. Život ve Frymburku a okolí byl zásadně změněn výstavbou Lipenské přehrady, kdy byla jeho část zatopena. Narodil se zde hudební skladatel Šimon Sachler a působil zde jako učitel skladatel Jan Nepomuk Vojtěch Maxant. Rád zde pobýval spisovatel a básník Adalbert Stifter.¹¹⁶

39 Frymburk, jaro 1957, léto 1958, podzim 1958, jaro 1959 (soukromá sbírka)

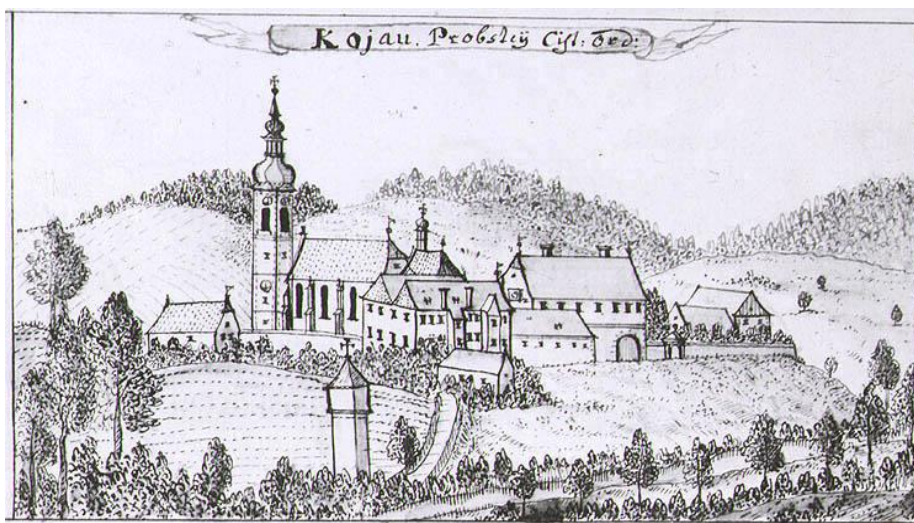
3.5.9 LIPNO NAD VLTAVOU

Obec leží 20 km jižně od Českého Krumlova. První zmínka o osadě Lipno pochází z roku 1530, kdy patřila jako jedna z mnoha poddanských vsí Vyšebrodskému klášteru. V přístavišti zde kotvily vory, které připlouvaly po Vltavě ze Šumavy. Pod Lipnem byla Vltava až do Vyššího Bodu nesplavná, proto bylo nutné vory na Lipně rozebrat a povozy převézt do Vyššího Brodu. V 50. letech 20. století byla započata stavba přehrady, která v té době neměla v Evropě obdoby. Samotná stavba vznikla ze snahy lidí čelit ničivé síle vody, ale zároveň ji využít ke svému prospěchu. Nádrž má délku 44 km a maximální šířku

¹¹⁶SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-29-62007 s. 141 - 42

16 km. Pojme 309 milionů kubíků vody, její rozloha je 4 870 ha a je tedy největší umělou vodní plochou v České republice. Přehradní hráz je 296 metrů dlouhá a 25 metrů vysoká. Přehrada je součástí vltavské kaskády a její nadmořská výška je 726 m. n. m. Původní osada Lipno byla zatopena a místo ní bylo postaveno nové letoviště Lipno nad Vltavou. Mimo jiné bylo zatopeno přes 700 různých objektů, dva hřbitovy a gotický kostel v Dolní Vltavici. Dnes je celá oblast lipenského jezera určena k letní i zimní rekreaci.¹¹⁷

3.5.10 KÁJOV

40Friedrich Bernard Werner, veduta Kájova, polovina 18. století
(encyklopedie.ckrumlov.cz, 4. 7. 2012)

Obec leží 4 kilometry západně od Českého Krumlova. Dle archeologických nálezů byla osídlena již v době bronzové. Církevní spisy dokládají, že v místě kostela bylo pohanské obětiště. V 10. století zde měl svou misií svatý Wolfgang, jehož otisk nohy se prý dochoval na nedaleké skále. Již roku 973 zde stával dřevěný kostelík. Později ho nahradila kaple Zesnutí Panny Marie. Další románský kostel byl zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie a vznikl ve 2. polovině 13. století. Je ukázkou vrcholné jihočeské pozdní gotiky. Hlavní oltář byl podle legendy postaven v místě pramene s léčivou vodou a jeho součástí se stala socha Madony z konce 15. století, která byla a je i v současnosti uctívána jako zázračná Panna Marie Kájovská. Cisterciáci ze zlatokorunského kláštera tento mariánský kult podporovali a Kájov se tak již ve středověku stal významným poutním místem, kterým je doposud. Název obce zřejmě pochází od slova „kátí se“. Když byl roku 1785 zrušen

¹¹⁷SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-29-6. s. 163 - 165

zlatokorunský klášter, připadla osada ke schwarzenberskému panství v Českém Krumlově.¹¹⁸

3.5.11 HOŘICE NA ŠUMAVĚ

Městečko leží 11 kilometrů jihozápadně od Českého Krumlova. V polovině 13. století místem procházela významná obchodní stezka a v rámci kolonizování této cesty vznikly i Hořice. Sloužily jako panské sídlo rodu Vítkovců, v letech 1273 – 1281 patřily Jindřichovi z Kosové Hory a poté Závěšovi z Falkenštejna. Po jeho smrti roku 1290 přešly do majetku jeho bratra Vítka z Krumlova a poté je koupil klášter Vyšší Brod. V 15. a 16. století platilo městečko za vyhlášené středisko řemesel a rušného života. Roku 1619 hrabě Karel Bonaventura Buquoy potvrdil městečku privilegium vařit pivo. Za třicetileté války bylo silně zpustošeno Švédy a tak opat Jiří rozmnožil řadu privilegií, například povolil těžbu dříví v klášterních lesích. Koncem 18. století se zde těžila zlatá ruda a to až do doby než byly doly zatopeny. Významná je zde tradice pašijových her, která sahá až do 13. století, kdy zde byly prvně uvedeny mnichy z kláštera Vyšší Brod. Až do roku 1840 se hrálo v sálech místních hospod. V roce 1893 bylo postaveno divadlo a v prvních dvou letech shlédlo hry na 80 000 diváků. Mezi hosty těchto her byli často i členové císařské rodiny či členové jiných významných šlechtických rodů. Budova divadla i s veškerými rekvizitami byla v 60 letech 20. století kompletně zbořena a zničena. Tradice her byla obnovena až po roce 1989.¹¹⁹

Historicky nejvýznamnější stavbou je zde kostel svaté Kateřiny, postavený pravděpodobně na místě starší pozdně románské stavby. Presbytář byl vystavěn do roku 1487, loď je mladší. Na náměstí stojí kašna z 18. století se sochou Jana Nepomuckého, unikátní kamenný pranýř z roku 1549 a dvě kamenné mísy na odměřování obilí.¹²⁰

3.5.12 ROŽMBERK NAD VLTAVOU

Městečko s hradem leží 17 km jihovýchodně od Českého Krumlova. Původní osada byla založena v 1. polovině 13. století. Ležela na obchodní cestě vedoucí z Českého Krumlova

¹¹⁸PODHOLA, Roman. *Výlety za zajímavostmi Českokrumlovská*. Česká Krumlov: Roman Podhola vlastním nákladem, 2003. s. 70 - 72

¹¹⁹PODHOLA, Roman. 2003. s. 55 - 58

¹²⁰ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. *Šumava: příroda - historie - život*. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9. s. 426

do Lince a dále na jih. Historie městečka je spjata s významným šlechtickým rodem Rožmberků, kteří osídlili město a okolí a celému kraji přinesli prosperitu. O tom svědčí statut města, který byl Rožmberku udělen v roce 1362. První zmínka o hradu je z roku 1250. Byl patrně založen nedlouho předtím členem jedné z větví Vítkovců Vokem, synem Vítky z Prčic. Ten začal používat přídomek „z Rožmberka“ až v roce 1250.¹²¹

August Sedláček napsal: „Málo jest v Čechách hradů, kteří se Rožmberku krásnou svou polohou a starověkým rázem svým vyrovnají. Jest tato kolébka rodu mocného, který po králi první v zemi slovo míval. Veliká jeho prostrannost, kdysi dva hrady a dvůr poplužný v sobě zavírajíc, poukazuje na způsob dávnověkého opevnování, u našich předkův od nepaměti užívaného, ale stavení na něm znázorňují nám všechny slohy a způsoby stavitelské. A tak jest Rožmberk obrazem sídla bohatýrského, jako by byl od dob Krokových až po tuto dobu stále a znenáhla přeměňován....“¹²²

41Jakobínka,zivahistorie.eu, 4. 7. 2012 Po vymření českokrumlovských Vítkovců roku 1302 přenesli Rožmberkové své hlavní sídlo do Českého Krumlova a význam hradu částečně poklesl. Přesto byl neustále rozšiřován, bylo vylepšováno jeho opevnění a pod starým „horním“ hradem byl za Jindřichova syna Petra po roce 1310 vybudován „dolní“ hrad. Oba hrady byly spojeny padacím mostem. Během 15. století byl dán hrad několikrát do zástavy a od roku 1477 až 1597 byl opět v majetku pánů z Rožmberka. V uvedeném roce odevzdal Petr Vok hrad a panství Rožmberk svému synovci Janu Zrinskému. Po jeho smrti přešel hrad do rukou Švamberků. Po zabavení majetku pánů ze Švamberka za účast na povstání českých stavů v roce 1620 věnoval Ferdinand II. na úhradu poskytnutých půjček a za věrné služby celé panství generálu Karlu Bonaventurovi Buquoyovi. Buquoyové hrad vlastnili až do roku 1945.¹²³

¹²¹PODHOLA, Roman. *Výlety za zajímavostmi Českokrumlovska*. Česká Krumlov: Roman Podhola vlastním nákladem, 2003. s. 138

¹²²SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl III: Budějovsko*. 3. vyd. Praha: Argo s r. o., 1994. ISBN 80-85794-27-6. s. 98

¹²³ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972 s. 142

Jeho původní raně gotická část - tzv. Horní hrad ze 13. stol. po požáru v roce 1522 již nebyl dále udržován. Zachovala se z něj pouze kruhová věž Jakobínka a několik krakorců z někdejšího opevnění. Dnešní jádro tvoří tzv. Dolní hrad, vystavěný jako zmenšenina českokrumlovského zámku. Později byl často přestavován. Nejdříve ve slohu gotickém, počátkem 16. století ve slohu renesančním a v 19. stol opět ve slohu novogotickém. Na místě původního horního hradu stojí tzv. Nový zámek – obytná budova z 19. století, která je veřejnosti nepřístupná a v současné době slouží jako rekreační zařízení.

Městu v podhradí dominuje trojlodní děkanský kostel Panny Marie. Postaven byl v raně gotickém slohu před rokem 1270, ze kterého je o něm první zmínka. Pozdně gotická stavba z 2. poloviny 15. století je postavena na starších základech. Na náměstí poblíž kostela se nachází socha svatého Jana Nepomuckého z roku 1792 a kašna z roku 1864. Několik domů ve městě má středověké jádro, například radnice, č. p. 74, kde je vnitřní část z 15. století, ale průčelí bylo dostavěno až ve století 19.¹²⁴

K hradu Rožmberku nad Vltavou se váže několik pověstí o bílé paní v Čechách, Perchtě z Rožmberka. V současné době je Rožmberk jedním z nejvyhledávanějších turisticky atraktivních míst českokrumlovského okresu a je vyhledávaným centrem vodáctví.

42 Rožmberk, Čechy, II. díl Vltava, kol. autorů, s. 123

¹²⁴KLIMEK, Hynek. *Neznámé Čechy: Šumava - Českokrumlovsko*. Praha: Regia, 2011. ISBN 978-80-87531-00-6. s. 166

3.5.13 VYŠŠÍ BROD

43 Vyšší Brod, historický plán areálu kláštera (encyklopedie.ckrumlov.cz. 4. 7. 2012)

Vyšebrodským průsmykem procházela už velmi stará šumavská stezka, možná nejstarší v jižních Čechách. Právě tudy přicházeli už ve 3. století do země Bójů římscí obchodníci a po stejné stezce chodíval na trh do Lince germánský kmen Markomanů. Tuto trasu pak už využívali i Slované. V letech 1198 – 1215 nesla označení soumarská silnice. Osada Vyšší Brod vznikla u brodu přes Vltavu ještě před založením kláštera a měla plnit strážní funkci při ochraně této stezky. Roku 1528 povýšil osadu na městečko Jan z Rožmberka. Historických staveb se vzhledem k četným požárům dochovalo velmi málo.¹²⁵

3.5.13.1 Klášter

Při stezce pak u důležitého brodu na Vltavě, vzdáleného hodinu jízdy na koni od hradu Rožmberk, založil roku 1259 Vok z Rožmberka cisterciácký klášter, čímž pokračoval v započaté královské kolonizaci mimo jiné i na horní Vltavě. O důvodu jeho založení vypráví legenda. Vok chtěl navštívit kapličku sv. Anny stávající na místě dnešního klášterního hřbitova. Řeka však byla rozvodněná a Vok v ní téměř utonul. Tehdy slíbil, že když vyvázne živý, postaví na místě kapličky klášter.

¹²⁵SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-29-6. s. 148

V kronice města je ale tato legenda vyvrácena. „ *O kapli svaté Anny je zmínka až v roce 1345. Proto slib Voka z Rožberka nebyl učiněn v nebezpečí života na rozvodněné Vltavě, nýbrž roku 1257, dne 25. srpna, když se Vok po porážce krále Otakara u Muhlsdorfu na Innu při útěku zřítíl z mostu přes Inn a dostal se do smrtelného nebezpečí.*“¹²⁶ Založení kláštera Vyšší Brod je dobře zdokumentováno díky mnoha zachovaným listinám. V potvrzovací listině se objevil i rozsah darovaného území kláštera. Tím byla poprvé ustálena hranice Čech a Rakouska. V této době tu již stávala malá tržní osada stejného jména, jejíž původní název byl Hohenfurt, poté byl název přeložen do latiny – AltumVodum a český název se poprvé objevuje v roce 1394.¹²⁷

3.5.13.2 Historie obyvatel kláštera

Kláster měl již od svých počátků zcela zásadní význam pro kulturní i hospodářský rozvoj regionu. Prvních dvanáct mnichů sem přišlo z rakouského kláštera Wilhering. Měli za úkol pomáhat povozníkům a udržovat brod v pořádku. Klášter byl Rožberky průběžně vybaven velkým pozemkovým majetkem. Po jejich vymření se tak stal zcela finančně nezávislým na nových pánech. Do roku 1290 byl dostavěn závěr kostela a kapitulní síň, do poloviny 14. století byla vybudována kvadratura a kostel. Dochovaný urbář, nejstarší v Čechách, dosvědčuje, že klášter dosahoval na konci 14. století významných hospodářských úspěchů. (Pozn. urbář – vnitřní evidenční pomůcka, která registrovala skutečný rozsah klášterního majetku. U jednotlivých položek je uvedena jejich lánová výměra, jaké dávky sýrů a vajec mají být odváděny z každého lánu...). Od toho se odvíjela i vysoká kulturní úroveň. Vznikaly zde velmi významné liturgické rukopisy, probíhala nákladná výzdoba klášterního kostela.

V roce 1347 je poprvé zmíněn klášterní špitál. V roce 1422 musel klášter odolávat nájezdu husitských vojsk, díky dobrému opevnění odolal, ale byl vypálen kostel, který byl v průběhu 15. století obnoven.¹²⁸ V 16. století klášteru patřilo 105 vesnic s 900 poddanými, vlastnil rozsáhlý velkostatek a měl správu u 12 far. Po třicetileté válce v polovině 17. století, v níž se klášter velmi zadlužil, se řeholní kněží starali o své inkorporované (přičleněné) fary, čímž bylo mj. zajištěno živobytí určitému počtu mnichů.

¹²⁶*Kronika: kronika města Vyšší Brod*, překlad německého originálu z roku 1878, vydalo Vyšebrodské sdružení historické roku 1994, 3. vydání, nestránkováno

¹²⁷SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-29-6. s. 149 - 150

¹²⁸Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_klasvb.xml (10. 7. 2012)

Ke konci 17. století však musel klášter hájit obsazování těchto far, protože v té době velmi vzrostl počet světských kněží. I klášter dosáhl neobvykle vysokého stavu členů (58 mnichů). V této době se vymanil z patronátu krumlovského panství.

Za reforem císaře Josefa II. v roce 1786 byl tehdejší opat sesazen a bylo zakázáno přijímání noviců. V roce 1789 byl klášter obnoven, ale za cenu ztráty mnohých členů i majetku. Jeho úpadek nastal až s rozkladem feudálního zřízení v 19. století. Úplnou zkázu pro klášter znamenalo období po II. světové válce, kdy byli zdejší mniši nařčeni z kolaborace a prodávání státního kulturního bohatství. Na základě tohoto obvinění byl klášter zrušen a celý majetek řádu byl zabaven státem.¹²⁹

Klášterní budovy za dobu totality velice zchátraly a neodborné přestavby zasáhly do architektonické podoby. V roce 1990 byl klášter vrácen do rukou cisterciáckého řádu. V současné době zde žije komunita cisterciáků, kteří klášter postupně rekonstruují.

Pro veřejnost je přístupný kostel, knihovna, křížová chodba, obrazárna a kapitulní síň. V budově bývalého opatství dnes sídlí poštovní muzeum. V obrazárně je možno vidět celou řadu významných děl, např. Smrt Panny Marie z Vyššího Brodu, Ukřižování z Vyššího Brodu, obrazy Petra Brandla a další.

3.5.13.3 Kostel Nanebevzetí Panny Marie

44 Klášter Vyšší Brod, celkový pohled (encyklopedie.ckrumlov.cz, 4. 7. 2012)

¹²⁹ Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie/Sekularizace-na-konci-18-stoleti-a-nasledne-statni-cirkevnictv> (23. 8. 2012)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie vznikl postupně. Dřevěné provizorium nahradil v roce 1290 kamenný kostel (v té době stál pouze presbytář a část ambitu). Bazilikální trojlodí bylo vystavěno v letech 1360 - 1380. Zařízení klášterního kostela je převážně barokní a historizující. Součástí středověkého interiéru byl pověstný cyklus devíti desek s pašijovými náměty od Mistra vyšebrodského oltáře z doby před rokem 1350. V současné době je celý cyklus uložen v Národní galerii v Praze. V boční kapli se nachází obraz Madony vyšebrodské z doby kolem roku 1420. Hlavní oltář pochází z let 1644 – 1646. Zdobí ho sochy svatého Roberta a svatého Benedikta. V kostele visela na zdi vedle sakristie velká tabule s krátkými zprávami o pánech z Rožmberka až do konce 17. století, pak byla bohužel odstraněna.¹³⁰ Dále se zde nachází náhrobní deska Petra Voka z Rožmberka s tzv. Rožmberským jezdcem, zhotovená roku 1611 a monumentální obraz Zachránění Voka z Rožmberka z rozbořené Vltavy od J. Hellicha z roku 1840.

3.5.13.4 Klášterní knihovna

Latinské přísloví říká: „*Clastrum sine armarieest quasi castrum sine armamentari*“, což v překladu znamená, „klášter bez knihovny je jako hrad bez výzbroje“.

45Dobový pohled do klášterního skriptória, zdroj: Toulky českou minulostí II, Petr Hora, 1991, ISBN - 80 - 208 - 0111 - 1, s. 76

Klášterní knihovna je se svými 70 000 svazky ve 40 jazycích třetí největší knihovnou v České republice. Základem dnešní velkolepé cisterciácké knihovny se stala původní příruční knihovna čítající 77 svazků, kterou přineslo v roce 1259 prvních dvanáct mnichů

¹³⁰*Kronika: kronika města Vyšší Brod*, překlad německého originálu z roku 1878, vydalo Vyšebrodské sdružení historické roku 1994, 3. vydání, nestránkováno

z kláštera ve Wilheringu. Postupně bylo získáno opisováním, dary nebo koupí dalších 128 pergamenových rukopisů, které dnes tvoří ucelený soubor.

Nejstarší jsou čtyři pergamenové Listy svatého Pavla z 8. století. Další nejméně tři ručně psané knihy na pergamenu patří do století 10. V roce 1282 byla na 207 pergamenových listech napsána kniha *Missale Cisterciencie*, ve které je citát ze zakládající listiny kláštera, vydané Vokem z Rožmberka. Ze 14. století pochází další významné dílo – pergamenový originál *Decretum Gratiani* s krásnými iluminovanými miniaturami na zlatém podkladě. Další knihy byly zakoupeny například z daru Václava II.¹³¹

Písaři měli pro svou práci vyhrazenou zvláštní místnost s psacími pulty, tzv. *scriptoria*. Jednotlivé řádky a sloupce si naznačovali olůvkem a velikost řádků a sloupců odměřovali kružítkem. Psali husím brkem, který namáčeli do kalamáře z kravského rohu a kromě tmavých inkoustů používali i inkousty barevné, zejména červené a zlaté. Chybné písmeno vyškrabávali ostrým nožičkem. Zhotovení celé knihy bylo velice zdlouhavé. Práce na jedné stránce trvala i celý den a tak napsání či opsání knihy trvalo celé měsíce, někdy i roky. Po písaři pracoval na knize malíř, který měl pro své obrázky v knize vynechaná místa. Rukopisné knihy, tzv. *manuscripty*, byly psány většinou latinsky. Práce písařů byla tak významná, že v době kdy bylo dobré denní světlo, byli osvobozeni od pravidelných bohoslužeb.¹³²

3.5.13.5 Nekropole Rožmberků

Na přání zakladatele Voka z Rožmberka se vyšebrodský klášter stal rodovým klášteřem a tím i jeho nekropolí. Postupně bylo do rožmberské hrobky pochováno deset generací tohoto významného rodu. Hrobka Rožmberků pod presbytářem byla dokončena teprve za Petra z Rožmberka (+ 1347), a tak není známo přesné místo, kde je pochován zakladatel kláštera Vok z Rožmberka, ani popravený Závíš z Falkenštejna. V kronice města Vyšší Brod se uvádí, že Vok z Rožmberka je pochován v klášteře, Závíš v kapitule. Jako první byla do právě dokončené hrobky v roce 1307 pohřbena manželka Jindřicha I., Eliška Rožmberská. Posledním pochovaným byl Petr Vok z Rožmberka v roce 1611.¹³³

¹³¹ Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_knihvb.xml (12. 6. 2012)

¹³² SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-29-6. s. 163

¹³³ *Kronika: kronika města Vyšší Brod*, překlad německého originálu z roku 1878, vydalo Vyšebrodské sdružení historické roku 1994, 3. vydání, nestránkováno

Dle legendy Bohuslava Balbína měli pochovaní Rožmberkové sedět kolem honosného stolu na zlatých trůnech. Tuto legendu vyvrátil archeologický průzkum hrobky v roce 2009. Hrobka byla otevřena poprvé po 400 letech. Odborníci pracovali v klášterním kostele nedestruktivním způsobem. Do krypty se neprobouřali, ale do klenby pod presbytářem vyvrtali třicentimetrový otvor, kterým spustili sondu s kamerou. Objevená dutina pohřební komory má obdélníkový tvar 535 x 240 centimetrů. Ostatky členů slavného rodu zde spočívají v dřevěných rakvích a ve dvou cínových sarkofázích. V jednom ze sarkofágů spočívá poslední Rožmberk Petr Vok, o čemž svědčí latinský nápis se jménem a obrácený erb na jeho víku, jež svědčí o vymření rodu. Práce archeologů přinesla i několik zajímavostí. Například na rakvi Petra Voka je datum úmrtí 5. 11. 1611, zatímco všechny dosavadní prameny uvádějí datum úmrtí o den později. Ve druhém sarkofágu by mohla být pochována Vokova manželka Kateřina z Ludanic, ale nelze to prokázat vzhledem k vysokým nánosům. Průzkum také potvrdil, že v kapitulní síni není pochován Závíš z Falkenštejna a tak místo jeho posledního odpočinku zůstává záhadou.¹³⁴

3.5.13.6 Další významné vyšebrodské stavby

Radnice byla založena roku 1525, opravena byla roku 1725 a v roce 1883 byla přestavěna podle Františka Karla v historizujícím stylu. Městský chudobinec stál na jižní straně náměstí a byl vystavěn koncem 15. století. Děkanský kostel svatého Bartoloměje byl založen současně s klášterem. Za husitských válek byl zničen, v 16. století a dále v roce 1715 byl opraven. Kaple svatého Josefa (původně svaté Alžběty) byla založena roku 1347 společně se špitálem. Roku 1785 byla kaple zrušena a proměněna v sýpku. V roce 1816 tehdejší opat opět kapli obnovil. Ve vzdálenosti dvou kilometrů od města se nachází neorománská kaple „Maria Rast“, která byla postavena dle návrhu Františka Karla.¹³⁵

3.5.14 ZÁTOŇ

Bývalá farní ves je součástí obce Větrní a leží 9 kilometrů jižně od Českého Krumlova. Zátoň vznikla na Linecké stezce. Již v letech 1037 až 1055 u zdejšího brodu stávala románská kaple svatého Křtitele. Na jejích zbytcích stojí základy sakristie dnešního kostela. Je pravděpodobné, že toto místo bylo již tehdy osídleno. Jedná se tedy o jednu

¹³⁴ Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/jsou-v-rakvich-ne-u-stolu-podivejte-se-po-400-letech-do-krypty-rozemberku-1z1-/zahranicni.aspx?c=A091203_082640_vedatech_jw (25. 10 2012)

¹³⁵ ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9. s. 432 - 433

z nejstarších vesnic na Českokrumlovsku. V polovině 11. století pak daroval kníže Břetislav benediktínskému klášteru v Ostrově místní hvozd jménem Zátoň - Ottau. Jeho řeholníci měli spravovat zdejší kostelík a střežit zdejší brod. Postupem času mniši vykáceli část lesa a ještě před rokem 1310 tu postavili malý klášter s proboštvím. Od roku 1430 se stala Zátoň poddanskou vesnicí města Krumlov. Roku 1491 byl klášter zrušen a zůstala jen fara. Zdejší farář zde provozoval hostinec „V zátoni“, který fungoval až do roku 1679. Původní kaple svatého Jana Křtitele byla roku 1310 přestavěna na větší gotický kostel, který patřil zdejšímu klášteru. Do současné podoby byl kostel přestavěn v roce 1510.¹³⁶

3.5.15 LOUČOVICE

Obec se nachází 30 kilometrů jižně od Českého Krumlova. Byla založena Rožmberky. První písemná zmínka o obci je z roku 1361, kdy se uvádí jako majetek vyšebrodského kláštera. Klášter ji zřejmě získal darem od pánů z Rožmberka. Ve stejné době zde Oldřich z Rožmberka vystavěl kapli svatého Děpolta. Na druhém břehu Vltavy v té době již stál kostelík svatého Prokopa. Ten byl postaven v roce 1250. Prý jej postavili mniši ze zátoňské fary. Jiné prameny kapli ale zmiňují až roku 1310, další zase, že byla postavena společně se sousední kaplí svatého Děpolta roku 1361. Doložena je až přestavba v 16. století. Z té doby se dochovaly gotické kružby v oknech. Kaple svatého Děpolta byla později zasvěcena svatému Oldřichovi. V 16. století byla přestavěna v pozdně gotickém stylu. V roce 1420 husité vypálili klášter ve Vyšším Brodě a sním i Loučovice. Obec byla obnovena až po třicetileté válce.¹³⁷

Výrazným mezníkem byl vznik Porákovy papírny v roce 1885. Od té doby byly Loučovice významným průmyslovým místem regionu. Většina obyvatel obce byla německé národnosti a po druhé světové válce byla odsunuta. Obec byla dosídlena převážně rumunskými reemigranty, Slováky a tzv. volyňskými Čechy.

¹³⁶PODHOLA, Roman. *Výlety za zajímavostmi Českokrumlovska*. Česká Krumlov: Roman Podhola vlastním nákladem, 2003. s. 190 - 192

¹³⁷PODHOLA, Roman. 2003 s. 98

3.6 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI ČESKOKRUMLOVSKÉHO REGIONU

3.6.1 ADALBERT STIFTER (1805 – 1868)

46 Adalbert Stifter, portrét
(encyklopedie.ckrumlov.cz, 7. 7. 2012)

Narodil se v Horní Plané 23. října roku 1805. Stal se nejvýraznější tvůrčí postavou, která se zasloužila o to, že se Šumava dostala do povědomí čtenářů. Vyrůstal v rodině tkalce a obchodníka se lnem ve venkovském prostředí, které spolu s rodinou ovlivnilo jeho další život a literární tvorbu. Po předčasné otcově smrti odešel ve třinácti letech studovat na gymnázium do Rakouska. Poté se chtěl věnovat studiu práv, ale nakonec se rozhodl pro studium přírodních věd. K závěrečným zkouškám se ale nedostal. Stal se tedy vychovatelem v několika zámožných vídeňských rodinách.

Ve volném čase se věnoval krajinomalbě a probouzejícím se literárním zájmům. Poprvé publikoval v roce 1840 a rázem si získal sympatie široké veřejnosti. V této době napsal řadu povídek. V roce 1850 byl v Linci jmenován inspektorem obecných škol pro Horní Rakousko, v roce 1865 byl penzionován. Zemřel 28. ledna 1868 v Linci. Skladba jeho literární činnosti je velice pestrá a zahrnuje verše, povídky, vyprávění, romány, eseje, kritiky a jiné. Dílo se vyznačuje krásnou básnickou řečí, líčením krajiny, podrobnými popisy obyčejných věcí. Pro tyto hodnoty se mu dostalo uznání téměř v celém světě. Historický román Vítek (Witiko) věnoval autor českému národu a pojednává o zakladateli slavného rodu Vítkovců. Román se dočkal velké obliby u českých čtenářů. Pamětní deska tohoto významného autora se nachází na náměstí ve Frymburku.¹³⁸ V jeho rodném domě v Horní Plané je muzeum.

¹³⁸ ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9. s. 507

3.6.2 BOHUSLAV BALBÍN (1621 – 1688)

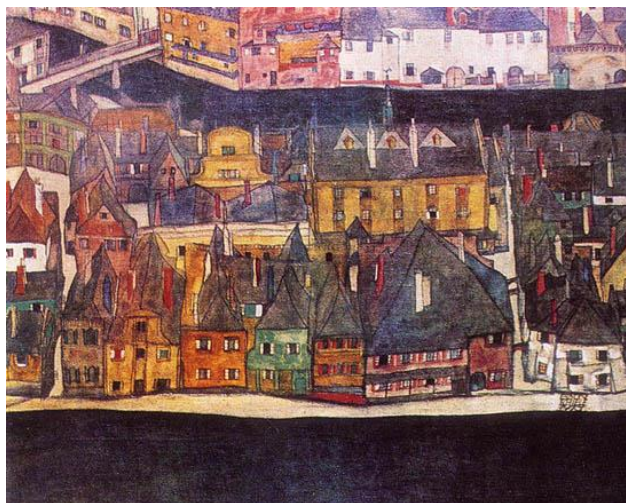
Pocházel z nezámožné měšťanské katolické rodiny. Vzdělání získal většinou v jezuitských školách a záhy také vstoupil do jezuitského řádu. Složil řeholní slib a během života prošel mnoha místy České země. Zkoumal četné archivy a knihovny a později toho využil při psaní historických prací. V Českém Krumlově pobýval v domě v Horní ulici č. p. 154 a vyučoval zde v jezuitské koleji.¹³⁹

3.6.3 EGON SCHIELE (1890 – 1918)

Narodil se v rakouském Tulinu. Jeho matka se jmenovala Soukupová a pocházela z Českého Krumlova. Její rodný dům se nachází na Parkánu, č. p. 111. Sám malíř pobýval v Krumlově v letech 1907 – 1917. Namaloval zde cyklus obrazů „Mrtvé město“. Až do současnosti se dochoval jeho výtvarný ateliér na Plešivci č. p. 343. V roce 1918 zemřel na španělskou chřipku ve 28 letech. Přesto po něm zůstala rozsáhlá sbírka 250 obrazů a 2000 kreseb. V současnosti jeho dílo prezentuje Egon Schiele Art Centrum v Českém Krumlově v Široké ulici.¹⁴⁰

47 Egon Schiele, portrét
(encyklopedie.ckrumlov.cz,
8. 7. 2012)

48 Egon Schiele, Černé město, akvarel
(encyklopedie.ckrumlov.cz, 8. 7. 2012)

¹³⁹ ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9.2003 s. 500

¹⁴⁰ Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/osobno_egosch.xml

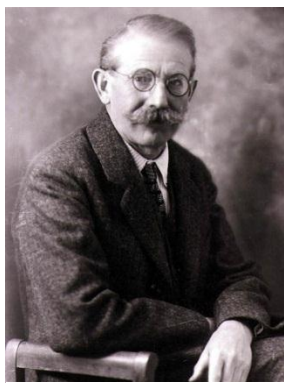
3.6.4 JIŘÍ MAŘÁNEK (1891 – 1959)

Jeho nejznámější dílo „Rožmberská trilogie“ patří k nejčtenějším knihám s rožmberskou tematikou. V „Romanci o Závišovi“ vytvořil literární portrét Záviše z Falkenštejna, následuje druhý díl „Petr kající“ a trilogii uzavírá „Barbar Vok“, kde s určitými nepřesnostmi zachytil život Petra Voka z Rožmberka. Mařánek pobýval v Českém Krumlově v ulici Parkán č. p. 112, kde čerpal inspiraci pro svá díla.¹⁴¹

3.6.5 ARNOŠT PORÁK (1849 - 1918)

Českoněmecký podnikatel se narodil v obci Josefov u Náchoda. Patřil k nejvýznamnějším podnikatelům regionu. Po studiích získával zkušenosti v USA. Zde se seznámil s technologií zpracování dřeva na celulózu. Tyto zkušenosti pak bohatě zúročil v následujících letech. Roku 1884 zavítal do Loučovic, kde ho nadchla síla toku Vltavy a dostatek dřeva v okolí. Nechal inženýrem Františkem Karlem z Vyššího Brodu vypracovat návrh na stavbu papírny. Na velkolepé stavbě pracovalo téměř tisíc dělníků. V roce 1886 byl v papírně zahájen provoz. Papírna v té době patřila mezi největší papírenské podniky v celém Rakousku – Uhersku. V letech 1909 – 1911 nechal Porák pro potřeby podniku postavit elektrifikovanou železnici z Rybníka do Lipna nad Vltavou. Pro své zaměstnance vybudoval domy, knihovnu a zdravotnické zařízení. Mimo jiné provozoval i těžbu grafitu v okolí Českého Krumlova. Významně se zasloužil o rozvoj zaměstnanosti v regionu.¹⁴²

3.6.6 JOSEF SEIDL (1859 – 1835)

49. Josef Seidel, portrét .
(encyklopedie.ckrumlov
.cz, 7. 7. 2012)

Byl významný portrétní a krajinářský fotograf. Narodil se v chudé rodině. Vyučil se fotografem a zkušenosti sbíral po celém Rakousku – Uhersku. Velmi brzy se stal vyhlášeným fotografem. Ve svém vrcholném období se začal věnovat fotografování Českého Krumlova a vesnic a městeček v okolí. Fotografoval i Novohradské hory a Šumavu. Ve srovnání s ostatními fotografy vynikaly jeho práce velmi vysokou kvalitou. Neustále experimentoval, vytvářel panoramatické fotografie a od roku 1910

¹⁴¹ Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/en/osobno_jirmar.xml (21. 9. 2012)

¹⁴² Dostupné z: <http://www.lipno.cz/osobnosti-regionu/arnost-porak> (21. 9. 2012)

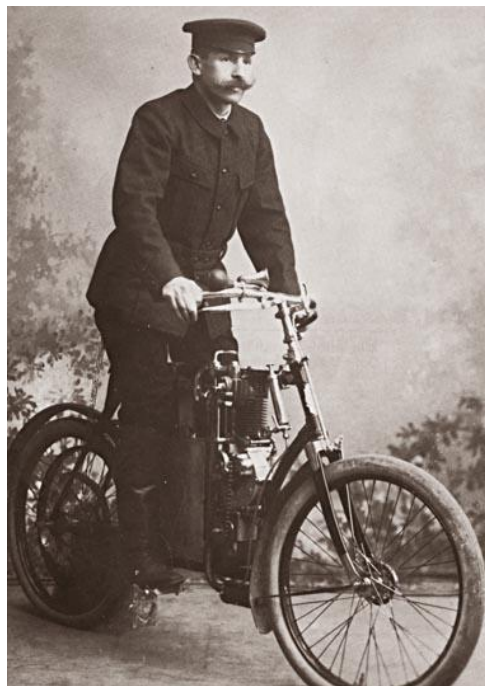
tvořil barevné fotografie. Seidl tato díla vydával na pohlednicích. Snaha zachytit krajinu vždy a všude ho vedla k používání „bicyklu“ a lyží a tím se stal průkopníkem cyklistiky a lyžování. V práci Josefa Seidla pokračoval úspěšně i jeho syn František až do doby, kdy byl jejich ateliér zabrán komunisty. Dům „fotografa Šumavy“ v Linecké ulici je unikátní technickou a kulturní památkou. Zachovalo se zde celé původní vybavení včetně vybaveného ateliéru a jedinečného souboru dobových snímků. Tento vzácný archiv je opatřen podrobnou dokumentací, např. adresami, účty a seznamy. Dnes slouží jako muzeum, které se díky vysoké autentičnosti a komplexnosti řadí ke světovým unikátům.¹⁴³

50 Český Krumlov, náměstí, 1905 autor: Josef Seidel

52 Ulička v Českém Krumlově, autor: Josef Seidel

51 Josef Seidel na motocyklu autor: Josef Seidel

¹⁴³ ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9. s. 484

4 DIDAKTICKÉ ZPRACOVÁNÍ TÉMATU

Vlastivěda je součástí vyučovací oblasti Člověk a jeho svět, která se vyučuje pouze na 1. stupni základního vzdělávání. Vzdělávací obsah celé této oblasti je realizován v těchto ročnících a předmětech. V 1. – 3. ročníku je to předmět prvouka a ve 4. a 5. ročníku jsou to předměty přírodověda a vlastivěda.

4.1 CHARAKTERISTIKA VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU VLASTIVĚDA

Žáci se učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, obci, společnosti. Seznamují se se základními právy a povinnostmi, ale i s problémy, které provázejí soužití lidí. Poznávají, jak se lidé sdružují, baví a jakou vytvářejí kulturu.

Učí se orientovat v dějinách a čase. Snahou je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země, probudit v nich kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi a k zemím EU.

Žáci se učí orientovat v terénu, pracovat s mapami, používat získané vědomosti v praktických situacích. Poznávají oblasti České republiky, jejich zeměpisnou tvářnost, přírodní podmínky, významná města, místa památky.

Vlastivědě jsou věnovány ve 4. i 5. ročníku dvě hodiny týdně.

Hlavními **výchovnými vzdělávacími strategiemi jsou** kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní.

K očekávaným výstupům týkající se regionální historie patří tyto:

Žák určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu.

Vyhledává typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického.

Pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy, rozeznává současné a minulé.

Orientuje se v hlavních reáliích minulosti naší vlasti s využitím regionálních specifíků.

Vhodné **metody a formy práce** jsou: exkurze, vycházka do okolí bydliště, pozorování okolí školy, beseda, školní výlet, samostatná práce ve dvojicích, samostatná práce ve skupinách, vyhledávání informací, práce s plánkem, mapou, učebnicí a sešitem, s kronikou, křížovky a doplňovačky, audiovizuální programy, výukové programy, projektové vyučování - třídní a celoškolní,

Do vyučování se začleňují i **průřezová témata**, např. multikulturní výchova nebo osobnostní a sociální výchova.¹⁴⁴

¹⁴⁴ Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: „Per aspera ad astra“, Přes překážky ke hvězdám. ZŠ a MŠ Loučovice. 2011. Identifikátor: 600059138.

4.2 VLASTIVĚDNÁ VYCHÁZKA - PRACOVNÍ LIST

ZLATÁ KORUNA – TRÍSOV – DÍVČÍ KÁMEN

Období – konec školního roku, květen - červen

Trasa: Zlatá Koruna, Plešovice, Třisov – nádraží, Třisov – lípa, Třisov – keltské oppidum, Dívčí Kámen; dle červené turistické značky, cca 4 km

Ročník: 4., 5.

Počet dětí: 25

Učivo: opakování učiva celého školního roku i v mezipředmětových souvislostech;

Historická část – Keltové, gotický a renesanční sloh, život ve středověku, historické souvislosti - husité - vypálení zlatokorunského kláštera, doba vlády Karla IV. - založení hradu Dívčí kámen, Přemysl Otakar II. – založení zlatokorunského kláštera;

Zeměpisná část – turistické značky, určování nadmořské výšky, orientace v krajině, vodstvo – Vltava a Křemežský potok, určování světových stran, orientace na mapě a plánu hradu, pohoří Blanský les – nejvyšší hora Klet';

Přírodověda – určování a poznávání druhů rostlin, pozorování tvaru listů, povrchový lom – stavební kámen;

Matematika – porovnávání čísel, odhad obvodu stromu a výšky stavby z kamenů, výpočty;

Tělesná výchova – vytrvalostní chůze v terénu

Pracovní činnosti – stavba z kamenů

Metody a formy práce: vycházka, výklad, vyhledávání informací a jejich zapisování, práce ve skupině, kladení otázek

Žáci jsou rozděleni do 3 - 4 členných skupin. Každá skupina vyplní pracovní list. Úkoly jsou doplňovací – žák získává informace z výkladu učitele a z informačních tabulí a doplňuje je do textu a v tvůrčích úkolech žáci kreslí, staví, měří, počítají.

Vycházka:

Vlastivědné i jiné vycházky jsou velmi efektivní formou práce na 1. stupni. Jsou důležité zvláště proto, že žáci se seznamují s učivem přirozeně a aktivně. Děti jsou sice v dnešní době zahlcovány různými technickými vymoženostmi, ale mnohem větší a atraktivnější význam pro ně má, když je vezmeme do přirozeného prostředí. Pro učitele je tato forma

práce určitě náročnější na přípravu, ale pokud ji žákům nabídneme, můžeme způsobit jejich větší zájem jak o regionální historii, tak i rozvoj kladného vztahu k přírodě a k prostředí, které dobře znají. Vycházka pomáhá učiteli lépe poznat děti a zároveň upevňovat jejich vzájemný vztah.

Předpokladem úspěšné vycházky a splnění všech jejích cílů je určitě důkladná příprava učitele. Ten by měl znát nejen přesnou trasu, ale i možnosti dětí. Jejich činnost by neměla být jednotvárná. Výhodná je práce ve skupinách, protože umožňuje zapojení i těch dětí, které nemají schopnost pracovat samostatně.¹⁴⁵

Regionální učivo při vycházkách by mělo být správně začleněno do celkové koncepce učiva, aby žáci nepostrádali souvislost mezi jednotlivým učivem.

¹⁴⁵ VALIŠOVÁ, Alena a HANA KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0, s. 180

4.2.1 PRACOVNÍ LIST – VLASTIVĚDNÁ VYCHÁZKA

U KAPLIČKY

Kaplička stojí na pravém/levém břehu řeky

_____.

V její blízkosti rostou tyto druhy stromů a keřů (5):

53Kaplička u Zlaté Koruny,
autor: P. Bigasová, 25. 6. 2012

PLEŠOVICE

54Plešovice návěs, autor: P. Bigasová, 25. 6. 2012

Jaké je nejnižší a nejvyšší číslo popisné domů na zdejší návsi? _____

Pokračujeme dále po _____ značce. Ukazatel nám udává vzdálenost do cíle

_____ km. V jaké nadmořské výšce leží Plešovice? _____ Loučovice leží

670 m. n. m. O kolik metrů je to výše? _____ V blízkosti vesnice se nachází

povrchový _____, kde se těží _____.

TŘÍSOV – PAMÁTNÝ STROM

55 Památná lípa u Třísova, autor: P. Bigasová, 25. 6. 2012

Tímto stromem je (druh) _____ . Byl vysazen asi před _____ lety. V té době v Čechách vládl _____ .

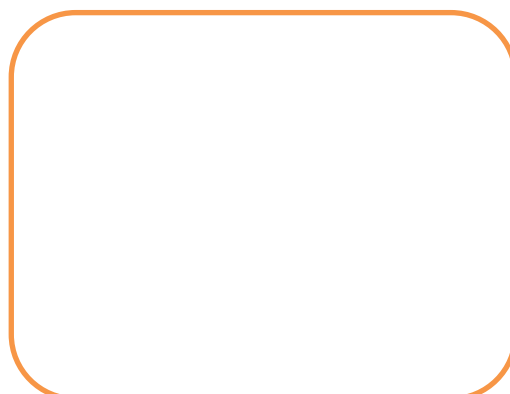
Kolik dětí je zapotřebí, aby obejmuly celý kmen? _____ Kolik je to asi metrů?

_____ Jak je tento strom vysoký? _____ Nedaleko stojí kaplička, která je zasvěcena _____ .

Nakresli tvar listu tohoto stromu:

56 Měření obvodu lípy, autor: P. Bigasová, 25. 6. 2012

ZASTÁVKA TŘISOV – KELTSKÉ OPPIDUM

57Třisov - Keltské oppidum, autor: P. Bigasová, 25. 6. 2012

Národ _____, který zde žil, se na českém území jmenoval _____.

Z té doby pochází název naší země Bohemia. Ti žili na tomto území v 2. stol. př. n. l.,

přibližně tedy před _____ lety. Postavili si zde opevněné _____, po kterém

dodnes zůstaly pouze _____ . Používali mince,

kterým se říká _____ . Z našeho území je vytlačily kmeny

_____ v roce _____.

58Model vstupní brány třisovského oppida ve Vlastivědném muzeu v Českém Krumlově, autor: P. Bigasová, 20. 3. 2012

DÍVČÍ KÁMEN

59 Dívčí Kámen, autor: P. Bigasová, 25. 6. 2012

Hrad stával na skalnatém ostrohu nad soutokem _____ a
_____. Byl postaven panovníky z rodu _____,
v době vlády _____. Stavba byla započata v roce 1349, hrad byl opuštěn
v roce 1506. Jak dlouho byl hrad obýván? _____ Kolik let uplynulo od jeho
založení? _____ V roce 1394 zde byl vězněn budoucí český král _____.
Největšího významu dosáhl hrad v letech 1451 – 1461, kdy zde pobýval Oldřich II, ten
byl otcem známé _____.

60 Vyhlídka na Dívčím Kameni, autor: P. Bigasová, 25. 6. 2012

61Nádvoří hradu Dívčí Kámen, autor: P. Bigasová, 25. 6. 2012

Na jednom z nádvoří se nachází množství kamenů. Pokus se postavit co nejvyšší věž.

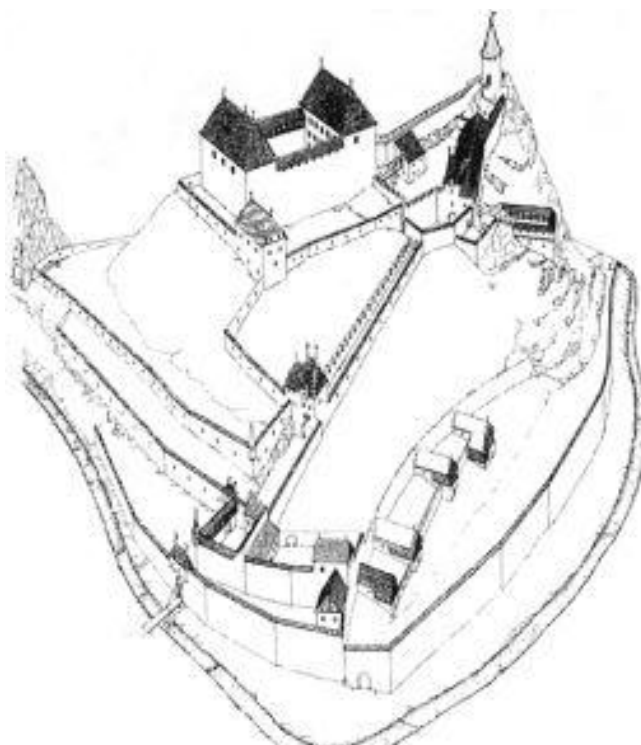
Kolik kamenů si použil? _____ Jak vysoká věž asi je? Odhadni _____

Komu se podařilo postavit nejvyšší věž? _____

Vyznač na modelu hradu:

a) kudy jsme do hradu přišli → b) kde se nachází nádvoří s kameny ○

c) kde je v současnosti dřevěný vyhlídkový ochoz- ✕

62Dívčí kámen, rekonstrukce, aotpr: palba.cz, 4. 7. 2012

ZLATÁ KORUNA

63 Klášter Zlatá Koruna, autor: P. Bigasová, 25. 6. 2012

Klášter založil _____ v roce _____. Podle legendy ho založil, protože _____

Klášter ve Vyšším Brodě byl založen v roce _____, je tedy o _____ roky mladší/starší než zlatokorunský. Klášter Zlatá Koruna je postaven v _____ a _____ slohu.

Typickými znaky slohu, který je starší, jsou např. (3)

V roce 1420 byl klášter napaden _____ a vypálen.

Na nádvoří rostou 2 zvláštní druhy lípy, _____ a _____. Na zlatokorunské návsi roste také lípa, která byla prohlášena za památný strom. Její stáří se odhaduje na _____ let a je nejstarším stromem v Blanském lese, jehož nejvyšší vrcholem je _____.

TRASA CESTY

Vyznač na mapě trasu cesty

64 Trasa výletu, autor: <http://maps.google.cz/maps>, 25. 6. 2012

4.3 ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST - ROŽMBERSKÉ VÁNOCE

„Platí-li, že vzdělání je důsledek čtení, pak platí i to, že upadá-li čtenářská gramotnost, snižuje se zákonitě i celková úroveň vzdělání.

(J. Trávníček)

V poslední době je stále důrazněji vyslovován požadavek promyšlenějšího rozvoje čtenářské gramotnosti žáků v rámci procesu vzdělávání v našich školách. Tento požadavek vyplývá z aktuálních potřeb současné společnosti, v níž právě dovednost porozumět textům v různých situacích a kontextech, vyvozovat z přečteného závěry a posuzovat texty z různých hledisek (včetně sledování autorových záměrů) je základem úspěšného života každého jednotlivého člověka a prosperity celé společnosti.¹⁴⁶

Čtenářská gramotnost znamená schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života společnosti

Zvýšení celkové úrovně čtenářské gramotnosti je komplexním cílem. Rámcový vzdělávací program byl prvním důležitým krokem, který ve svých cílech vytyčil rozvoj čtenářské gramotnosti a zároveň poskytl školám volnost ve způsobu jejich dosažení. Orientace na čtenářskou gramotnost, jak ji pojmají současné mezinárodní výzkumy, však vyžaduje výraznou změnu v dosavadních pedagogických metodách. Důležitým krokem, který by proto měly učinit školy s podporou ministerstva školství, je zlepšení orientace učitelů v moderních vyučovacích metodách a přístupech, které byly vyvinuty a jsou ve vyspělých zemích používány právě s cílem zvýšit úroveň dovedností práce s textem.¹⁴⁷

Proto jsem se rozhodla zařadit toto téma do své diplomové práce. Práci s různými texty zařazuji do vyučování často a snažím se obměňovat jak úkoly, které děti plní, tak i různé žánry. Vybraný text souvisí s tématem mé diplomové práce.

¹⁴⁶ Dostupné z: <http://www.ucitelske-listy.cz/2010/12/ctenarska-gramotnost.html> (21. 11. 2012)

¹⁴⁷ NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. *Čtenářská gramotnost ve výuce: Metodická příručka*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), 2011. ISBN 978-80-87000-99-1.

Největší vánoční slavnost se u Rožmberků odehrávala 25. prosince na počest Kristova narození. Den se považoval za tak Rožmberkové významný, že kronikáři ve svých zápisech nezapomněli ani na počasí a zvláštní přírodní úkazy. Podle patřili dávného zvyku se na Štědrý den držel půst až do východu první hvězdy, kdy se začalo nosit na stůl. I tehdy se podávaly ryby, ale stolovníci měli i vepřové, skopové a hovězí. Na mezi tabuli vladaře nesměly chybět různé druhy paštik, kuřata a samozřejmě zvěřina. Jako pravou delikatesu nabízeli sloužící zpěvné ptáky. Za výjimečnou lahůdku se považovaly medvědí tlapy, jídlo se dochucovalo cibulí, česnekem, vinným octem a exotickým kořením, zvláště šafránem, zázvorem či hřebíčkem. Zkrátka nepřišly ani bylinky, hlavně rozmarýn, šalvěj a jalovec. Každé jídlo doplňovaly žemle a chléb.

O nejvýznamnější Vánocích si u Rožmberků mohli vychutnat bohatou tabuli všichni členové dvora. Podle svého postavení si sesedli buď přímo v zámeckých komnatách, úřednických místnostech nebo čelednicích. Nejvíce lidí se sešlo na dvoře Petra Voka v roce 1592 po smrti Viléma z Rožmberka, kdy se sloučily oba dvory a ke sváteční tabuli zasedlo téměř 250 osob. Politické a diplomatické povinnosti často nedovolily, aby se o Vánocích sešli všichni členové rodiny a tak si aspoň posílali tzv. Štědrého večera, aby ukázali, že na dotyčného myslí.

Na slavnostní tabuli nechybělo ani ovoce, hlavně hrušky a jablka, a také vlašské ořechy. Bohatí Rožmberkové mohli nabídnout i ovoce exotické, pomeranče, sušené datle a tzv. řecké víno, tedy rozinky.

Pro skutečný požitek z jídla nebyla na vánoční a hostině důležitá jen chuť, ale i dokonale upravená tabule a příjemné prostředí oživené hudbou. Na stole ležel vzácný turecký koberec a na něj se kladl damaškový ubrus. Hosté měli k dispozici ubrousky (servíty), kam si stejně jako do ubrusu utírali ruce a příbory. Nad stolem zářil zlatý baldachýn se střapci. Jídlo se podávalo na stříbrných i cínových talířích, mísách z italské majoliky (druh porcelánu), tabuli zdobily pozlacené slánky a luxusní nádoby z lastur, polodrahokamů, pštrosích vajec a rohoviny. Nejvzácnější kusy dal majitel nejvlivnější do kredence naproti stolu, aby se hosté mohli při jídle kochat jejich krásou.

Pokrmu nosilo početné služebnictvo. Pážata nejdříve nabídla pokrmy hostům z podnosů, poté je postavila na stůl a stolovníci si již nabírali sami. Maso krájeli tzv. kráječi, kosti se odkládaly na okraj talíře nebo se házely psům. Po každém jídle přistupoval k hostům sluha a poléval jim ruce vodou. Po umytí ji šlechtické chytal do tzv. lavaba, umělecky

zhotoveného umyvadla. Na rožmberském dvoře se již používal celý příbor. Do konce 16. století jej tvořil jen nůž a lžíce, ale v této době se připojila i dvozubá rody vidlička. Příbory byly obvykle originálními kusy ze stříbra nebo slonové kosti, krásně zdobené reliéfy postav, květin a rostlin. Měly velmi osobní charakter, takže si mnozí šlechtici přinášeli na hostiny své vlastní.¹⁴⁸

1. Celý článek si pozorně přečti.

2. Vymysli název článku.

3. Najdi tzv. vetřelce, podtrhni je a vypiš.

4. Jaký den slavili Rožmberkové Štědrý večer?

5. Kdy slavíme Štědrý večer v současnosti?

6. Jaké druhy masa nesměly chybět na vladařově stole? Seřad' je podle abecedy.

7. Jaká koření a bylinky používali kuchaři k dochucování jídel?

8. Která jídla by se dnes nemohla objevit na našem stole?

9. Z jaké země byl dovezen koberec, který ležel na stole?

¹⁴⁸Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_slerod.xml (9. 4. 2012)

10. Je to pravda nebo ne?

ANO NE

Naši předkové drželi na Štědrý den půst až do východu první hvězdy.	L	K
Rožmberkové znali exotické ovoce, např. pomeranče a datle.	A	E
Jídlo se podávalo na zlatých talířích.	T	V
Hosté si utírali ruce do ubrusu.	A	I
Kosti házeli stolovníci do odpadkového koše.	P	B
Celý příbor byl znám již ve 14. století.	U	O

Tajenka: _____ **Co je to?** _____

10. Dopln.

O Vánocích si u Rožmberků mohli vychutnat _____ tabuli všichni členové dvora. Podle svého _____ si sesedli buď přímo v zámeckých komnatách, úřednických místnostech nebo _____. Nejvíce lidí se sešlo na dvoře Petra Voka v roce 1592 po smrti _____, kdy se sloučily oba dvory a ke sváteční tabuli zasedlo téměř _____ osob. Politické a diplomatické _____ často nedovolily, aby se o Vánocích sešli všichni členové rodiny a tak si aspoň posílali tzv. Štědrého večera, aby ukázali, že na dotyčného _____.

11. Popiš, jak slavíte Štědrý den doma s rodiči.

4.4 VÝUKOVÉ MATERIÁLY NA INTERAKTIVNÍ TABULI

Po roce 2000 se objevila nová didaktická pomůcka – interaktivní tabule jako nový didaktický prostředek ve výuce podporující inovativní metody. Učit s interaktivní tabulí (dále jen IT) umožňuje prezentovat učební látku novým způsobem. Já mám ve své třídě tabuli Smart Board a vyučování bez ní si již nedovedu představit. Lze ji použít ve všech fázích výuky, jak při prezentaci nového učiva, tak především k procvičování i ověřování zvládnutí učiva. Interaktivní ovládání přináší projevu učitele dynamiku, pohyb a interakci. Prostřednictvím IT lze vytvářet celou řadu projektů, které pokrývají průřezová témata, jež jsou obsahem RVP pro základní vzdělávání. Jde o formu výuky, která sama o sobě rozvíjí většinu klíčových kompetencí, ztraktivňuje výuku, činí proces učení bezprostřednějším a efektivnějším.

IT funguje stejně jako běžná tabule. Můžeme na ni psát, barevně zvýrazňovat části textu, dopisovat do textu vynechaná slova či písmena, mazat napsané apod. Záleží především na didaktických dovednostech učitele, jak IT využije, aby se žáci například nestali pouhými pasivními diváky. Učitel by také neměl využívat pouze zakoupených výukových programů nebo programů stažených z různých výukových portálů. Měl by být kreativní a tvořivý, čímž následně ovlivní i své žáky. Českému školství je často vytýkáno pouhé memorování učiva, malá aktivita a tvořivost. IT je prostředek, díky kterému se tomu lze vyhnout.

Podle mých zkušeností přináší práce na IT tyto **výhody pro učitele**:

Pracovní listy, které si sama připravuji v programu Smart, lze využít opakovaně. Čas, který strávím vytvořením výukových listů, se zúročí tím, že materiál budu mít k dispozici napořád.

Ze zásoby listů jich mohu využít libovolný počet.

Program Smart nabízí mnoho zajímavých nástrojů k vytvoření pracovních listů a z galerií lze použít mnoho interaktivních pomůcek.

Materiál si mohu připravit přesně na míru, pro své žáky, pro svou hodinu – opakování, nové učivo, problémové úkoly, skupinová práce apod., možnost přizpůsobení individuálním potřebám žáků.

Motivace žáků je snadnější. Jejich aktivita je neobvykle veliká, každý chce jít doplňovat, přiřazovat. Nebojí se chybovat, chyba je posuzována jako krok ke zlepšení.

V rámci prezentace si můžeme uložit odkaz na internet, hudební ukázkou apod.

Obsah hodiny lze uložit, vytisknout, znovu použít a sdílet se svými kolegy.

Výhody pro žáky:

Žáci nejsou diváky, ale aktivně pracují.

Jsou aktivní, chtiví, zaujetí. Rozvíjí se jejich poznávací schopnosti, kreativita, tvořivost.

Mohou pracovat jednotlivě, ve dvojicích i ve skupinách.

Nevnímají učení jako nudné osvojování učiva a nudné opakování. Tento způsob výuky je pro ně atraktivnější a zajímavější.

U cvičení lze nastavit vyhodnocení – okamžitá zpětná vazba.

IT je využitelná jak pro děti se specifickými poruchami učení, tak pro děti nadané.

Žáci si rychle zvykli na nový styl výuky, při práci na Smart Boardu se velmi rychle naučili ovládat nové technologie.

4.4.1 ULIČKAMI ČESKÉHO KRUMLOVA PO STOPÁCH ROŽMBERKŮ
- RENESANCE

PO STOPÁCH ROŽMBERKŮ ULIČKAMI ČESKÉHO KRUMLOVA

<http://www.encyklopedie.dramlov.cz/img/3420b.jpg>

RENESSANCE

Takto chodili oblečení tví vrševníci ze šlechtických rodin v období renesance.
Jak se nazývá límec, který má chlapec kolem krku? Odpověď najdeš v křížovce.

- období před renesancí
- stavitel jihočeských rybníků Jakub...
- období po renesanci
- socha zabírající hlavu a poprsí
- erb Rožmberků
- přezdívka Petra z Rožmberka

http://www.npu-cb.eu/data/editor/12cs_10_big.jpg

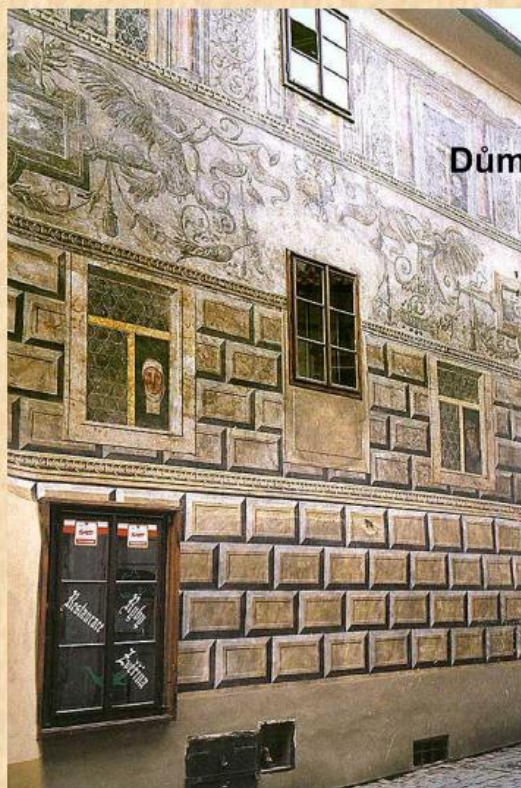
Tajenka _____

Úkol: pozorně si prohlédni pořadí obrázků.

http://www.okrumlov.cz/cz/1250/seznamy/t_obrmob.htm#B

http://www.okrumlov.info/docs/cz/mesto_objekt_lat53.xml

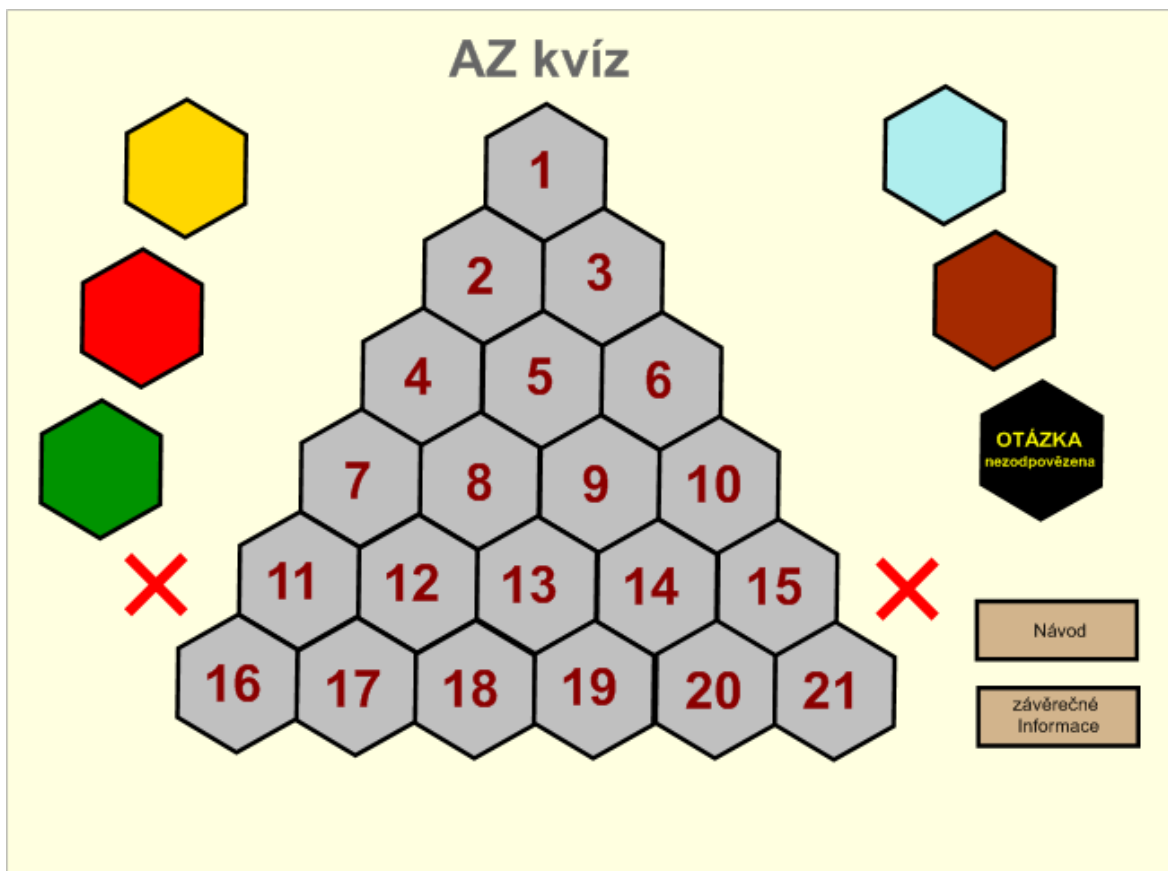
Dům Jakuba Krčína z Jelčan v Široké ulici

Úkol:
Pozorně si prohlédni obrázek. Tvoří jeho výzdobu freska nebo sgrafita?

ODPOVĚĎ

4.4.2 AZ KVÍZ

Návod na použití AZ kvízu:

Cílem hry je získat pro sebe co nejvíce políček, označit je šestiúhelníkem své barvy.

Hraje proti sobě max. 5 jednotlivců nebo družstev.

Klepnutím na šestiúhelník v pyramidě si postupně hráči vybírají otázky.

Pokud na otázku odpoví správně, označí ji na úvodní stránce šestiúhelníkem své barvy (*funkce nekonečný klonovač*) a získávají pole pro sebe nebo pro své družstvo.

V případě špatné odpovědi se otázka označí křížkem a může ji kdokoli znovu použít (v tomto případě se neodpovídá na stejnou otázku, ale přejde se na otázku náhradní).

V případě špatné odpovědi na náhradní otázku se otázka na úvodní stránce označí šestiúhelníkem černé barvy a políčko již nejde znovu použít.

Otázka číslo 5:

Na kterém zámku se nachází věž Jakobínka?

- a) Orlík
- b) Hluboká
- c) Rožmberk

Otázka číslo 8:

V jakém stavebním slohu je postaven vyšebrodský klášter ?

- a) v románském
- b) v gotickém
- c) v barokním

Otázka číslo 13:

Ve kterém městě v českokrumlovském regionu se těžilo stříbro ?

- a) Větrní
- b) Kaplice
- c) Český Krumlov

Otázka číslo 3:

Čím je známý Třísov?

- a) nachází se zde keltské oppidum
- b) poprvé zde byl vyzkoušen hromosvod
- c) je to nejsevernější město v Čechách

Správná odpověď na otázku 9

Jak se nazývá nejvyšší hora Blanského lesa

je

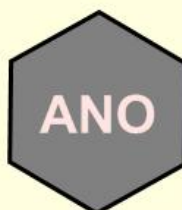
Klet'.

Náhradní otázka číslo 1:

*Nachází se radnice s orlojem
v Praze na Václavském
náměstí ?*

5 ZÁVĚR

Českokrumlovský region – nejjihnější okres České republiky patří sice k nejméně lidnatým oblastem naší vlasti, avšak jeho bohatá historie, kulturní zajímavosti a přírodní scenérie ho řadí mezi oblíbené destinace vyhledávané nejenom Čechy, ale i turisty z různých částí světa. Nesčetné množství hradů a zámků, polozapomenutých tvrzí, klášterů, kostelů, hradišť a pravěkých pohřebišť vypovídá o bohatých dějinách a významném postavení tohoto koutu Čech. Českokrumlovsko si zaslouží zcela jistě oprávněnou pozornost, a to nejenom mou.

Jako celek ho ale můžeme poznat pouze za předpokladu, že propojíme nejdůležitější události jednotlivých historických období a významné kulturní či technické památky na straně jedné se soudobým životem a potřebami dnešního člověka na straně druhé. Českokrumlovsko nabízí obojí - historii s moderními akcenty.

Svůj zájem o historii kraje i města Český Krumlov jsem se rozhodla propojit s oblastí, která je pro mne neméně důležitá, totiž s mým profesním zaměřením na vzdělávání dětí nižšího školního věku. Regionální dějiny a také geografické souvislosti jsou pro děti na I. stupni základních škol v podstatě tím nejzajímavějším a nejdůležitějším, co lze zprostředkovat v předmětu vlastivěda. Proto jsem se ve své diplomové práci zaměřila nejdříve na komplexní popis regionu, stručně vystihla zeměpisnou a přírodovědnou charakteristiku regionu a v hlavních kapitolách se pak věnovala místním dějinám.

V části věnované historii jsem se pokusila nastínit vývoj osídlení od doby kamenné přes období středověku až do doby po II. světové válce. Historickou část DP jsem zpracovala chronologicky tak, aby sloužila jako základní zdroj informací pro učitele/ učitelky vlastivědy na základních školách a byla východiskem pro sestavení pracovních listů či učebních textů. Ve druhé části svého textu jsem se pak orientovala na přímé propojení své teoretické badatelské práce s pedagogickou praxí. Jako vhodnou cestu jsem zvolila návrhy didaktických aplikací zaměřených na regionální historii a její využití ve výuce vlastivědy právě na I. stupni ZŠ, konkrétně v předmětu vlastivěda, ale de facto i ve všech dalších.

Vytvořila jsem čtyři didaktické aplikace – pracovní list navazující na vlastivědnou vycházku, text k rozvoji čtenářské gramotnosti a dva výukové programy na interaktivní tabuli. Hlavním kritériem při jejich tvorbě pro mne byla aktivizační funkce a nároky na samostatnou a tvůrčí činnost dětí. Všechny mnou sestavené materiály respektují požadavky

Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a mohly by být námětem i pro učitele v jiných regionech. Za nespornou výhodu považuji také jejich zaměření na interdisciplinární vztahy, které jsou nedílnou součástí požadavků na tvorbu metodických materiálů ve skupině předmětů Člověk a jeho svět.

Jsem si vědoma, že nevyhnutelným nedostatkem metodické části mé absolventské práce je zastarávání některých údajů z oblasti sociálně – geografické sféry nebo fungování různých institucí. Proto je nutné, aby učitel, který bude s těmito údaji pracovat, data aktualizoval. Toto ale nepovažuji při dnešní dostupnosti informací za zásadní problém.

Při zpracovávání diplomové práce jsem se z odborné literatury i terénního výzkumu dozvěděla mnoho nových informací. Důležité pro můj profesní přehled byly též konzultace na odborných pracovištích. Základní informace a zajímavosti jsem využila přímo ve výuce historické části vlastivědy ve 4. a 5. třídě ZŠ. Mým přáním a cílem, které jsem se snažila naplnit touto prací, je nabídka bohatého odborně – historického i metodického materiálu, který by byl inspirací i pro ostatní učitele tohoto předmětu. Regionální učebnice pro vyučování vlastivědy jsou zatím realitou pouze v několika málo školách v České republice, avšak souborné materiály, z nichž jeden jsem se snažila vytvořit, mohou pedagogům posloužit ve stejné míře.

6 SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

LITERATURA:

ANDĚRA, Miloš a Petr ZAVŘEL. Šumava: příroda - historie - život. Praha: Miloš Uhlíř - Baset, 2003. ISBN 80-7340-021-9.

BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků, I. díl: Život Viléma z Rožmberka*. Praha: Svoboda, 1985. ISBN 25-028-85.

BŘEZAN, Václav. *Životy posledních Rožmberků II. díl: Život Petra Voka z Rožmberka*. Praha: Svoboda, 1985. ISBN 25-028-85.

CÍFKA, Stanislav a Jindřich PECKA. *Pověsti Českokrumlovska a Kaplicka*. Český Krumlov: Odbor školství ONV Český Krumlov, 1969.

ČAPKA, František, doc. PhDr. CSc. *Vlastivěda 5: Významné události nových českých dějin, pracovní sešit. 2. vyd.* Brno: Nová škola, 2011.

ČAPKA, František, doc. PhDr. CSc. *Vlastivěda 5: Významné události nových českých dějin. 2. vyd.* Brno: Nová škola, 2011.

DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *Velká cestovní kniha: Hrady, zámky a kláštery Česká republika*. Praha: Marko Polo, 2003. ISBN 80-86050-75-0.

DEMEK, Jaromír a Peter MACKOVČIN. *Zeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny. 2. vyd.* Brno: Academia, 2006. ISBN 80-86064-99-9.

DOLEŽALOVÁ, Jiřina. *Děti pětileté růže*. Praha: Regia, 2002. ISBN 80-86367-23-1.

DUBSKÝ, Bedřich. *Pravěk jižních Čech*. Blatná: Jihočeské nakladatelství bratří Římsové, 1949.

DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. 2. vyd.* Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-003-9.

CHALUPA, Petr prof. PhDr. CSc. a Věra Mgr. ŠTIKOVÁ. *Vlastivěda 5: Česká republika jako součást Evropy. 2. vyd.* Brno: Nová škola, 2011.

CHALUPA, Petr, prof. PhDr. CSc. *Vlastivěda: Naše vlast. 2. vyd.* Praha: Alter, 1996. ISBN 80-85775-90-5.

CHALUPA, Petr, prof. PhDr. CSc. *Vlastivěda pro 5. ročník: Putování po České republice. 2. vyd.* Praha: Alter, 1996. ISBN 80-85775-91-3.

KLIMEK, Hynek. *Neznámé Čechy: Šumava - Českokrumlovsko*. Praha: Regia, 2011. ISBN 978-80-87531-00-6.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Čechy: Vltava - díl II.* reprint původního vydání z konce 19. stol. Praha: Tok, 2000. ISBN 80-86177-13-0.

- NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. *Čtenářská gramotnost ve výuce: Metodická příručka*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), 2011. ISBN 978-80-87000-99-1.
- NĚMEC, Bohumír. *Životopisná encyklopedie panského rodu: Rožmberkové*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2001. ISBN 80-903040-0-1.
- PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberk: Životní příběh Petra Voka*. Praha: Brána spol. s r. o., 1997. ISBN 80-7176-629-1.
- PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové: Velmoži české renesance*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 11-103-89.
- PETIŠKA, Eduard. *Čtení o hradech, zámcích a městech*. 4. vyd. Praha: Euromedia Group k. s., 2003. ISBN 80-242-0923-3.
- PODHOLA, Roman. *Výlety za zajímavostmi Českokrumlovska*. Česká Krumlov: Roman Podhola vlastním nákladem, 2003.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (*se změnami k 1. 9. 2010*). Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. [cit. 2012-11-27]. Dostupné z WWW:<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl III: Budějovsko*. třetí. Praha: Argo s r. o., 1994. ISBN 80-85794-27-6.
- SCHUSSER, František. *Putování za růží a lilii*. České Budějovice: Bohumír Němec - Veduta, 2007. ISBN 978-80-86829-29-6.
- TŘÍSKA, Karel. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Svoboda, 1986. ISBN 25-026-86.
- Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání: *Per aspera ad astra, Přes překážky ke hvězdám*. 2011. Identifikátor: 600059138.
- VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.
- ZÁLOHA, Jiří. *Šumava od A do Z*. České Budějovice: Růže, 1972.
- ZÁLOHA, Jiří. *Stručné dějiny Českokrumlovska*. Český Krumlov: Okresní komise regionálních dějin, 1983. ISBN 54-403/16-83.
- ZÁLOHA, Jiří. *Český Krumlov a okolí*. České Budějovice: České Budějovice, 1964. ISBN 43-20-64.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Arnošt Porák. *Lipno.cz* [online]. 2010 [cit. 2012-09-12]. Dostupné z: <http://www.lipno.cz/osobnosti-regionu/arnost-porak/>

Čtenářská gramotnost. *Učitelské listy* [online]. 2011 [cit. 2012-11-21]. Dostupné z: <http://www.ucitelske-listy.cz/2010/12/ctenarska-gramotnost.html>

Egon Schiele. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/osobno_egosch.xml

Historie cechů a řemesel v regionu Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_cechy.xml

Historie dolování ve městě Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/mesto_histor_dolova.xml

Historie města Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-09-25]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_himeck.xml

Historie pivovarnictví ve městě Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-09-16]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_pivova.xml

Historie regionu Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-07-12]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_hireck.xml

Historie školství v regionu Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_skolst.xml

Historie zemědělské produkce v regionu Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_zemedede.xml

Charakteristika okresu Český Krumlov. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2013-01-12]. Dostupné z: http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_ck

Jiří Mařánek. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-09-12]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/en/osobno_jirmar.xml

Jsou v rakvích, ne u stolu. Podívejte se po 400 letech do krypty Rožmberků. *IDNES.cz* [online]. 2009 [cit. 2012-10-25]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/jsou-v-rakvich-ne-u-stolu-podivejte-se-po-400-letech-do-krypty-rozemberku-1z1>

Kláster Vyšší Brod. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-07-10]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_klasvb.xml

Knihovna kláštera Vyšší Brod. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_knihvb.xml

Kostel sv. Mikuláše v Boleticích. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: <http://data.ckrumlov.cz/katalog/atr/prilohy/15/0-cz.pdf>

Kostel sv. Víta ve městě Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-10-12]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_kosvit.xml

Minoritský klášter ve městě Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-11-05]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/mesto_histor_minkla.xml

Pravěké osídlení regionu Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_praosi.xml

Raně středověké (slovanské) osídlení regionu Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_rastos.xml

Sekularizace na konci 18. století a následné státní církevnictví. *Cisterciácké opatství Vyšší Brod* [online]. 2009 [cit. 2012-08-23]. Dostupné z: <http://www.klastervyssibrod.cz/Historie>

Středověká kolonizace regionu Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_stkore.xml

Šlechtické rody v regionu Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_slerod.xml

Základní charakteristika regionu Český Krumlov. *Oficiální informační systém Český Krumlov* [online]. 1999 [cit. 2012-08-24]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.cz/cz1250/region/soucas/i_zchrck.htm

7 SUMMARY

The main aim of my thesis, as it is specified in the introduction, was the suggestion of different didactic modules created to be used for presenting the local region theme in national history and geography lessons in junior years of primary schools (so called 1. grade).

The partial aim was compiling a detailed and complex profile of the Český Krumlov region. In this profile there is both the location and the history of the mentioned area and the town of Český Krumlov, and the last but not least the local places of interest. This part of the thesis is outlined to be used as the elementary source of information for national history and geography teachers at primary schools. It can also serve as the starting point for creating worksheets or teaching texts.

The most principal part of the thesis is didactic materials which take the advantage of modern educational technologies - a worksheet handling the information from a trip around the region, a teaching text supporting the literacy progress, and two teaching programmes set for interactive whiteboards. The first teaching programme is focused on the Český Krumlov region, especially its Renaissance history, and it is formed as a presentation with interactive aspects. The second one presents the way of integrating a regional theme into revision sections in national history and geography lessons.

8 PŘÍLOHY

8.1 POVĚSTI ČESKOKRUMLOVSKÉHO REGIONU

8.1.1 O VZNIKU HRADU DÍVČÍ KÁMEN

Mladý Rožmberk Jošt pronásledoval laň, která mu u vysoké skály nad Vltavou pojednou zmizela. Místo ní se na skále objevila krásná bledá panna, pro níž Jošt ztratil srdce. Dívka nevěřila jeho slovům lásky nepodloženým žádným činem. Jako důkaz, že jeho slovo platí, postavil pan Jošt na skále pevný hrad a nazval své sídlo Dívčí Kámen. Jiná pověst praví, že ona prostá pasačka pána z Růže nevyslyšela, ale ten nosil lásku k ní v srdci až do smrti a hrad nese název podle jejího kamenného srdce. Také se vypráví, že pan Jošt postavil hrad pro svých pět dcer jako úkryt před světskou zkažeností. Zlotalné jazyky daly pak do oběhu jinou pověst: pan Jošt, nevázaný vášnivec, když se nabažil svedených žen, vodil je ke skále a ve vhodnou chvíli je srážel dolů do řeky. Kosti mnoha dívek leží dodnes na dně Vltavy, leč nikdo se neopovážil volat mocného Rožmberka před soud.

V rozvalinách hradu střeží skřítek veliký poklad. Kdo skřítku uvidí, pěkně ho pozdraví a nebude se mu vysmívat, poklad objeví. Zchudlý sedlák chtěl z rozvalin odvézt kámen na stavbu nového domu. Za jeho zády někdo kýchl. Sedlák řekl "pozdrav pánbůh", ale nikoho neviděl, myslel si, že někdo ze vsi si z něho tropí posměch. Na třetí kýchnutí tedy odpověděl zaklením. V tu chvíli se setmělo, z puklin v kamenech vyskakovali roztodivní skřeti s písťalami a bubínky a křepčili kolem ubohého sedláka. Pak se celý průvod rázem proměnil v tchoře, lišky, divoké kance a medvědy. Sedlák hrůzou omdlel. Poklad tedy čeká dál na dobře vychovaného člověka.

(Opsáno z průvodních materiálů na hradě Dívčí kámen)

8.1.2 ČERTOVA STĚNA

Ďáblovi vadila stavba kláštera ve Vyšším Brodě, chtěl proto vytvořit v rokli hráz, která by zadržela vodu a klášter zaplavila. Nečisté síly svrhovaly obrovské balvany do řečiště Vltavy, ovšem práce měla být hotova, než kohout třikrát zakokrhá. Pekelný kníže se zlými mocnostmi byli ale neúspěšní; po třetím zakokrhání černého kohouta ďáblova moc

skončila. Na věži kláštera zazvonil zvon a čert musel pustit balvan, na kterém je dodnes znát otisk jeho pekelného pařátu.

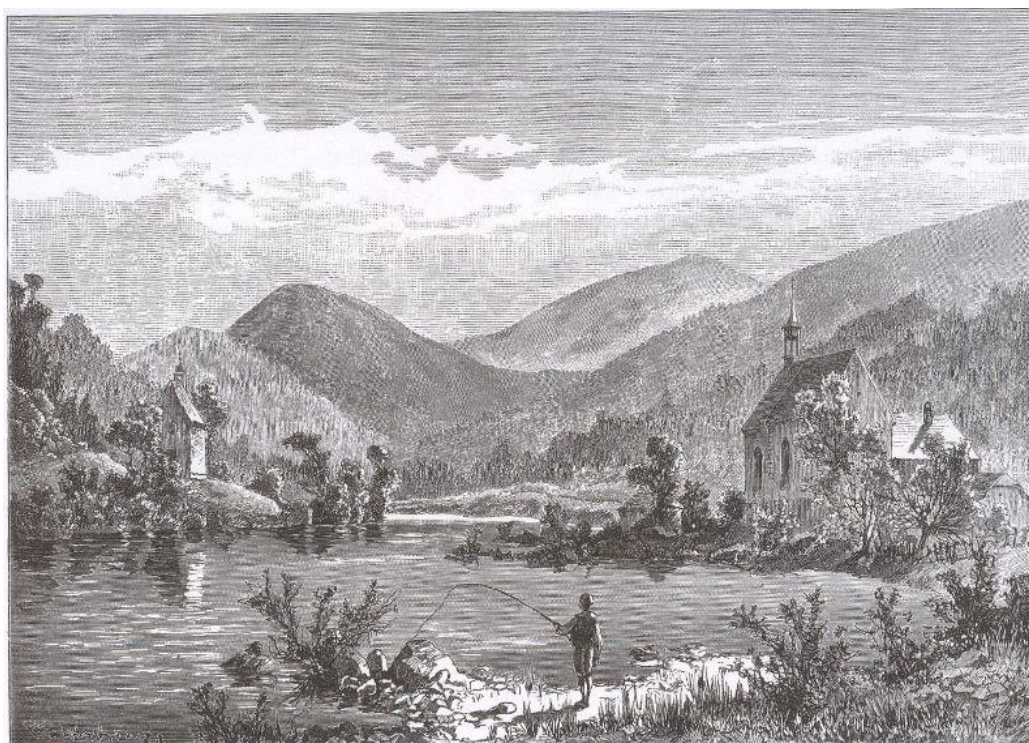
Velikému balvanu nad řekou Vltavou se říká d'áblova kazatelna a strmé skále plné kamenů pod ní Čertova stěna. Tato skála se za dávných dob nazývala Strašidelník. Podle dřívějších pověstí to bylo posvátné místo, kde staří Slované uctívali boha dobra Svatoroha. Křesťanství prý použilo staré báje k vytvoření nové legendy, v níž zlo představoval čert a dobro klášter ve Vyšším Brodě.¹⁴⁹

8.1.3 POVĚST O ZALOŽENÍ LOUČOVICKÝCH KOSTELÍKŮ

V Kienberku rozběhne se Vltava pojednou a zaplavuje břehy tak, že ona místa, kde se opětně na východ obrací, statným rybníkem býti se zdají. Kamenní hrochové jakoby ponořili se dolů do hloubky černé vody, po březích hojně sítím zarostlé. Vše je zase klidno a ticho až k starému, opuštěnému hamru, odkud počínají druhé Vltavské peřeje, větší, divočejší, ale též malebnější prvních. Vesnička Kineberk jest neveliká. Před ní na obou březích Vltavských stojí naproti sobě dva maličké, téměř stejné kostelíky. Oba vystavěny jsou v XIV. stol., dle pověsti od dvou rozvaděných bratrů Vítkovců, Oldřicha a Prokopa. Byli to synové Petra z Rožmberka, řečeného Udatného, jinak Mnicha, který již v letech jinošských vstoupil do kláštera Vyšebrodského. Později odloživ roucho mnišské, stal se vladařem domu Rožmberského a šťastným manželem mladistvé, spanilé Violy Těšínské, vdovy po králi Václavu III., posledním Přemyslovi, jež však ne celý rok po svatbě r. 1317 bezdětna zemřela. Na stará léta Petr opět do kláštera se utulil. - Příčinou obapolné nenávisti bratrů Oldřicha a Prokopa byla prý dívka vzácného rodu šlechtického, již nakloniti si oba marně toužili. Jeden z bratrů odcházející na úhlavního nepřítele křesťanstva do svaté země, zavázal si druhého tak, že v nepřítomnosti jeho nebude s dívkou ani scházeti se, ani hleděti jí sobě nakloniti. Ona po návratu sama voliti měla bez nucení. Ale marna byla přísaha druhého. Neodolal touze srdce mladického, aniž odolala dívka slibům a slovům, jimiž ji vášnivý milán k sobě poutal. Dosáhl cíle; odvedl dívku ženou do hradu oteckého. - Brzy vrátil se bojovník kříže do krásné vlasti české. Lítost, hněv z nevěry bratrovy, nenávist
a závist zmocnily se duše jeho. Stíhal skrývajícího se bratra. Na místě, kde vesnička stojí,

¹⁴⁹Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_povleg.xml

potkali se. Výčitky, odpor, příkrá slova a zášť vtiskly jim meče v tuhé dlaně. Doráželi na sebe jako podráždění lvové; hněvy jejich rostly, jakoby ty dvoje peřeje Vltavské proti sobě tekly, chtěje jedny druhých strhnouti. Rána stíhala ránu, meč dopadal na meč. Netknuti stojí reci, ale síl ubývá oběma. Tu v nejlítějším dorážení zdálo se jim, že slyší s nebe hlas mohutný jako tajemná slova dalekého hromu, před nimiž tichlo šumění stromů i víření peřejné: "Jste-li vy bratři? Chcete snad zahubiti druh druhu pro věci toho světa, zapomínajíce spasení duší? Smiřte se!" Jako bleskem omráčeni stanuli bratři; ňadra se chvěla, oči se sperlily. Odvrhnuvše smrtící zbraně, klesli si do náručí; smiřili se. Památkou smíření toho jsou prý oba kostelíky, jež každýž z bratrů svému posvětili dal patronu. Oldřich nad to vystavěl r. 1367 mimo zmíněný klášter Výtoňský ještě špitál pro poutníky české. Tak pověst; skutečně byly kostelíky vysvěceny r. 1361 za vladařství Jošta Prvního, syna někdy Petra Udatného. Roku 1644 byly oba chrámečky opraveny, od té doby však zase, jmenovitě onen o něco větší na pravém břehu, valně sešly. Chrámek na levém břehu jest sice zachovalejší, ale velmi nevkusně vyzdoben. - Voda u kostelíků je temně hnědá, až černá, ale do dlaně-li si nabereš a dolů pouštíš, leskne se čarodějným zlatým svitem.¹⁵⁰

¹⁵⁰KOLEKTIV AUTORŮ. Čechy: Vltava - díl II. reprint původního vydání z konce 19. stol. Praha: Tok, 2000. ISBN 80-86177-13-0, s. 32

8.1.4 PERCHTA Z ROŽMBERKA

Psal se rok 1430. Na Krumlově se narodila nová kněžna, již rodiče – Oldřich z Rožmberka a Kateřina z Vartenberka – dali jméno Perchta. Tu noc, když všechno usnulo a na krumlovský hrad padla hluboká tma, sešly se u kolébky novorozeněte tři stařenky. Jedna po druhé přistoupila k dítěti, třikrát jím zakolébala a vyslovila tichým jednotvárným hlasem svou věštbu.

První: Kolíbám štědrost a dobrotu plachou jak srna.

Druhá: Kolíbám moudrost a ochotu, vší zlobě klna.

Třetí: Kolíbám nouzi a lopotu, bolestiplná!

Maličká kněžna rostla jako z vody. Když jí bylo šest let, postihla jí první osudová rána. Zemřela jí matka. Brzy pak Perchta odrostla dětské bezstarostnosti, a jak praví letopisec, „vyrostla v pěknou a moudrou pannu“. V průvodu urozených dívek a paní se zúčastňovala zámeckých slavností na Krumlově i na ostatních zámcích starobylého rodu Rožmberků. Proti zapadajícímu slunci se ostře rýsovaly věže hradeckého kostela. Zámecká hudba se rozložila na břehu rybníka, hrála své nokturno a ve vlnách se třpytil odlesk mnoha pochodní. Vtom pištcí a pozouněři nasadili forte. Slavnost začala. Od břehu odrazila ozářená loďka, v níž seděla mladá kněžna se svým doprovodem. Její loďku sledovaly v patřičné vzdálenosti další čluny mladých pánů a rytířů, kteří se toho dne sjeli do Jindřichova Hradce. Nejbliže plul člun pana ze Šternberka. Dechové nástroje umlkly jako stříbrná hladina zčeřená vánkem. Jednu chvíli se zdálo, že zcela zanikly, ale jako by načerpaly sílu z nejtíšších hlubin, rozezněli se znovu a naplno. Perchta se zadívala do vln, rozrážejících se o před' loďky a poslouchala vzdálenou hudbu. V té chvíli soustředění se jí zdálo, jako by vlnky přenášely z hlubin neznámý – známý hlas: Bolestiplná...A tehdy se to stalo. Děsivý výkřik a úzkostné zatajení dechu.

„Loďka se převrhla!“ „Pomoc!“ „Bože můj, kněžna!“ volali lidé jeden přes druhého. „bože můj má dcera,“ zašeptal její otec. Ale než se společnost vzpamatovala, byl člun pana ze Šternberka na místě nehody a záhy tento mladý rytíř vynesl Perchtu v náručí na pevný břeh. Opatrně jí uložil ve svém stanu a pokoušel se ji přivést k životu. Dívka se pohnula, otevřela oči, ale nikoho nevnímala. Její rty se tiše pohybovaly, jako by říkaly: „Bolestiplná, bolestiplná...“ Mladý Šternberk jí položil ruku na ústa, sklonil se nad ní a zašeptal: „Milostiplná!“ V té chvíli vstoupil do stanu i pan Oldřich. Zaradoval se, když viděl, že jeho dcera žije. Postřehl však zároveň, že mezi ní a jejím zachráncem vzplanula

náhlá a silná náklonnost. To poznání vyvolalo další vrásku na jeho čele. Měl jako rožmberský vladař se svou dvacetiletou dcerou jiné plány. Vyhlédl jí za ženicha štýrského knížete

Jana

z Lichtenštejna. Ve svých záměrech byl tvrdá a neústupný, Perchta se proto musela podvolit jeho vůli, třebaže myšlenkami byla stále u svého zachránce. Hledala útěchu v kapli, ale marně. Z oltářního obrazu jako by k ní promlouvala tisíckrát zkoušená matka bezúspěšným hlasem: Bolestiplná. Ten hlas byl všude. Tříštil se o klenbu a s tisícovou ozvěnou jako by padal zpět na hlavu nešťastnice. Bolestiplná, bolestiplná...Tu neděli před Martinem ruku 1449 se z krumlovského hradu rozezněly na všechny strany ryčné trubky a bubny. Nádvoří a společenské místnosti dostaly nový lesk. To vladař rožmberského domu vyhlásil svatební veselí své dcery Perchty s drsným pánem z Lichtenštejna. Všude lesk a nádhera, hojnost a veselí, jen nevěstě nebylo do smíchu. Její oči jako by stále někoho hledaly. Náhle jako by jejím tělem projel blesk. Mezi svatebními hosty poznala i mladého rytíře ze Šternberka. Za chvíli se naskytl možnost promluvit s ním i několik slov. Společnost u přeplněné tabule dávala stále více najevo své veselí a nikdo nepostřehl, že u stolu není nevěsta a mladý rytíř. Postřehl to však manžel a vyšel svou ženu hledat. Paní Perchta se chtěla se ctí a navždy rozloučit s mužem, kterého měla upřímně ráda, a o samotě se vyznat se ze svého strastiplného osudu. Ve chvíli, kdy se loučila s mladým rytířem, vpadl do komnaty manžel celý zrudlý zlobou a žárlivostí. Sápal se na Šternberka, spílal mu a hrozil, že ho dá shodit z hradeb. Hluk přivolal i ostatní svatebčany, kteří zabránili krveprolití, avšak nemohli zabránit tomu, co následovalo. Svatební veselí rázem skončilo a Lichtenštejn přikázal odvézt paní Perchtu hned za rozbřesku z Krumlova na své sídlo v Mikulově. Dávno už měli za zády hluboké lesy rodného kraje. Slunce opsalo na obloze svůj každodenní oblouk. Zastavili v jakémsi dvoře. Na druhé konci svítilo do tmy malé okénko, z něhož vycházel tichý zpěv ukolébavky:

Kolébám moudrost a ochotu, vši zlobě klna, kolíbám nouzi a lopotu, bolestiplná!

Ukolébavka neznámé ženy dlouho zněla paní Perchtě v uších. Najednou na ní vzpomněla i později na Mikulově. Oldřich z Rožmberka slíbil Lichtenštejnovi věno pro svou dceru, ale nespěchal s jeho vyplacením. Ani Lichtenštejn nespěchal s darovací listinou na statky pro svou paní. Jeden druhého chtěl podvést a jejich nepoctivá hra velmi rmoutila nevinnou ženu. Nevlídnost, ústrky a nenávisť jí provázeli na lichtenštejnských sídlech. Najednou se musela obrátit ke svému bratru, aby mohla zaplatit nejnnutnější potřeby. U něho našla

pochopení. Ne však u svého otce. Tomu jednoho dne napsala: „ Vydals mě, milý pane, mohls mě radši ten den zakopat!“ Když bylo paní Perchtě na Mikulově nejhůře, uprchla v zoufalství na Krumlov ke svému otci, ale ten dal najevo, že její místo je na Mikulově. Všechno úsilí o smír vyšlo naprázdno. A tak až po pětadvaceti letech, po smrti Lichtenštejnově, mohla se volně odebrat ke svému příbuznému Jindřichu IV. Z Hradce, kde prožila zbytek svého života v úctě a vážnosti. Nejednou i zde vzpomněla na ukolébavku neznámé ženy. Její život se změnil, Letopisec o ní napsal: „Je oko slepců, noha chromých, matka sirotek, pokladnice chudých.“ A potulný pěvec zpíval:

Je štědrost a dobrota, plachá jak srna, je moudrost a ochota, milostiplná!

8.1.5 BÍLÁ PANÍ

Podivná tíseň doléhala na Krumlov v době, kdy přišel na svět Petr Vok. Jeho otec Jošt z Rožmberka byl vážně nemocen. Bez velkých okázalostí přivítal rožmberský dům posledního potomka rodu. Chlapec byl neklidný a celé noci plakal, zatímco chůvy tvrdě spaly. Tu jako by paprsek světla prostoupil stěnu, lehounce zašelestil závoj a nad kolébkou stanula žena celá v bílém. Vzala chlapce do rukou, konejšila ho, a teprve když znovu usnul, zase tiše odešla. Tak se to opakovalo noc co noc. Když jednou chůva procitla, spatřila ono bledé zjevení. Leknutím nebyla schopna ani promluvit. Od té doby chodila krumlovskými chodbami i nádvořími jako bez ducha. Nikdo už nespatriil její úsměv, nikdo ji neviděl zaradovat se. A stejně se tak dělo i s ostatními chůvami. Bílé zjevení se ohlásilo jako předzvěst rodové tragédie. Petr Vok se měl stát posledním členem slavného rodu. Na rožmberský dům se pomalu snášel stín zániku. Každou noc jej na svém bledém závoji přinášela do komnaty novorozeněte Bílá paní.

Jednou v noci, kdy k malému chlapci nastoupila nová chůva, došlo k nečekanému střetnutí. Chůva, bojící se o chlapce a pečlivě hlídající, se postavila mezi kolébkou a blížící se zjevení. Bílá paní se napřímila a tichým hlasem beze zloby a nenávisti řekla: „Ty nerozumná, nevíš, co činiš. Jsem příbuzná tohoto dítěte...“ Chůva však sebrala poslední síly a odvážně vystoupila proti přízraku. „Dobrá,“ řekla smutná paní v bílém rouchu, „čas mého rodu je naplněn. Sbohem. Sbohem.“ Léta plynula jak prudká řeka v podhradí. Na podivné zjevení se časem zapomnělo...

Na zámku se rozsvítily pochodně. Jedno po druhém se rozžínalo okno a široko daleko se vědělo: To Petr Vok se vrátil na Krumlov. Vrátil se z dlouhé cesty, kterou konal na cestách

císaře. Unaven usedl ke krbu a k překvapení všech vyslovil přání, aby jej nechali o samotě. Teprve pozdě v noci dal zavolat stařenu, která byla kdysi jeho chůvou. Nechal si znovu vyprávět vše o Bílé paní. Když stařena skončila vypravování, vzal ji náhle za ruku. „Pojď,“ řekl. „Ved’ mne do komnaty, kde stála má kolébka.“ Sám jí svítil loučí na cestu. Vešli. Stařena na chvíli znovu prožila onu úzkost z dávných let. „Vzpomeň si,“ naléhal pan Petr Vok, „na všechno si vzpomeň. Kudy přicházela, kde stála, kudy odešla?“ Chůva se rozhlédla a pak s jistotou, která nepřipouštěla pochybnosti, řekla: „Tudy, tudy tehdy zmizela!“ Pan Petr Vok se chvíli upřeně díval do těch míst. Pak jako by v něm povolilo veliké napětí, se obrátil ke stařeně: „Děkuji, můžeš jít.“ Ráno se po nádvoří rozkřiklo, že pan Petr Vok ve zdi zámecké komnaty veliký poklad. Znovu si všichni vzpomněli na paní v bílém. Zprávy o ní se začaly šířit ze dvora Švamberků, pánů z Lipé, z Hradce, z Dubé, z Třeboně i odjinud. Psal se 16. červen 1618. Večer byl teplý a ze stráni to vonělo senem. Páter Vojtěch z Dlouhé Vsi však nevnímal pohodu klidné noci. Vzrušeně přecházel svou komnatou a snažil se srovnat si roztěkaně myšlenky. Události poslední noci totiž byly tak zvláštní, že se rozhodl napsat o nich své známé abatyši u sv. Jiří v Praze, vnučce rožmberského kancléře Václava Albína z Helfenburku.

„Modlitbu svou vzkazuji, ctihodná sestro,“ psal úvodem. Světlo louče ozařovalo matně bílý papír a rektor krumlovské koleje si při psaní znovu celou událost do písmene oživit. Zdržel se toho dne na jezuitském statku. Když se už za tmy vracel zpět, narazil na vzrušený houf lidí, kteří stáli uprostřed silnice a upřeně pozorovali okna koleje. „Několik dobrých žen mne rázem obklopilo,“ psal páter Chanovský, „a jedna přes druhou mi o překot vyprávěly, že z oken dolů pohlížela paní v bělostném obleku, hlavu rouškou zavínutou a jednu chvíli se zdálo, že pohybuje rty. Ale ať napínali sluch jakkoli, nic nezaslechly.“ Co se dělo, dál spatřil už sám. Z domu postupně vyšlo sedm světél jako sedm dní v týdnu. Zvolna se přehoupaly přes most a jedno po druhém zapadalo v kolejní zahradě. To všechno doprovázel hlas zvonku nad branou, jako by zvonil o Božím těle. „Stáli jsme nad tím,“ psal dál ve svém dopise, „jako bleskem zasažení. V tom se objevil kantor. Otevřel okno a vyhlížel, kdo že to zvoní. U brány však nikdo nestál.“ Ano, zřetelně si pamatuje udivený kantorův obličej s otázkou v očích. Chvatně dopsal list. Když se druhý den ráno vypravil jízdní posel ku Praze, zaslechl cestou vyprávění o podivných světlech, která za noci opouštěla Krumlov a směřovala údolím řeky k Rožmberku. Všude šel jeden hlas, že to byla Bílá paní.

8.1.6 O ZALOŽENÍ VYŠEBRODSKÉHO KLÁŠTERA

Několikerou ozvěnou se vracelo vltavským údolím volání lesních rohů. Velký hon již dávno skončil. Lovci se sešli na smluveném místě, avšak jeden z nich chyběl. Mezi dvojím troubením bylo vždy slyšet vzrušený hovor...

Kůň opatrně našlapoval na strmém srázu lesní louky, zastavil se a zbystril sluch. Ano, teď i jeho pán v sedle zaslechl vzdálené signály daleko za řekou. Pobídl koně a vedl jej bezpečně tam, kde z pravé strany řídil les. Pod lesem divoce hučela rozvodněná řeka. Pustil se kousek po proudu, kde – jak si vzpomínal – byl odedávna brod. Když přijel v ta místa, kůň se zastavil a zdráhal se vstoupit do prudkého proudu i záhudných vírů. Voda byla temně zakalena a vlny divoce narážely na kamenný břeh. Teprve když se znovu ozvaly lesní rohy, vkročil kůň opatrně do vody. Každým krokem vody přibývalo, záhy se kůň ponořil až po sedlo. Náhle se přihnala prudká vlna a strhla koně i s jezdcem do hlubiny. Nastal úporný zápas o život. Volání lesních rohů bylo příliš vzdálené a nablízku pomoc žádná. Jezdec se křečovitě držel koně, jehož hlava už několikrát zmizela pod vodou. Každá vteřina se zdála věčností. Celý život se do ní dal vtěsnat. V největší úzkosti se jezdec obrátil k tmavým černým mrakům, které mu doslova visely nad hlavou, a jako by chtěl přehlušit divoký hukot vodních přívalů, zavolal: „Zachráníme-li se, postavím v těchto místech klášter!“ Po chvilce zoufalého zápasu s dravým živlem nahmatal kůň pevné dno a rychle zamířil k druhému břehu. Byli zachráněni. Za čas ožilo místo stavebním ruchem. Do osady přicházeli muži v bílém rouchu se znamením cisterciáckého řádu. S nimi přicházeli z druhé strany hvozdu – z Němec a Rakous – noví osadníci, kteří na klášterní půdě mýtili lesy, zakládali nové osady a pole. Nad tím vším vévodil jako hrad na skalním výběžku mohutný klášter. Nad branou i na chrámové klenbě zářila červená pětিলistá růže. Vok z Rožmberka dodržel slovo. Na památku toho, že ve vysokém brodě řeky téměř zázrakem ušel smrti, dal klášteru jméno Vyšší Brod.¹⁵¹

¹⁵¹CÍFKA, Stanislav a Jindřich PEČKA. *Pověsti Českokrumlovska a Kaplicka*. Český Krumlov: Odbor školství ONV Český Krumlov, 1969.